

JULES VERNE

CESTA DO STŘEDU ZEMĚ¹

1. PROFESSOR LIDENBROCK

V neděli, dne 24. května roku 1863., vešel můj strýc, professor Lidenbrock, spěšně do svého domku č. 19. v Královské ulici, jedné z nejstarších starého města hamburského.

Marta bezpochyby myslila, že se s obědem opozdila, nebo teprve nedávno zatopila.

„To je pěkné,“ pravil jsem, „ale je-li strýc hladov, bude se jistě mrzout zlobiti.“

„Pan Lidenbrock je již zde?“ zvolala Marta všecka polekána dvěře do jídelny otvírajíc.

„Ano, Marto; na oběd je však ještě dosti času, neboť na věži svatomichaelské odbilo teprve půl druhé.“

„Ale proč jde pan Lidenbrock již domů?“

„Však on nám to poví.“

„Již je zde; já zase běžím, pane Jindřichu, jen ho poněkud uchlacholte,“ pravila mi stará služka do kuchyně spěchajíc.

Osaměl jsem; ale hněvivého profesora uchlácholiti nebylo mé neustálené povaze možno. Chtěl jsem se tedy právě do pokojíku svého vlouditi, když domovní dvěře zavrzly, a dlouhonohý domácí pán hnál se hřmotně po schodech do jídelny a odtud do své pracovny.

Ještě v chůzi odhodil hůl do kouta, klobouk proti srstí hlazený na stůl, a zavolal na synovce:

„Jindřichu, pojd' sem!“

Sotva jsem se obrátil, a strýc již opět netrpělivě volal:

„Ještě zde nejsi?“

Pospíchal jsem tedy do pracovny strýce ukrutníka.

Otto Lidenbrock nebyl zlý člověk – to připouštím – ale nepolepší-li se – a to se asi sotva stane – zemře jako veliký podivín.

Strýc můj byl profesorem mineralogie při Joanneu, a když přednášel, z pravidla jednou nebo dvakrát se rozzlobil.

Nezáležela mu na tom, chodí-li žáci pilně do přednášek, dávají-li bedlivě pozor, nebo prospívají-li. O takové malichernosti se nestaral. Přednáška jeho byla – jak praví německá

¹ Převzato z: VERNE J., *Cesta do středu země*, přel. J. K. J., Praha 1882 (redakčně upraveno).

filosofie – subjektivně pro něj, a pro nikoho jiného: byl sobeckým učencem, studnou vědy, u níž válec vrzal, chtěl-li někdo jen dosti málo z ní vyvážit. Zkrátka byl lakomec.

V Německu je mnoho takových profesorů. Strýc měl bohužel velmi špatnou výřečnost, což je pro řečníka zajisté velkou vadou. Když přednášel, obyčejně se zakoktal; bylo mu zápasiti s neposlušnými slovy, jež mu se rtů nechtěla, se slovy vzpírajícími a vzpouzejícími se, až je konečně zaslechneme jako klnutí. Proto se velmi zlobíval.

V mineralogii je nyní velmi mnoho latinských a řeckých názvů, jež tak drsně znějí a jež nesnadně vysloviti lze, že básníku způsobují nesnáze a útrapy. Nechci snad vědě té ubližovati; ale když vyslovuje „různé retino-asfaltové pryskyřice, selenidy, molybděňany, titaňany, cirkoňany a tvary rhomboedrické krystalisační soustavy“, chybí snadno i člověk jazyka nejohobněnějšího.

Po městě znali tuto ostatně nezávažnou vadu strýcovu a škodolibě se mu posmívali, tropíce si z něho žerty a popuzující ho, ač to v Německu mají za neslušnost. Jakkoli bylo posluchačů Lidenbrockových vždy dosti, nicméně přicházeli většinou jen, aby se zlobením jeho pobavili.

Ať tomu bylo už jakkoli, strýc byl přece jen pravým učencem. Ačkoli při pokusech svých zkazil mnoho krásných a vzácných nerostů, byl přece vedle výtečného geologa též obratným mineralogem. Maje ocelový špičák, kladívko, magnetovku, dmuchavku a lahvičičku dusičné kyseliny, počínal si velmi jistě a mocně. Poznal každý nerost po lomu, chuti, tvrdosti, tavitelnosti, zvuku nebo zápachu, a vřadil jej do některého ze šesti set druhů dosud známých dlouho se při tom nerozmýšleje.

Proto požívalo jméno Lidenbrockovo na ústavech i ve vědeckých společnostech veliké vážnosti.

Davy a Humboldt, kapitáni Franklin a Sabine navštívili ho cestujícíe Hamburkem, Becquerel, Ebelmen, Brewster, Dumas, Milne-Edwards a Saint-Claire-Deville dotazovali se ho v důležitých chemických zásadách. Vědu tuto obohatil dosti závažnými výzkumy, a roku 1853. vyšlo v Lipsku „Illustrované pojednání o transcendentální krystalografii od Ottona Lidenbrocka“, které však ani tolik nevyneslo, aby se byl uhradil náklad na ně učiněný.

Mimo to byl strýc konservátorem mineralogického musea ruského vyslance Struveho, jež mělo pověst evropskou.

To byl muž, jenž mě tak netrpělivě volal. Vyzáblý, velký člověk zdraví železného, bledé, téměř ještě mladické tváře, jež mu dodávala podoby mladší o deset let. Veliké oči jeho koulely se stále za velikými okuláry, o dlouhém a ostrém nose jeho pak tvrdili zlí jazykové, že

jest omagnetován a že přitahuje železné piliny. Tím mu však křivdili: přitahoval pouze tabák, abych pravda pověděl, měrou přehojnou.

Připomenu-li ještě, že dělal kroky na tři stopy dlouhé a že chodil s rukama založenýma – což jest znakem prudké povahy – poznali jste ho úplně, a myslím, že nikdo nebude společnosti jeho vyhledávati.

Professor bydlel v Královské ulici ve vlastním svém domku, který byl vystaven dílem ze dřeva, dílem z cihel a ozdoben vykrojeným štítem, a jenž stál na jedné ze stok, které vinou se hadovitě starým hamburským městem, jež nebylo strašným požárem roku 1842. zachváčeno. Střecha byla nachýlena jako čapka na uchu studenta ze spolku „cnostných“, zdi měly trhliny a bortiny; přes to byl domek ještě dosti pevný; neboť jilm před ním zasazený podepíral přední stěnu a zasahoval haluzemi z jara kvetoucími do oken.

Na německého profesora byl strýc dosti bohat. Dům i s tím, co bylo v něm, náležel jemu. Byliť pak v něm Marta, sedmnáctiletá schovanka Markétka, stará kmotra a já. Jako synovec a opuštěný sirotek pomáhal jsem strýci při vědeckých pokusech.

Přiznávám se, že mě geologie bavila. Mineralogická krev proudila mými žilami a ve společnosti vzácných svých nerostů jsem se nikdy nenudil.

Ostatně jsem ve starém domku v Královské ulici žil dosti spokojeně a šťastně, ačkoli byl majetníkem jeho člověk netrpělivý a mrzutý, jenž byl sice poněkud podivín, mě však přece náviděl. Ale muž ten byl nedočkavý, proto jal se popoháněti i samu přírodu. Když pěstoval v dubnu ve květináčích resedu a svlačec, tu popotahoval každého rána listy jejích, by tak vzrůstu pomáhal. Nezbylo mi tedy, než abych byl zvláštní této povahy poslušen.

Vrazil jsem tedy kvapně do pracovny.

2. STARÁ LISTINA

Pokoj tento byl jakýmsi museem. Nerosty, opatřené nápisními lístky, byly zde v nejvzornějším pořádku srovnány a ve tři třídy rozděleny, a to: v hořlaviny, kameny a kovy.

Jakým jsem byl důvěrníkem těchto hraček vědy mineralogické! Jak těšival jsem se stíraje po celé dny prach s granitův, anthracidů, lignitův a různých druhův uhlí a rašelin, místo abych mařil čas hrou se svými soudruhy! Jakou jsem míval radost z různých pryskyřic a solí organických, jež třeba chrániti každého prášku! Cožpak teprve všecky kovy, od železa až ke zlatu, jehož relativní cena před absolutní stejností nerostů ve vědě mizí, a kameny, z nichž

mohl vystavěn býti dům v Královské ulici a za zbytek ještě zřízen pokoj opatřený vším pohodlím!

Když jsem však vešel do pracovny, nemyslíl jsem na tyto divy a vzácnosti; jedinou mou myšlénkou byl strýc, jenž seděl zabořen v lenošce potažené utrechtským aksamitem, nahlížeje nejvých udiven do knihy, již měl před sebou.

„Co je to jenom za knihu?“ zvolal.

Slova ta mne upomenula, že býval strýc z mládí horlivým ctitelem knih. Stará kniha byla pro něj jen potud cennou a vzácnou, byla-li málo čitelná.

„Což nevidíš?“ pravil mi. „Je to neocenitelný poklad, jež jsem dnes v krámě žida Hevelia koupil.“

„Překrásná kniha!“ zvolal jsem s líčeným nadšením. Nač pak takový povyk pro starou knihu, svázanou v teletině, pro sežloutlý škvár s vybledlým nápisem?

Professor mluvil v hlubokém pohnutí sám sebe se tázaje a sám si odpovídaje:

„Není to krása? Ta vazba! Jak lehce se rozevívá! Jak pěkně spadá jeden list na druhý! A na hřbetě není po sedmi stech letech ani nejmenšího porušení!“

Nezbylo mi než abych se zeptal na titul a obsah, ač mne to velmi málo zajímalo.

„A jméno znamenité knihy té?“ zvolal jsem chvatně.

„Dílo toto,“ odpověděl, „jest ‚Kringla‘ od Snorra Sturlesona, znamenitého islandského chronisty v šestnáctém století. Obsahuje dějiny norských knížat, kteří panovali na Islandě.“

„Opravdu?“ zvolal jsem co možná radostně, „zajisté německý překlad?“

„To by bylo pěkné,“ odpověděl strýc živě. „Co s překladem? Kdo stojí o překlad? Je to originál psaný islandštinou, krásným, bohatým a zvláště jednoduchým to nářečím.“

„Asi jako němčina?!“ dodal jsem úlisně.

„Ovšem,“ odpověděl strýc krče ramenoma a podotýkáje, že v islandštině označeno tré rodů jako v řečtině a jména vlastní že se skloňují jako v latině.

„A jak krásný je tisk!“ – zvolal jsem přemáhaje svou lhostejnost.

„Tisk?! Co tím myslíš? Snad nedomníváš se, že je to tištěno?! Nikoli, hlupče, je to rukopis, runský rukopis!“

„Runy?“

„Ano! Mám ti to slovo vysvětlit?“

„Nestojím o to,“ odpověděl jsem stavě se uraženým. Ale strýc poučoval mě čím dále tím horlivěji o věcech, jichž jsem věděti nechtěl.

„Runy,“ vysvětloval mi, „byla písmena, jichž užíváno za pradávných dob na Islandě, a jež prý sám Odin vynalezl. Ale bezbožníče, div se přece písmu božského původu!“

Místo abych odpověděl, padl jsem na kolena, odpovídaje jak slušno bohům nebo králům.

Nenadálý případ dal rozmluvě jiný, zcela nový směr.

Z knihy vypadl pošpiněný pergamen.

Každý pochopí, jak dychtivě strýc škvár ten popadl. Starou listinu, jež snad ode dob nepamětných v knize ležela, považoval za velikou vzácnost'.

„Co je to?“ zvolal rozbaluje v největším údivu na stole pergamen, asi pět palců dlouhý a tři palce široký, na němž byla v kolmých sloupcích nesrozumitelná čmáranina.

Podávám zde snímek. Činím tak proto, by si každý prohlédl podivné řádky, jež daly professoru Lidenbrockovi a synovci jeho podnět k nejpodivnějšímu podniku devatenáctého století:

Professor řádky ty chvíli pozoroval a pravil potom posunuje si okuláry:

„Jsou to runy. Písmena tato shodují se s písmem Snorrovým úplně.“

„Ale co znamenají?“

Poněvadž jsem myslil, že runy vynalezeny od učenců proto, by mohli neučené klamati, bylo mi velmi milo, že jim strýc nerozuměl.

Jevilo se mi to aspoň z pohybů jeho prstů.

„Staroislandština je to!“ mumlal si.

Ale professor Lidenbrock měl tomu rozuměti; vždyť považován za nejlepšího znalce řečí! Dvěma tisíci řečí a čtyřmi tisíci nářečí, jež se vyskytují na světě, nejen plynně mluvil, nýbrž většinou jim i rozuměl.

Proto se chtěl právě oddati všem bouřím a výbuchům vášnivé povahy, když na malých hodinách na krbu stojících odbila druhá, a Marta otevřela dvěře pravíc:

„Polévka je na stole.“

„Řas vezmi polévku, kuchařku i toho, kdo ji sní,“ rozkřikl se strýc nevrle.

Marta prchala, já spěl za ní, a nevěda jak ocitl jsem se v jídelně na svém obvyklém místě u stolu. Chvilí jsem čekal. Professor nepřicházel. Poprvé, co pamatuju, nepřišel k obědu. A přece měli jsme dnes tak chutná jídla! Polévka s petrželí, svítek se šťovíkovou omáčkou a uzeninou, pečené telecí ledviny se zavařenými švestkami; k zákuskům mořští ráčkové posypaní cukrem, a výborné moselské víno.

To vše zameškal strýc maje zraky upřeny na starý pergamen. Jako synovec oddaný považoval jsem za svou povinnost, abych jedl za dva, a dostal jsem úloze svědomitě.

„To jsem jaktěživa neviděla!“ zvolala Marta, „aby pan Lidenbrock nepřišel k obědu. K víře nepodobno...! To je zlé znamení!“ mudrovala stařena pokyvujíc hlavou.

Já myslil, že to neznamená nic jiného, než že strýc velmi se rozzlobí, až uvidí, že oběd je už sněden!

Dojídal jsem právě posledního ráčka, když hřmotný hlas vyrušil mne z požívání zákuskův.

Skokem byl jsem ve strýcově pracovně.

3. PERGAMEN ARNE SAKNUSSEMMŮV

„Jsou to runy,“ pravil strýc svráštiv čelo. „Ale tajemství, jež jimi jest zahaleno, zajisté odhalím, kdybych měl...“ – a pohrozil zaťatou pěstí.

„Sedni ke stolu!“

Okamžitě jsem vykonal rozkaz jeho.

„Budu ti předřikávati písmena naší abecedy jedno za druhým tak, jak souhlasí s runami. Uvidíme, co z toho vznikne. Ale dej pozor, abys ani nejmenší chybičky se nedopustil.“

Strýc mi předřikával jedno písmě za druhým, a tím vznikla nesrozumitelná slova:

mm. rnlls esreuel seec I de
s gtssmf unteief niedrke
kt, samn atrateS Saodrn

emt naeI nuaect rril S a
Atvaar .nsrcr ieaabs
ccdrmi eeutul frantu
dt, iac oseibo Kedii I.

Potom uchopil strýc papír, na němž jsem psal.

„Co to znamená?“ zvolal mechanicky.

Dokládám se svou ctí, že bych mu nebyl mohl povědět obsah tajemných řádků, kdyby se mne byl tázal. Dále mluvil professor sám se sebou.

„Písmo takové nazývají tajným, poněvadž smysl zúmysla zatajen je tím, že písmena, jež by tvořila jasnou, srozumitelnou větu, kdyby byla náležitě sestavena, jsou bez ladu a skladu pomíchána. Snad je tím zatajen objev veledůležitý.“

Já myslil, že tím není čeho zatajeno, bál jsem se však domněnku svou vysloviti.

Potom porovnával strýc rukopis na pergameně a v knize: nebylyť touž rukou psány. Písmo na pergameně bylo původu pozdějšího než kniha.

„Na pergameně stojí na prvním místě dvojité *m*, jehož není ve knize Sturlessonově, poněvadž přidáno jest abecedě islandské teprve ve čtrnáctém věku. Různí se tedy rukopisy dobou asi dvou set let.“

Důkaz tento byl mi jaksí velmi důsledný.

„Z toho domnívám se,“ pokračoval strýc, „že některý majetník knihy této napsal tajná tato slova. Ale u všech všudy komu náležela? Snad majetník některý napsal někam své jméno!“

I jal se prohlížeti bedlivě jednu stránku za druhou drobnohledem, až shlédl na předposlední stránce skvrnu, podobnou inkoustové kaňce, v níž shledal několik čar sotva znatelných. Pochopiv, že místo toto je velmi důležité, neustál pozorovati dříve, až poznal drobnohledem runy, jež snadno přečetl:

ᚠᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

„Arne Saknussem! Arne Saknussem!“ volal jásaje; „jméno islandské, jméno učence a proslulého v 16. věku alchymisty!“

Pohlížel jsem na strýce udiveně.

„Alchymisté,“ pravil dále, „Avicenna, Bacon, Lullus, Paracelsus, byli jediné pravými učenci doby své. Učinili objevy, jimž se my divíme. Snad zatajil Saknussem takto některý znamenitý objev? Tak tomu bude – tak tomu jest skutečně!“

Hypothesí touto rozjařila se strýcova fantazie.

„To jistě,“ odpověděl jsem směle, „jaký měl však úmysl, že objev svůj takto zatajil?“

„Proč, proč! Což to vím? Nezatajil tak Gallilej objevu svého o Saturnovi? Avšak uvidíme. Tajemství listiny této odhalím, a nebudu jísti ni spáti, dokud se mi to nepodaří.“ –

„Pěkný úmysl!“ pomyslíl jsem si.

„Vždyť ani ty dříve jísti nebudeš, aniž kdo jiný v mém domě –“ pravil strýc uštěpačně.

„U všech všudy!“ myslil jsem si, „dobře, že obědval jsem za dva.“

„Nyní jde o to,“ pravil professor dále, „bychom určili, v jaké řeči je listina psána. To je přece snadno.“

Uslyšev tuto řeč pozvedl jsem rychle hlavu. Strýc mluvil sám se sebou:

„Nic není snazšího! Na listině jsou 132 hlásky, a sice 79 samohlásek a 53 souhlásky. Skoro týž poměr je v nářečích jižních, kdežto nářečí severní jsou samohláskami mnohem chudší. Je to tedy některé nářečí jižní.“

Dovozování to bylo správně.

„Saknussem byl vzdělanec,“ pokračoval strýc dále, „nepsal-li tedy svou mateřštinou, bylo mu voliti řeč, jíž užívali učenci šestnáctého věku, totiž latinu. Klamu-li se, zkusím to frančinou, španělštinou, italštinou, řečtinou nebo dokonce hebrejštinou. Ale učenci šestnáctého věku psali vesměs latinou, tudy lze právem tvrditi, že je to latina.“

Vyskočil jsem se sedadla. To, co jsem si z latiny zapamatoval, odporovalo tomuto tvrzení. Jak možno si jen mysliti, že by skupiny těchto neobyčejných slov byly z libé Vergilovy mluvy!

„Ano, je to latina,“ pravil strýc, „ale notně zmatená.“

„S tím ještě souhlasím,“ rozumoval jsem, „ale pravíš-li to ty, milý strýče, tož jsi znamenitý muž!“

„Zkoumejme důkladně,“ mluvil professor dále, a vzav do ruky list, jež jsem popsal, jal se takto hovořiti:

„Na listě tomto je skupina 132 písmen, jež jsou úplně přeházena. Vyskytají se tam slova složená ze samých souhlásek, jako hned prvé: „m. nlls“, jiná zase, v nichž mají převahu samohlásky, jako páté: „unteief“, nebo předposlední: „oseibo“. Z toho vysvítá, že skupiny nebyly složeny dle těchto hlásek, nýbrž že jsou mathematicky udány neznámým poměrem,

jímž seřazení toto určeno. Tvrdím, že byla dle základního pravidla, jež nám naléztí jest, přeměněna. Kdo nalezne klíč k rozluštění této zmateniny, přečte ji pak bez obtíže. Jindřichu, nemáš ho?“

Na otázku toto jsem neodpověděl; neboť zrak můj utkvěl na krásné podobizně, jež visela na stěně. Byla to podobizna Markétčina. Poručenka strýcova byla tehdy návštěvou u přátel v Altoně, i byl jsem nepřítomností její nemálo zarmoucen; neboť – proč bych toho tajil – sličná Markétka a synovec profesorův milovali se pravou německou vroucností a láskou!

Zasnoubili jsme se bez vědomí strýcova, jenž se příliš věnoval zemězpytu, aby si byl snad povšiml našich citův. Markétka byla sličná děva, ruměných tváří, modrých očí, povahy a mysli klidné, a mne milovala. Zbožňoval jsem ji v pravém slova toho významu.

Pohled na podobiznu mé milenky unesl mě ze skutečnosti do oboru vzpomínek a snův. Na podobizně spatřoval jsem věrnou družku svých prací, radostí i strastí. Každého dne pomáhala mi rovnati a nápisními lístky opatřovati vzácné strýcovy nerosty. Mineralogii rozuměla lépe než některý učenec. Ráda řešila vědecké otázky. Kolik slastných dní zažili jsme studujícíe pospolu! Jak často záviděl jsem mrtvým, bezduchým nerostům, když se jich hebkýma ručkama dotekla!

Když jsme neměli čeho na práci, procházivali jsme se starým stromořadím alsterským a chodili do mlýna, jenž se v jezeře zrcadlil. Jdouce ruku v ruce žertovali jsme a rozprávěli o směšných věcech.

Když jsme došli k Labi a rozloučili se s bělostnými labutěmi, jež plovaly mezi velikými květy leknínovými, vydali jsme se za soumraku po parníku domů.

Tu vyrušil mě ze snění strýc udeřiv na stůl.

„Prvý znak, jenž se nám jeví, převrátíme-li ve kterékoli větě pořádek slov nebo písmen,“ pravil professor, „je tuším ten, že píšeme písmena pod sebe, místo aby řaděno bylo jedno vedle druhého. Zkusíme to. Napiš, Jindřichu, jakoukoli větu, ale písmena piš pod sebe po pěti nebo šesti.“

Pochopiv myšlenku jeho napsal jsem:

D a k o l t e
r M e , u ě l
a a t m j v e
h r k i u ř !

„Dobrá!“ pravil strýc, „nyní napiš slova ta vodorovně.“

Učinil jsem dle rozkazu jeho, a tak vznikla tato slova:

Dakolte rMe, uěl aatmjve hrkiuř!

„Nyní podobá se to staré listině. Samohlásky i souhlásky jsou nepravidelně sestaveny, velká písmena, čárky jsou ve středoslaví zcela jako na Saknussemově rukopise.“

Poznámka ta nebyla mi zrovna příliš rozumnou.

„Abych přečetl větu, již jsi napsal, a poznal její smysl,“ pravil strýc, „seřadím nejprve první písmena slov těchto vedle sebe, pak druhá, třetí a tak dále.“

I četl k velikému úžasu mému:

Drahá Markétko, miluju tě vře!

„Oho!“ zvolal pohlížeje na mě udiveně.

Neopatrně vyzradil jsem svou lásku.

„Tedy miluješ Markétku?“ pravil poručnickým hlasem.

Koktal jsem: „Ano... nikoli...“

„Tedy miluješ Markétku!“ opakoval si mechanicky.

„Užijeme tedy nových zkušeností svých.“

Znovu zahloubal se professor v myšlénky, tak že na neopatrná slova má téměř zapomněl. Neopatrná pravím, neboť učenec nepoznal nikdy věci srdce se týkajících. Ale na štěstí nabyla důležitost pergamenu v mysli jeho vrchu.

Když se chystal k poslednímu rozhodnému pokusu, zářily mu oči, a vznešeně dojat vzal chvějící se rukou pergamen. Potom odkašlav předřikával mi povýšeným hlasem první, druhá, třetí písmena slov a tak dále, až vznikla věta takto složená:

„MmessunkaSenrA. icefdoK. segnittamurnt ecertserrette, rotaivsadua, ednecsedsadne lacartniiiluSiratracSarbmutablemek meretarcsilucoYsleffenSnI“.

Když jsem dopsal, byl jsem velmi rozčilen. Slova ta byla mi jaksi beze smyslu, i byl jsem velmi zvědav, jakou latinskou větu strýc z nich vykouzlí.

Kdo by si to byl pomyslel! Mohutná rána pěstí otřásla stolem, tak že mi péro z ruky vypadlo a inkoust se rozestříkl.

„Vždyť je to beze smyslu! Nic to není!“ volal strýc; potom přeběhl jako střela pokoj, sběhl se schodův a běžel co mu nohy stačily Královskou ulicí.

4. ODHALENÉ TAJEMSTVÍ

„Již je ten tam!“ zvolala Marta, která kvapně přiběhla, když strýc tak silně dveřmi bouchl, že se celý dům otřásl.

„Jako by se do země propadl!“ odpověděl jsem.

„A co s obědem?“

„Nebude obědvati.“

„A večeře?“

„Ani večeřeti nebude.“

„Co pravíte?“ zvolala Marta a spráskla rukama.

„Bohužel je tomu tak; avšak ani my nebudeme jísti. Prikáže nám všem půst, dokud se mu nepodaří vyzkoumati, co znamená stará škrábanina, kterou nelze přechítit!“

„Rány boží! tedy nás umoří hladem?!“

Nepopíral jsem, že by to muž tak umíněný nebyl dokázal. Velmi znepokojena vrátila se stará Marta do kuchyně vzdychajíc.

Když jsem osaměl, připadlo mi, abych běžel povědět vše Markétce. Ale smím opustit dům? Strýc se snad každým okamžikem vrátí, což kdyby mě volal? Kdyby chtěl počítí znovu hádankovou práci a pokusiti se o hádanku, již by ni Oidipus nebyl rozřešil. Jak by se rozhněval, kdybych mu neodpovídal?! Nejlépe učiním, zůstanu-li doma.

Právě došla nás zásylka „chřestivcův“ od jistého mineraloga z Besançonu, jež nebyly ještě srovnány a roztříděny. Dal jsem se do práce. Opatřoval jsem nerosty nápisními lístky a rovnal je do zvláštní skříně, v níž byly nerosty se vrostlými krystaly.

Leč práce tato neupoutala veškeru mou pozornost. Stará listina mátlá mi hlavu. Čelo mě páliło, neurčitý nepokoj mé jímál. Tušil jsem na blízku atmosféru.

Za hodinu byly chřestivce srovnány. Potom usadiv se do lenošky svěsil jsem hlavu a klátil rukama. Zapálil jsem si dýmku s dlouhým troubelem, jejíž hlavičku zdobila nymfa, i pozoroval jsem postup zakuřování bavě se pohledem na nymfu, měnicí se znenáhla v černošku.

Chvillemi naslouchal jsem, neozývají-li se na schodech kroky, ale nadarmo. Kde je asi strýc? Viděl jsem ho v duchu, jak pobíhá stromořadím na altonské silnici, jak posunkuje, ničí mocnou paží byliny a vyrušuje labutě z klidu.

Vrátí se radostně, nebo s myslí skleslou? Vyskoumá tajemství? Táže se takto sám sebe uchopil jsem bezděky papír, na němž byly nesrozumitelné řádky napsány.

Sestavoval jsem písmena ve slova. Nemožno! Složil jsem je po dvou, po třech, pěti, šesti, ale nedovedl jsem nic. Přece však složil jsem z písmen 14. 15. a 16. anglické slovo: ice (led), ze 24. 25. a 26. francouzské sir (pán) a uprostřed seznal jsem latinská slova: rota, ira, mutabile, nec, atra (kolo, hněv, měnivo, ani, temná). Poslední slova mohla strýci pomoci, aby určil řeč, v níž listina sepsána. A zde vidím dokonce „luco“, což znamená posvátný háj. Nalezl jsem sice ještě slovo *tabiled*, jež se mi hebrejským býti zdálo, a posléze slova: mer, arc, mère (matka, luk, moře).

To mi mátló rozum, čtvero různých nářečí v nesrozumitelné větě! Jak souvisela slova: „led, pán, hněv, posvátný háj, měnivo, matka, luk, moře“? Prvé a poslední slovo lze sice spojit: jaký div, kdyby byla v listině na Islandě psaná zmínka o moři ledovém? Ale pochopiti spojení ostatních slov bylo mnohem nesnadnější.

Zápasil jsem s nerozřešitelnou záhadou! Mozek mě páčil, hlava jako by se mi chtěla rozskočiti, oči se mi leskly, a když jsem pohledl na papír, zdálo se mi, že poskakují kolem mne 132 písmena jako stříbrné kapky, jež kolem hlavy naší vzduchem krouží, proudí-li nám v ní rychle krev.

Bylo mi, jakoby mě obklopovaly příšerné postavy. Dech mi docházel, měl jsem třeba čerstvého vzduchu. Bezděky jal jsem se papírem ovívati, takže spatřoval jsem střídavě přední a zase zadní stranu.

Kdo vyličí úžas můj, když jsem při jednom obratu spatřil latinská, úplně čitelná slova: „*craterem terrestre*“.

Tu rozjasnilo se mi v hlavě, jednotlivé sledy přivedly mne na pravou cestu. Poznal jsem způsob, dle něhož listina byla psána. Všecky důmyslné domněnky strýcovy se uskutečnily. Domýšlel se správně o seřadění písmen a řeči, v níž byla listina psána. Aby bylo lze písmo přečísti, bylo třeba pouze maličkosti, a té poskytla mi náhoda.

Každý si domyslí, jak jsem byl dojat. Zrak se mi kalil, téměř jsem neviděl. Rozložil jsem papír na stůl. Jen pohled – a bude tajemství na jevě.

Konečně přišel jsem zase k sobě. Aby se mysl má utišila, přešel jsem asi třikrátě pracovnu, a potom usedl jsem do lenošky.

„Budu tedy čísti!“ zvolal jsem oddechna si z hloubi srdce. Skloniv se nade stůl sledoval jsem písmena po řadě prstem, až jsem přečetl bez obtíže celou větu.

Kdo vypíše můj úžas a hrůzu, jež mne pojala! Bylo mi jako by mne zasáhl blesk. To, o čem jsem četl, že již bylo vykonáno? Muž ten byl tak odvážný, že podnikl tolik nebezpečí?

Nikoli! nikoli! strýc se o tom nesmí dovědět. Jistě by se tam vydal! Geologa tak odhodlaného nic by nezdrželo. Pokusil by se o cestu tu přes veškero naše varování, mne pak by vzal sebou na cestu, z níž bych se snad nevrátil. Nesmí se to státi ni žádným způsobem!

Byl jsem velice rozčilen.

„Nikoli, nestane se tak!“ pravil jsem odhodlaně, „a poněvadž mohu překaziti, by podobného cosi strýci nepřipadlo, užiju vhodné příležitosti. Bude-li zkoumati stále, naleznete klíče k rozřešení zajisté! Tedy zničím listinu.“

Na krbu dohořovalo. Uchopil jsem papír i Saknussemův pergamen a chtěl jsem obě hoditi rukou zimničně rozechvěnou na uhlí, a tak nebezpečné listiny zničiti.

V tom se otevřely dvěře, strýc vešel.

5. KLÍČ K POZNÁNÍ LISTINY

Zbylo mi sotva času, bych mohl listinu zase na stůl položit.

Zdalo se, že je professor velmi unaven. Myšlénka, která jím lomcovala, nedala mu ani na chvíli pokoje. Na procházce bezpochyby všecko si rozmyslil a uvážil, užil všech pomůcek, a vrátil se, by pojal myšlénky nové.

Posadiv se do lenošky vzal papír a péro i psal vzorce podobné algebraickým výpočtům.

Zrak můj sledoval chvějící se jeho ruku a neušel mi ni jediný pohyb. Což mohl býti výsledek neočekávaný, překvapující? Třásl jsem se strachy, ale bez příčiny; neboť námaha další byla zbytečna, ježto jediné možné sestavení písmen bylo již téměř nalezeno.

Tři hodiny pracoval strýc nemluvě ni slova, ni hlavou nepohna. Přestal... dal se znova do práce... vyškraboval... Snad tisíckrát počal znova pracovati.

Věděl jsem dobře, že, kdyby chtěl sloučiti písmena ve všechny možné skupiny, dopracoval by se pravé věty. Leč věděl jsem také, že ze dvaceti písmen sestaviti lze 2 kvintiliony, 132 quadrilionů, 902 trilionů, 80 bilionů, 176 milionů, 614.000 různých skupin. Na listě je 132 písmen, a z těch vytvořiti lze tolik různých skupin, že bychom jich ani nespočetli; číslo to sahá nade všechny výpočty. Neobával jsem se, že by strýc ohromným tímto způsobem pokusil se o rozřešení.

Čas mýjel, nadešla noc. Hluk na ulici ztichl. Strýc ve své práci neviděl nic, neslyšel nic kolem sebe, ani starou Martu, která otevřela dvěře otazujíc se:

„Bude pán večeřeti?“

Leč věrná služka odešla bez odpovědi.

Vzdal jsem se po krátkém odporu neodvratné moci spánku. Usnul jsem na pohovce; strýc zatím psal a zase práci svou ničil.

Když jsem se ráno probudil, zastal jsem neunavného zpytovatele ještě při práci. Červené oči, zsinalá tvář, rozčuchaný vlas a chvějící se ruka svědčily o zápase jeho s nemožností, o namožení mozku a únavě ducha po celou noc.

Bylo mi ho opravdu líto. Jakkoli jsem se domníval, že mám právo činiti mu výčitky, byl jsem přece pohnut. Ubožák oddal se práci své tak horlivě, že i na zlost zapomněl. Veškera síla ducha jeho působila v jediný bod, a poněvadž neměla přirozeného odvodíště, obával jsem se právem, že hlava každým okamžikem se mu rozskočí.

Mohl jsem uvolniti skřipci, na němž mozek jeho byl rozpínán, slovem jediným, pokynem jediným! A neučinil jsem toho.

Přece vsak byl jsem poctivý! Proč nemluvil jsem za takových okolností ve strýcův vlastní prospěch?

„Nikoli, nevyjevím mu toho. Vydal by se tam, znám ho; žádná moc by ho neudržela. Je to myšlénka vulkanická. Odvážil by se života, by vykonal, co dokázali jeho kollegové. Budu mlčeti, nevyzradím tajemství, jež mi náhoda odhalila. Byl bych jeho vrahem, kdybych mu to pověděl. Ať si sám odhalí tajemství, podaří-li se mu to. Nebudu příčinou jeho záhuby; nechci se potom vinití, že jsem ho uvedl ve zkázu.

Ustanoviv se na tom založil jsem ruce, očekávaje napjatě, co se bude díti. Ale se špatnou jsem se potázel.

Když Marta chtěla jíti do trhu, shledala, že jsou domovní dvěře zavřeny a klíč vytažen. Kdo jej vytáhl? Nikdo jiný než strýc, když se večer vracel z procházky.

Učinil to úmyslně nebo z nedopatření? Což pak nás chce hladem umořiti? To bylo by ukrutno! Což máme trpěti za věc, na níž nám nezáleží? Vzpomněl jsem si na podobný případ a zmocnil se mne zvláštní strach.

Když strýc před několika roky pracoval o veliké mineralogické klassifikaci, nejedl dva dny a celému domu uložil vědecký půst. Tehdy myslil jsem, že mám v žaludku raka, jenž jinochu povahy jen trochu jedlické byl by asi nepříjemný.

Zdálo se mi, že přijdu o snídání jako včera o večeři. Umínil jsem si však, že budu hrdinou a žaludku nepovolím. Ubohá stará Marta byla velmi dojata, ba zoufala si. Myšlénka, že jsem uvězněn, vzbudila ve mně mnoho úvah a starostí.

Strýc pracoval stále; fantasmie jeho ztrácela se v ideálním světě kombinací, žil mimo svět, a vskutku mimo tělesné potřeby. K poledni počal mne žaludek důrazně upomínati. Marta

spotřebovala včera všechny potravní zásoby, nevědouc ovšem, co se stane. V celém domě nebylo ni sousta. Leč proto jsem přece mužně odporoval, zdálo se mi to jaksi čestným.

Odbila druhá. Situace byla směšna, ale již nesnesitelná. Poznal jsem, že přeceňuju důležitost listiny; ve mně vznikala domněnka, že strýc bude ji považovati za pouhou mystifikaci, a v případě nejhorším, že bych ho přemluvil, aby se v podobné nebezpečí nevydal.

Což najde-li klíč k rozřešení tajemné hádanky?

Pak postím se zbytečně.

Příčiny, jež jsem včera nevrle zavrhoval, přicházely mi nyní za dobré. Bylo mi směšno, že jsem tak dlouho čekal, i umínil jsem si, že vše vyjevím. Ale váhal jsem přece, ano byla by mně ušla chvíle nejvhodnější, když totiž strýc vstal a vzav klobouk chystal se odejít.

Co? opustí dům a zavře nás opět? Nikoli! to se nestane!

„Strýče!“ pravil jsem.

On jakoby mne neslyšel!

„Strýče Lidenbrocku!“

„Co chceš?“ otázal se, jakoby se náhle zpatoval.

„Nuže, ten klíč!“

„Jaký, od domovních dveří?“

„Nikoli; klíč ku stanovení listiny.“

Strýc pohlédl na mne přes okuláry a pozoroval neobyčejný výraz tváře mé, uchopil mne pak za ramena a nemoha mluvití tázal se zrakem. Rozuměl jsem však otázce jeho dobře.

Potakal jsem.

Potřásl soucítěně hlavou jako by mluvil s bláznem.

Potakal jsem určitěji.

Zrak se mu živě zaleskl; pozvedl hrozivě ruku.

Němá naše zábava byla by zajímala i diváka nejlhostejnějšího. Neodvážil jsem se promluvití boje se, že by mne strýc v prvním záchvatu radostném umačkal. Ale bylo nutno, bych odpověděl.

„Ano ten klíč... náhodou...“

„Co pravíš?“ zvolal v nesmírném rozčilení.

„Zde čtete!“ pravil jsem a ukazuju na papír, na němž jsem psal.

„Ale vždyť to nemá smyslu!“ rozkřikl se šubaje papír.

„Nic,“ a četl opět znova.

„Ale od konce!“ pravil jsem.

Sotva jsem to dořekl a již strýc vykřikl, ba zařval. Rozjasnilo se mu v mozku. Byl jakoby obrozen.

„0 důmyslný Saknussemme! tys tedy napsal výrok svůj po zpátku?!“

Sklonil se nad papír. V rozčilení, jakého jsem dosud u něho nikdy nebyl pozoroval, četl od posledního písmene k prvnímu skelným zrakem:

„In Sneffels Jocularum craterem quem delibat umbra Scartaris Julii intra calendas descende, audax viator, et terrestre centrum attinges. – Kod feci.

Arne Saknussem.“

Česky:

Do krateru Sneffels Jokulu, jež líbá stín Skartarissu na sklonku června, sestup odvážný poutníče, a středu zemského dojdeš. – Já to vykonal.

Arne Saknussem.

Když strýc dočetl, vyskočil jakoby nevědomky vypil láhev Leydenského. Radostí, přesvědčením a odvahou stala se tvář jeho krásnou. Chodil po pokoji maje ruce založeny, převrhoval sedadla, skládal knihy na hromadu, hrál si vzácnými chřestivci jako míčem, zde udeřil pěstí, tam zase dlaní... Konečně mysl jeho se utišila: sklesl do lenošky.

„Kolik je hodin?“ zvolal po chvíli.

„Tři,“ odpověděl jsem.

„Byl bych zapomněl na jídlo. Jsem hladov jako vlk. K jídlu... potom...“

„Potom?“ otázal jsem se.

„Potom uprav můj cestovní vak!“

„Dobrá!“ pravil jsem.

„A svůj také!“ dodal nemilosrdný strýc vcházeje do jídelny.

6. STŘED ZEMSKÝ

Slova ta působila ve mne jako blesk. Ale vzmužil jsem se. Umínil jsem si, že se důsledně a statně zachovám. Vědecké příčiny snad strýce zdrží. A příčin bylo dosti.

Podniknouti cestu do středu zemského! Jaká to pošetilost! Ušetřil jsem si námitek pro chvíli příznivou, a dal jsem se s chutí do jídla.

Strýc lál, vida stůl nepokrytý. Vysvětlili jsme mu všechno. Stará Marta, nabyvši opět svobody, spěchala do trhu, a za hodinu byl můj hlad utišen. Znova rozpomněl jsem si na svůj stav.

Při obědě byl strýc téměř vesel; žertoval. Ale žertův učeneckých netřeba se báti, nejsou nebezpečny. Po zákuskách pokynul mi, bych šel s ním do pracovny.

Poslechl jsem. V pracovně posadil jsem se k jednomu konci stolu, strýc ke druhému.

„Jsi vtipný hoch, Jindřichu,“ pravil dosti mírně, „prokázal jsi mi důležitou službu, když jsem přemýšleje již již pozbýval rozumu. Kam bych byl dospěl? Nikdo neví! Nezapomenu ti toho nikdy; budeš účastným slávy, již dojde.“

Nyní je dobré mysli, domníval jsem se, že nadešla vhodná chvíle, bych s ním o slávě té pohovořil.

„Přede vším doporučím ti úplnou mlčelivost,“ pravil professor. „I mezi učenci je mnoho závistivců, a mnozí podnikli by cestu, o níž nemají zvědět, dokud jí my nevykonáme.“

„Myslíte, že je mnoho takových pošetilců?“

„Ovšem. Kdož by se rozmýšlel dosíci slávy nehynoucí?“

„Kdyby listina byla známa, hrnuli by se zástupové učenců na Island, aby sledovali stopy Arne Saknussemovy.“

„Příčí se to mému přesvědčení, milý strýče, neboť pravost listiny není nijak dokázána.“

„Což pak kniha, v níž jsem pergamen našel?“ pravil strýc nevrle.

„Dobrá! Dopouštím tedy, že listinu napsal Saknussem; ale je to zárukou, že cestu také podnikl a vykonal? Není starý tento pergamen klamem?“

Skoro jsem litoval, že mluvím tak drze. Professor sraštil čelo. Obával jsem se pro další rozmluvu zlých následků. Leč obavy mé nebyly podstatny. Přísný společník můj odpověděl lehce se usmívaje:

„Uvidíme.“

„Ah,“ zvolal jsem poněkud zaražen; „ale dovolte, bych podotkl vše, co lze o listině povědět.“

„Mluv, milý hochu, zcela svobodně. Dovoluju ti, bys vyslovil své mínění. Nyní nejsi mým synovcem, nýbrž kollegou.“

„Tedy se vás nejprve táži, co jest Jokul, Snaefield a Scartaris, o nichž jsem nikdy neslyšel?“

„To je maličkost'. Nedávno dostal jsem z Gothy od přítele svého Augusta Petermanna mapu, jež se mi nyní právě hodí. Podej třicátý atlas ze druhé přihrádky ve velké knihovně, řada Z, oddíl 4.“

Vstav vyhledal jsem rychle dle přesného udaje žádaný atlas. Strýc jej rozevřel a pravil:

„Zde vidíš velmi podrobnou mapu Islandu, a sice od Handrsona; doufám, že nám pomůže z nesnází.“

Sehnul jsem se nad mapu.

„Pohleď na vulkanický tento ostrov, a spozoruješ, že je každá sopka označena slovem Jokul. Slovo to znamená v islandštině „ledovec“, a na stupni šířky severní, na němž leží Island, odehrává se většina vulkanických výbuchů pod ledovou korou.“

„Dobrá,“ pravil jsem, „ale co znamená Sneffels?“

Doufal jsem, že nebude moci odpovéděti. Mýlil jsem se. Strýc pravil dále:

„Sleduj mne na východní pobřeží Islandské. Vidíš hlavní město Rejkjavik?“

„Ano.“

„Dobrá. Sleduj nesčetné zálivy rozervaného pobřeží, a postaň pod 65. stupněm severní šířky.“

„Co vidíš?“

„Poloostrov, ohryzené kosti podobný.“

„Přirovnání je vhodné, milý hochu; nevidíš na půlostrově tom ničeho?“

„Ano, pozoruju vrch, jenž jakoby vyrůstal z moře.“

„Dobrá. Tento Snaefields Jocul jest náš Sneffels.“

„Snaefields Jocul?“

„Tak jest. Vrch ten je 5000 stop vysoký. Jest jedním z nejpamátnejších vrchův ostrova, a zajisté nejproslulejším na zemi, poněvadž kráter jeho vede do středu zemského.“

„Totě nemožno,“ pravil jsem krče ramenoma a vzpíraje se takovému tvrzení.

„Nemožno?!“... zvolal professor Lidenbrock přísně. „Proč?“

„Poněvadž je kráter zaplaven lávou, skály rozpáleny, a potom...“

„A je-li to kráter vyhořelý?“

„Vyhořelý?“

„Ovšem. Počet činných sopek páčí se nyní na 300; ale sopky vyhaslé jsou mnohem četnější. Mezi tyto patří i Snaefields, jenž za historické doby pouze jednou soutil, a to r. 1219. Od té doby se úplně ztišil, a nenáleží již mezi činné sopky.“

Proti určitým údajům těmto nepomohla žádná námitka. Chopil jsem se tedy ostatních nesnází, jež jsem v listině shledal.

„Co znamená *Scartaris*? Jak souvisí to s kalendami červencovými?“

Strýc se na chvíli zamyslel. Na okamžik vznikla ve mně naděje; ale jen na okamžik, neboť brzy mi odpověděl:

„Co je ti temnem, je pro mne světlem. Je to důkazem důmyslné starosti, s jakou chtěl Saknussem objev svůj objasniti. Snaefield má několik kraterů; bylo tedy žádoucí, by ten, jenž ke středu zemskému vede, byl udán. Jak učinil to tedy učený Islandčan? Pozoroval totiž, že koncem června, tedy na počátku července, zastiňuje horský vrchol, řečený Scartaris, otvor záhadného krateru. I poznamenal to v listině. Bylo to nejpřesnější určení, tak že jsme-li na vrcholu Snaefieldovu nemůžeme býti na pochybách, kterou cestu máme zvoliti.“

Strýc zodpovídal tedy všechny mé otázky. Nahlédl jsem, že s důkazy o listině nesvedu ničeho. Proti té jsem tedy už nenamítal ničeho, a poněvadž mi bylo ho přesvědčiti, přešel jsem k námitkám vědeckým, jež jsem považoval za velmi důležité.

„Uznávám tedy pravdu výroku Saknussemova. Tvrzení jeho je jasno, nelze proti němu čeho namítati. Uznávám také, že listina zdá se pravdivou. Učenec tento sestoupil do Sneffelsu, viděl, že stín Skartarisu lemuje koncem června okraj krateru. Zvěděl též z různých pověstí své doby, že krater ten vede ke středu zemskému. Ale že by tam byl došel, že se z cesty své zase vrátil, tomu nevěřím.“

„A proč?“ otázal se strýc potutelně.

„Poněvadž všechny vědecké theorie dokazují, že podniku takového nelze provésti.“

„Všecky theorie to dokazují?“ pravil strýc dobrácky. „Ano, ale theorie špatné! Bídne theorie by nám sotva překážely.“

Pozoroval jsem, že se mi posmívá, leč nedbaje toho pravil jsem:

„Dobrá! Je dokázáno, že tepla přibývá pod zemí o stupeň na sedmdesát stop. Dejme tomu, že je poměr ten ve všech vrstvách stálý. Je tedy ve středu zemském teplota 200.000 stupňů, poněvadž poloměr naší země měří 15.000 km. Hmoty v nitru zemském jsou tedy proměněny ve žhavý plyn, neboť kovy, jako zlato, platina, ba i nejtvrďší kameny neodolají takému žáru. Táže se tedy, možno-li do podobných vrstev vniknouti.“

„Teplo ti tedy dělá starosti?“

„Ovšem. Došli bychom sotva na rozhraní kůry zemské, neboť tam je již teplota asi 1300 stupňů.“

„Tedy se bojíš, že se rozplyneš?“

„Ponechávám rozluštění této otázky vám,“ odpověděl jsem pichlavě.

„Povím ti tedy mínění své určitě,“ pravil professor Lidenbrock povýšeným hlasem, „ani ty, aniž kdo z lidí vůbec, neví, co děje se v útrokách naší země, poněvadž teprve asi

dvanáctitisící díl poloměru jejího je prozkoumán. Proto je věda stále nerozhodnuta, a každá nová theorie vyvrací předešlou.

Až do Fouriera věřeno, že teploty ve vzdušné prostora stále ubývá. Nyní však víme, že největší zima dostupuje ve vzdušných krajích 40–70 stupňův. Nemohlo by tak býti s teplotou v útrokách zemských? Proč by nemohlo přibývati tepla jen do určité hloubky, místo by dostoupila toho stupně, kdy roztápějí se i nejtvrďší kovy.“

Poněvadž strýc otázky ty dokazoval hypothesami, nemohl jsem čeho namítati.

„Nuže, řeknu ti, že praví učenci, jako Poisson a jiní, dokázali, že, kdyby byla v nitru zemském teplota 200.000 stupňů, vytvořily by se z roztavených látek plyny tak rozpínavé, že by tlaku jich povrch zemský nesnesl a dojistá by se roztrhl jako parní kotel napjetím par.“

„To je pouze Poissonovo mínění, milý strýče.“

„Dobrá; ale je to mínění i jiných výtečných geologů, že nitro zemské není složeno ni z plynův, ani z vody, ba ni s těžších kamenu než jaké známe; neboť by pak byla země mnohem lehčí nebo těžší než vskutku jest.“

„Ó! číslicemi dokážeme vše, co jen chceme!“

„A není to zrovna tak i se skutky, milý hochu? Není dokázáno, že sopek od prvopočátku světa stále ubývá? A je-li nějaká střední teplota, nelze nám proto domýšleti se, že tepla stále ubývá?“

„Milý strýče, zakládáš-li důkazy své na domněnkách, pak nelze mi již ani mluvit!“

„A pravím dále, že mínění mužů v oboru tom vynikajících shoduje se s míněním mým. Pamatuješ se ještě, jaký pokus učinil r. 1825. slavný anglický chemik Davy?“

„Zhola ne; vždyť narodil jsem se o devatenácte let později.“

„Davy navštívil mě na své cestě Hamburkem. Rozmlouvali jsme dlouho, mimo jiné též o hypotese, jež dovozuje tekutost nitra zemského. Souhlasil jsem s ním, že tekutost není možna, a to z příčiny, na niž věda nemohla nikdy odpověděti.“

„A jaká je to příčina?“ tázal jsem se poněkud jsa zaražen.

„Poněvadž by tekutina ta rovnajíc se oceanu byla podrobena přitažlivosti měsíce, a tím jevil by se i uvnitř země dvakráte denně přítok a odtok, jenž by zvedáním a klesáním povrchu zemského působil periodická zemětřesení.“

„Ale nikdy nebylo lze pozorovati, že by povrch zemský byl kdy rozežhaven býval, a jest nám tedy uznati, že vnější vrstvy chladly, kdežto horko ke středu se stahovalo!“

„Pouhý blud a klam!“ zvolal strýc. „Země teprve spálením povrchu se rozežhavía; nic jinak! Povrch zemský složeno byl z nesmírného množství kovů jako draslíku a sodíku, jež mají tu vlastnost, že při pouhém sblížení se s vodou nebo se vzduchem se zapalují. Kovy ty

vznítily se, když vzdušné páry v podobě deště na zemi spadly. Když pak vody trhlinami kůry zemské vytryskovaly, byly příčinou explozí a výbuchů. Odtud množství sopek v prvních dobách země.“

„Důmyslná hypotéza!“ zvolal jsem mimovolně.

„A Davy ukázal mi to zcela jednoduchým experimentem. Utvořil z kovův, o nichž jsem právě mluvil (draslíku a sodíku), kouli – úplnou podobu naší zeměkoule. Když kouli tu jemně pokropil, roztavila se, a povstala podoba jakéhosi pohoří. Na vrcholu otevřel se kráter a nastal výbuch, jímž se koule tak rozežhavía, že jí déle v ruce neudržel.“

Důkazy professorovy počaly ve mne působiti; dokazoval s obvyklou vášnivostí a nadšením.

„Vidíš, Jindřichu,“ mluvil dále, „že geologové představují si stav nitra zemského každý téměř jinak; nic není dokázáno méně, než skutečnost vnitřní teploty. Po mém soudu je nemožná, není jí vůbec. Ostatně uvidíme a dovíme se jako Saknussem, čím jest se nám v otázce té řídit.“

„Nuže, ano!“ zvolal jsem počínaje sdíletí strýcovo nadšení, „uvidíme, jestli tam vůbec něco viděti lze!“

„Proč ne? Proč neužili bychom elektřiny, jež nám světla poskytne, ba samé atmosféry, jež na blízku středu zemského tlakem snad je svítiva?“

„Ovšem, ovšem,“ pravil jsem. „Bezpochyby je to možno.“

„Je to jisto!“ zvolal strýc. „Ale nyní ticho, rozumíš? Nikomu se nezmiňuj ani slovem! Nikomu nesmí ni ve snu připadnouti, by dříve než my střed zemský odhalil!“

7. PŘÍPRAVY NA CESTU

Tak ukončena památná rozmluva. Byl jsem zimničně rozechvěn. Opustil jsem všecek zaražen strýcovu pracovnu, a veškerý hamburský vzduch mi nedostačoval, bych se na něm zotavil. Spěchal jsem k Labi, ku parníkům sloužícím ke spojení města s nádražím.

Byl jsem přesvědčen o tom, co mi bylo vypravováno? Nedivil jsem se professoru stále víc a více? Měl jsem věřiti, že jest odhodlán vydati se ke středu zemskému? Slyšel jsem o smělých úmyslech blázna, neb o vědeckých důkazech velikého ducha? U všech všudy, kam sahá pravda, kde začíná blud a klam?

Kolísal jsem mezi tisícerými navzájem si odporujícími domněnkami, nemoha se ničím přidrjeti.

Ale vzpomněl jsem si, že jsem byl přesvědčen, ačkoli nadšení mé již chladlo; byl bych se ihned vydal na cestu, aby mi nezbylo času rozvažovati. Měl jsem dosti odvahy, abych okamžitě odjel.

Přece však jest se mi vyznati, že za hodinu nadšení mé utuchlo, napjetí mysli povolovalo, i vynořil jsem se z propastí zemských zase na povrch.

Vždyť je to k smíchu! pravil jsem si, není to rozumno! Návrhu takového nelze rozumnému jinochu ani učiniti. Vše to není ničím! Špatně jsem spal, měl jsem ošklivý sen!

Zatím obešel jsem po břehu město a ocitl se na cestě k Altoně. Jakási dobrá předtucha mě tam pudila, neboť jsem po chvíli spatřil drahou svou Markétku, jež statně ku Hamburku kráčela.

„Markétko!“ zvolal jsem již z daleka.

Dívka stanula, byla jaksi zaražena, že jsem ji na veřejné cestě tak oslovil. Desítky kroky byl jsem u ní.

„Jindřichu!“ zvolala překvapena. „Přišel jsi mi naproti? To se mi do tebe líbí!“

Ale když na mne pohledla, spozorovala nepokoj ve tváři mé se zračící.

„Co je ti?“ zvolala ruku mi podávajíc.

„Co je mi, Markétko?“ pravil jsem.

V minutě třech vědami pověděl jsem jí o stavu věcí. Na okamžik mlčela. Tlouklo-li jí srdce jako mně, nevím, ale ruka její v ruce mé se nechvěla. Sto krokův ušli jsme ruku v ruce nemluvíce ni slova.

„Jindřichu!“ pravila konečně.

„Drahá Markétko!“

„Bude to krásná cesta!“

Uslyšev slova ta mimovolně jsem se zachvěl.

„Ano, Jindřichu, cesta, důstojna synovce učencova. Muži třeba, by se vyznamenal velikým podnikem.“

„Cože, Markétko? Ty mne nezrazuješ od cesty té?“

„Nikoli, milý Jindřichu, ba ráda bych vás doprovodila, kdybych vám nebyla na závalu.“

„Je to opravdu tvé mínění?“

„Ovšem.“

Ach! Jak nepochopitelný jsou ženy, děvčata, ženská srdce! Nejste-li bytostmi nejchabnějšími, pak jste nejstatečnějšími. Rozum nemá u vás váhy. Děcko toto mne vybízí, bych cestu tuto podnikl? Nebála se dobrodružné pouti! Nutila k ní mě, jež milovala.

Byl jsem všecek udiven, a bych zřejmě vyznal, styděl jsem se.

„Uvidíme, Markétko, budeš-li zítra tak mluvit!“

Šli jsme dále ruku v ruce, ale mlčky. Pohnutím mysli jsem dnes úplně oněměl.

Ostatně myslil jsem, že je do července ještě daleko, a do té doby že se snad stane leccos, co strýce ze smělé a pošetilé choutky vyléčí.

Již bylo šero, když jsme došli domova. Domníval jsem se, že bude vše ticho a klidno, strýc že bude již jak obyčejně spát, a Marta poklízeti v jídelně.

Ale zapomněl jsem na strýcovu netrpělivost. Zastal jsem ho v davu nosičů, již snášeli různé věci do stromořadí a křičíce sem a tam pobíhali; stará služka byla všecka udivena.

„Ale pojď již přece, Jindřichu! Pospěš si, nešťastníče!“ zvolal strýc v dáli mě spatřiv. „A vak tvůj není ještě přichystán, listiny mé neurovnány, klíče od cestovního vaku svého nemohu nalézt a kamaší nemám.“

Byl jsem jakoby zasažen bleskem. Hlas mi selhal v hrdle. Sotva jsem ze sebe vypravil:

„Tedy odjedeme?“

„Ovšem, nešťastníče, a ty si vyjdeš na procházku, místo bys pomáhal.“

„Tedy odjedeme?“ ptal jsem se opět slabým hlasem.

„Ovšem, pozejtří časně ráno.“

Déle jsem toho nevydržel. Prchl jsem do svého pokojíku. Již nebylo lze pochybovati. Strýc užil odpůldne, aby upravil potřeby cestovní. Ve stromořadí bylo plno provazových žebříků, pochodní, cestovních lahví, železných háků, špičáků, okovaných holi a rýců, že to sotva deset mužův uneslo.

Zažil jsem hroznou noc. Časně ráno již mě budili. Umínil jsem si, že neotevru dveří. Ale, jak mohl jsem odolati hlasu, jenž mé volal: „Drahý Jindřichu!“

Vyšed ze svého pokojíku myslil jsem, že bledá, nepokojná tvář má a červené oči Markétku pohnou, by smýšlení své změnila.

„Nuže, milý Jindřichu,“ pravila, „vidím, že je ti lépe, že tě noc upokojila.“

„Upokojila!“ zvolal jsem.

Pospíšil jsem k zrcadlu. Aj! vždyť nevypadám tak špatně jak se mi zdálo. K víře nepodobno!

„Jindřichu,“ pravila Markétka, „rozmlouvala jsem po dlouhou dobu se svým poručníkem. Jest učencem rozvázným, mužem statečným a odhodlaným, i vzpomeneš si, že

krev jeho proudí ve tvých žilách. Vyprávěl mi o svých nadějích a záměrech, proč a jakými prostředky doufá cíle svého dojít. Nepochybuji, že ho dojde. Ach, jak milo věnovati se takto oblíbené své vědě! Jaké slávy dosáhne professor Lidenbrock! A společník jeho bude jí účasten. Až se vrátíš, budeš mužem, budeš moci jak on svobodně mluvit, jednati, ba dokonce...“

Zardívajíc se umlkla. Slova její dodala mi myslí. Přece však nevěřil jsem, že odjedeme. Táhl jsem Markétku za sebou do strýcovy pracovny.

„Milý strýče, tedy jistě odjedeme?“

„Ty ještě pochybuješ?“

„Nikoli,“ pravil jsem nechtěje mu odpíratí. „Jen bych rád zvěděl, máme-li tak naspěch?“

„Ovšem! Čas nás nutí. Čas, jenž tak rychle miji.“

„Ale vždyť je dnes teprve 26. května, a koncem června teprve...“

„Oho! Myslíš, nevědomče, že dostaneš se na Island kdy ti libo? Kdybys jako blázen nebyl utekl, byl bych tě vzal včera s sebou do kodaňské pisárny k Liffendrovi a spol. Tam bys byl uslyšel, že pluje loď z Kodaně na Island vždy jen 22. dne měsíce! Budeme-li tedy čekatí do 22. června, přijdeme pozdě, a neuzříme, jak stín Skartarisu krater Snaefieldův líbá. Jest nám tedy co nejrychleji odebrati se do Kodaně a tam o nějakou přepravu se postarati. Jdi a uchystej si vak.“

Na slova tato jsem ani neodpověděl. Odešel jsem do svého pokoje. Markétka šla za mnou a přičinila se, by cestovní mé potřeby urovnala. Zdálo se, že považuje cestu naši jen za výlet do Lubeku nebo na Helgoland. Malé její ručky pohybovaly se semo tamo bez únavy. Laškovala a podávala mi nejpřesnější důkazy o zdaru našeho podniku. Slova její účinkovala na mě kouzelně i nemohl jsem se na ni horšiti. Často pak, když jsem nevrlosti své chtěl již již uzdu popustiti, nedbala toho a pokračovala ve své práci.

Konečně byl poslední řemen vaku utažen. Bylo mi, jakobych byl již v klínu země.

Téhož dne došly nás objednávky zbraní, fysikálních a elektrických přístrojův a pod. – Marta byla starostí jako bez hlavy.

„Což pak se pán zbláznil?“ pravila mi.

Přisvědčil jsem.

„Vy pojedete s ním?“

„Ano.“

„Kam pak?“ ptala se dále.

Ukázal jsem prstem, že do nitra zemského.

„Do sklepa?“ zvolala stará služka.

„Nikoli, ještě hlouběj!“ pravil jsem.

Nadešel večer. Nevěděl jsem ani, jak mi čas ušel.

„Zejtra o 6. hodině ranní určitě vyjedeme,“ pravil strýc.

V deset hodin sklesl jsem líně na lůžko. V noci pojala mne zase bázeň a strach.

Zdálo se mi stále o propastech. Blouznil jsem. Zdálo se mi, že mě strýc mocnou paží uchopil, vyvlekl ven a shodil do propasti. – Padal jsem do bezedného jícnu rychle a rychle jako padající tělesa. Život můj byl stálým padáním.

V pět hodin ráno jsem procitl, byv vyrušen ze sna rozčilením i únavou. Šel jsem do jídelny. Strýc seděl u stolu a snídal. Pohlédl jsem na něj s hrůzou. Ale, naproti stála Markétka. Nemluvil jsem; nemohl jsem jísti.

O půl šesté zarachotil přede domem vůz objednaný, by nás dovezl na Altonské nádraží. Brzy byl ověšen strýcovými zavazadly.

„A tvůj vak!“ pravil mi.

„Je připraven!“ odpověděl jsem.

„Tedy jej rychle přines, nebo zmeškáme ještě vlak.“

Odešel jsem do svého pokojíku a svaliv vak se schodů spěchal jsem za ním.

Právě odevzdával professor Markétce domovní klíče. Zachovala obyčejný svůj klid. Objala poručníka, ale když políbila rozpálenou moji tvář, nezdržela se slz.

„Markétko!“ zvolal jsem.

„Jdi, drahý Jindřichu, jdi,“ pravila mi, „opouštíš nevěstu svou; až se vrátíš, budeme na věky svými.“

Objav ji vsedl jsem do vozu. Doprovodila nás s Martou až na práh. Potom dali se koně do běhu a tryskem hnali po Altonské silnici.

8. CESTA NA ISLAND

Z Altony, jež náleží k městskému obvodu Hamburku, vede železná dráha do Kielu na břehu baltském. Za dvacet minut byli jsme na hranicích holštýnských.

O půl sedmé stanuli jsme před nádražím; četná zavazadla strýcova a cestovní potřeby byly složeny, zváženy, označeny a vloženy do nákladního vozu. O sedmé hodině seděl jsem ve vlaku proti strýcovi. Lokomotiva zapískla a vlak počal se pohybovat. Byli jsme na cestě.

Já jsem však na cestě nebyl, aspoň myšlenkami ne. Přece však účinkoval svěží ranní vzduch, jenž rychlostí jízdy stával se ostřejším a chladnějším, na mne tak, že jsem se probral ze smutku svého a zádumčivosti své.

Myšlenky professorovy předstihovaly bezpochyby vlak, tak že mu rychlost' jeho byla zajisté malou. Byli jsme ve voze sami, ale nepromluvili ni slova. Strýc probíral se velmi pozorně ve vaku a kapsách. Pozoroval jsem, že mu ku provedení záměru ničeho neschází.

Mimo jiné měl též velmi pozorně složenou listinu se znakem dánského úřadu, jež byla podepsána dánským konsulem v Hamburku, přítelem strýcovým. Byl to doporučující list k islandskému guvernérovi v Kodani.

Spozoroval jsem též památnou listinu v nejtajnější kapse velmi pečlivě ukrytou. Zatracoval jsem ji z hloubi srdce dívaje se v krajinu. Byly to vesměs prosté roviny většinou jednotvárné a bahnité, ale dosti úrodné, vůbec krajina jakoby pro železnice stvořená!

Jednotvárnost' tato mne však nenudila, neboť za tři hodiny po odjezdu byli jsme v Kielu na břehu mořském.

Poněvadž byla zavazadla naše určena do Kodaně, nestarali jsme se o ně. Ale na parníku střežil je strýc velmi přísně; byla skryta v dolní části lodní.

Strýc vypočítal za spěchu spojení dopravy lodní se železniční tak přesně, že nám bylo celý den čekati: parník „Ellenora“ odplul teprve večer. To přivodilo strýci devítihodinnou horečku. Proklínal zlostně správu lodní i železniční, a vládu, jež zlořád taký zavedla. Bylo mi s ním souhlasiti, když se proto osopil na kapitána „Ellenory“. Nutil ho, by hned odplul. Ale ten si ho nevšímal.

Procházeli jsme se po zeleném břehu zálivu, při němž městečko leží, chodili jsme mezi zeleným křovím, jež dodává mu podoby hnízdečka skrytého mezi větvemi, podivující se letohrádkům, při nichž jsou většinou lázně; tak uběhl den za stálé procházky a proklínání.

O desáté hodině večerní vznášely se již dýmové mraky z „Ellenory“ do výše. Paluba otřásala se nárazy parního kotle. Měli jsme dvě visutých nad sebou lůžek v jediné lodní kajutě.

V deset hodin patnácte minut byly vytaženy kotvy, a parník brázdil rychle temnými vlnami Baltu.

Noc byla tmava, vál svěží mořský vítr, a moře rozvlněno; několik světél mihalo se na břehu. Později, nevím kde to právě bylo, zářil nad vlnami jasný maják.

O sedmé hodině ranní přistáli jsme u Kōrsöru, městečka na západním břehu Seelandu. Zde vsedli jsme nemeškající do vlaku a jeli s novou drahou krajinou právě tak plochou jako roviny Holštýnské.

Za tři hodiny přijeli jsme ke hlavnímu městu dánskému. Strýc nezamhouřil po celou noc oka. Zdá se mi, že po celou dobu jízdy dupal netrpělivostí.

Konečně spozoroval jakési ústí do moře.

„Sund!“ zvolal.

Po levé straně stál ohromný dům podobný nemocnici.

„Útulna!“ zvolal jeden cestující.

Dobrá, myslil jsem si, zde bychom mohli zůstat do smrti. Ale jakkoli je nemocnice velika, byla by přece pro pošetilost' profesora Lidenbrocka malou.

Konečně stanul o 10. hodině vlak v Kodani. Zavazadla naše byla naložena na vůz a dovezena do hotelu Foenixu v „Bred-Gade“. Jízda ta trvala půl hodiny, poněvadž je nádraží mimo město. Urovnavše si poněkud toalettu šli jsme do musea nordických starožitností. Cestu k němu udal nám domovník, jenž mluvil anglicky a německy. Ale profesor, znaje mnoho řečí, oslovil ho dánsky; i odpovídal nám dobrou dánštinou.

V památném museu tom je sneseno tolik památek, že bychom si z nich mohli vytvořiti dějiny země té se starými zbraněmi, nádobami a šperky. Ředitelem ústavu byl učený profesor Thomson, přítel hamburského konsula.

Strýc odevzdal mu doporučující listiny. Obyčejně bývá vzájemné setkání učenců chladno, ale zde tomu bylo naopak. Pan Thomson jsa úslužný uvítal profesora Lidenbrocka i synovce jeho velmi srdečně. Že strýc tajemství svého výtečnému řediteli nevyzradil, netřeba mi dokládati. Úmysl náš byl zřejmý; pro zábavu, beze zvláštních interessů, jeli jsme na Island!

Pan Thomson nabídl nám své služby. – Rozběhli jsme se po nábřeží vyhledat lodi, jež měla odplouti.

Doufal jsem, že nebude na snadě doprava; ale mýlil jsem se. Malá dánská korvetta „Walkyra“ měla na Island odplouti dne druhého června. Kapitán, pan Bjarne, byl na lodi. Příští jeho cestující stiskl mu radostí hodně ruku.

Pan Bjarne shrábl značnou sumu peněz a pravil: „V úterý o sedmé hodině ranní buďte na lodi.“

Poděkovavše panu Thomsonovi za jeho příčinlivost' odebrali jsme se zpět do hotelu Foenixu.

„Daří se to výborně!“ pravil strýc. „Jaká šťastná náhoda způsobila, že nalezli jsme loď k odjezdu téměř připravenou?! Nyní tedy posnídáme, a pak si prohledneme město.“

Odebrali jsme se na „Kongens Rytør“, nepravidelné prostranství, kde stála stráž a dvě na kolech stojících děl, jež však nikoho nezastraší. Vedle, v čísle 5., byla francouzská

restaurace, kterou měl najatu kuchař Čeněk. – Tamo posnídali jsme za mírný plat čtyř mark za osobu.

Na procházku městem těšil jsem se jako dítě. Strýc najal průvodce; ostatně neviděl ničeho; ni malého paláce královského, ni pěkného mostu ze sedmnáctého století, jenž se před museem klene přes průplav, ni ohromného pomníku Thorwaldsenova, jenž po stěnách jest ozdoben ohyzdnými malbami a obsahuje díla sochaře toho, ni dosti pěkného parku, ni oblíbeného zámku Rosenborgu, ni podivuhodné renaissanční budovy bursovní, ni věže, jež sestavena je ze svinutých ocasů čtyř bronzových drakův, ani velikých pevnostních mlýnů, jichž dlouhá křídla jako vesla lodní za bouře krouží.

Jaké byly by to procházky pro mne a Markétku podle zálivu, kde odpočívají lodi a fregatty pod červeným krytem, po zeleném pobřeží mořské úžiny mezi stinným křovím, v němž ukryta citadella Fridrickshafen, z níž zejí temné jícny děl mezi vrhami a bezem!

Ale ach! Drahá Markétka má byla daleko, a měl jsem malou naději, že ji zase někdy spatřím.

Strýc neměl pro rozkošnou krajinu tu pohledu, ale tím více líbila se mu věž na ostrově Amageru, jenž tvoří jihozápadní část Kodaně.

Zabočili jsme tam, a vstoupivše na malý parník, jenž obstarává spojení ostrova s městem, byli jsme v okamžiku na nábřeží „Dock-Yard“.

Prošedše několika ulicemi, v nichž galejní trestanci oděni jsouce v žlutošedé spodky pod dohlídkou pracovali, stanuli jsme před „Frelsers-Kirke“. Chrám tento nemá na sobě pranic zvláštního. Pozornost strýcovu poutala však dosti vysoká jeho věž, kol jejíž báně vinou se schody na vnější straně.

„Vystupme nahoru!“ pravil strýc.

„Ale dostaneme-li závrat?“ namítal jsem.

„Právě proto; jest nám zvykati.“

„Ale...“

„Jen pojd', nemáme času nazbyt.“

Uposlechl jsem. Kostelník, jenž bydlel proti chrámu, dal nám klíče; i jali jsme se vystupovati.

Strýc kráčel vesele napřed. Šel jsem za ním, nikoli beze strachu, neboť mohla se mi snadně zatočiti hlava. Nedostávalo se mi síly orlích nervů.

Dokud jsme byli ve vnitřním závitě, šlo to dobře. Asi na 150. schodě zavál mi vítr do obličej; došli jsme schodů vnějších, jež se vinuly již ve vzduchu opatřeny jsouce slabým zábradlím. Schody se stále víc a více úžily a zdálo se, že nemají konce.

„Nemohu dále, nejde to,“ zvolal jsem.

„Což jsi takovým zbabělcem? Stoupej!“ odvětil nemilosrdný strýc.

Na svěžím vzduchu opouštěli mne smyslové. Zdálo se mi, že věž prudkými nárazy vichru kolísá, nohy mi ochabovaly, klesl jsem brzo na kolena, brzo na celé tělo. Zavřel jsem oči, bylo mi špatně.

Konečně chopil mě strýc za límec a vynesl mě k báni.

„Nyní se dívej! Ale dobře! Zvykej hleděti do propastí!“

Otevřel jsem oči. Spatřil jsem ploché domy stěsnané jako v mlhavém dýmu. Nade hlavou mou bylo mračno, jež, jak se optickým klamem zdálo, nepohnuté tkvělo, zatím co věž, bání a my s nima ve fantastickém chvatu jsme ubíhali. V dáli viděl jsem zelená pole a moře lesknoucí se ve sluneční záři. Až ku výběžku helsingoerskému [\[red 1\]](#) šířil se Sund s několika bílými plachtami, a na východě jevílo se v mlze vlnami omývané švédské pobřeží. Vše to splývalo přede zraky mými v podivnou směsici.

Strýc přece donutil mě, bych povstal, vzpřímil se a rozhlédl. Prvé toto cvičení trvalo hodinu. Když jsem sestoupil a vkročil na dlažbu, měl jsem všechny údy jak ochromlé.

„Zítřa budeme cvičení opakovati!“ pravil strýc.

I bylo po pět dní cvičení to opakováno, a činil jsem pokroky v umění „rozhlížeti se s výše závratné“.

9. PŘÍCHOD NA ISLAND

Přiblížil se den odjezdu. Přívětivý pan Thomson odevzdal nám doporučující list k místodržiteli islandskému, hraběti Trampemu, pak koadjutorovi biskupovu, panu Pictursonovi, a měšťanostovi rejkjavickému panu Finsenovi. – Strýc děkoval tiskna mu vřele ruku.

Dne 2. června o 6. hodině ranní byla zavazadla dopravena na palubu „Walkyry“. Kapitán uvedl nás do malých kajut.

„Je vítr přízniv?“ tázal se strýc.

„Velmi,“ odvětil kapitán, „vane od jihovýchodu. Veplujeme již brzy ze Sundu na vysoké moře.“

Za malou chvíli veplula „Walkyra“ rychle do úžiny. Za hodinu zdálo se nám, že hlavní město dánské klesá v dáli do vln. Pluli jsme podle pobřeží helsingoerského.

Byl jsem u vytržení. Bylo mi, jako bych viděl ducha Hamletova na tarase starého zámku, jenž ostatně je mnohem mladší než bohatýrský princ dánský. Nyní je zámek nádhernou budkou strážníka vrátného, jenž střeží Sund, jímž ročně propluje 15.000 lodí všech národův.

Zámek Kronborg zmizel v mlze, jakož i helsingoerská věž na švédském pobřeží, a loď kolísala za vanotu větrů mořských v Kattegatu.

Walkyra plula výtečně, ale plachetní lodi nelze nikdy úplně věřit. Vezla do Rejkjavíku uhlí, potraviny, hliněné zboží, vlněné látky a obilí. Mužstvo sestávalo ze pěti Dánův.

„Jak dlouho bude plavba trvat?“ tázal se strýc kapitána.

„Asi deset dní,“ odvětil tázaný, „nestihne-li nás u Faroeerů nepříznivý severovýchodní vítr.“

„Ale ni tím se snad příliš neopozdíme?“

„Nikoli, pane Lidenbrocku; buďte beze starosti.“

Večer pluli jsme mimo mys „Skag“ na severním výběžku poloostrova Jutského, v noci propluli jsme Skage-Rakem, a minuvše mys Lindenaes na jižním výběžku norvěžském vypluli jsme do Severního moře.

Dva dni potom uzřeli jsme skotské pobřeží u Peterheadu, a „Walkyra“ plula mezi Orkadami a Shetlandami ku Faroeerům.

Brzy brázdila loď naše vlnami Atlantského moře; k ostrovům těm plula namáhavě proti severnímu větru.

Osmého června poznal kapitán Myggænaes nejvýchodnější ze skupiny, a odtud pluli jsme přímo ku Cap Portlandu na jižním pobřeží islandském.

Za plavby neudálo se nic zvláštního. Přestál jsem lehce mořskou nemoc. Strýc churavěl k veliké své rozmrzelosti a styděl se za to!

Proto nemohl zeptati se kapitána na Snaefield ani na dopravu. Odložil to tedy do přistání a mařil čas leže v kajutě, jejíž stěny od nárazů vln chrastily. Zasloužil poněkud svého osudu.

Jedenáctého června spatřili jsme Cap Portland. Za jasna viděli jsme též Myrdals Jokul, jenž se nad ním trůní. Mys záleží v mocné vyvýšenině na pobřeží se příkrými svahy.

„Walkyra“ plula ve slušné vzdálenosti od pobřeží západním směrem mezi hejny žralokův a velryb. Brzy spozorovali jsme prorvanou skálu, do níž vnikalo rozpěněné moře bouřlivě ječící. Westmanské ostrůvky jevily se nad hladinou jako roztroušené skály. Odtud plula „Walkyra“ daleko od země, by obeplula mys Rejkjanaes, jenž se na západním výběžku islandském zvedá.

Strýc nemohl pro mocné vlny vystoupiti na palubu a podivovati se prorvanému pobřeží.

Za dva dny po bouři, jíž jsme stěží s napjetím všech sil unikli, spozorovali jsme východně výběžek Skagen, jehož nebezpečná úskalí daleko pod hladinou se táhnou. Na loď přišel islandský lodivoda, a za tři hodiny zakotvila „Walkyra“ ve přístavu Faxu před Rejkjavikem.

Tu vyšel konečně professor Lidenbrock ze své kajuty bled a zmořen, ale stále nadšen a spokojenost' zářila mu z očí.

Strýc pospíchal, aby svůj žalář, abych neřekl nemocnici, opustil. Ale dříve než odešel s paluby, odvedl mě na přídu a ukázal mi prstem na severní straně zálivu vysoký vrch se dvěma vrcholy, dvojité kužel pokrytý věčným sněhem.

„Snaefield!“ zvolal. „Snaefield!“

Potom příkázav mi nejhlubší mlčení vstoupil do člunu; učinil jsem taktéž, a brzy vstoupili jsme na půdu islandskou.

Obyvatelstvo hlavního města, jež přijíždějící loď velmi zajímala, procházelo se po nábřeží.

Hned objevil se statný muž v generalské uniformě. Byl to místodržitel islandský, baron Trampe. Professor podal mu doporučující list z Kodaně a dal se s ním do rozmluvy v dánštině, jíž jsem se z dobrých příčin nesúčastnil. Výsledek její byl ten, že nám místodržitel nabídl své služby.

I purkmistr, pan Finsen, přijal nás též srdečně. Byl velmi vlídný; měl na sobě také vojenskou uniformu.

Koadjutor biskupův, pan Pictursson, byl právě na biskupské cestě po severní diecesi; bylo se nám odřící naděje, že mu budeme představeni. Ale professor přírodních věd na rejkjavické škole, pan Fridrickson, muž velmi úslužný, poskytl nám vzácné pomoci své. Důmyslný ten učenec mluvil jen islandsky a latinsky; oslovil mě latinou, tak že jsme se dobře srozuměli. Byl také jediným mužem, s nímž jsem se za celého svého pobytu na Islandě pobavil.

Ze tří pokojů, jež byly jeho obydlím, postoupil nám dva; hned jsme se u něho ubytovali. Rejkjavičtí žasli nad velikým množstvím našich zavazadel.

„Vše se daří, Jindřichu, hlavní nesnáz byla odbyta.“

„Hlavní nesnáz?!“ zvolal jsem.

„Ovšem; nyní budeme sestupovati jen do nitra zemského.“

„Takto-li tomu rozumíte, máte pravdu; ale myslím, že se nám bude zase vrátiti.“

„Ó, toho nedbám, to mi nečiní starostí. Ovšem, časem nesmíme plýtvati. Nyní se podívám do knihovny; snad naleznu tam manuskript Sagnussemmu, jehož bych rád užil.“

„Já prohlédnu si zatím město. Neučiníte také tak?“

„Nedbám o to. Divy země této nejsou na povrchu, nýbrž pod ním.“

Vyšel jsem do města.

Zablouditi ve dvou rejkjavických ulicích nebylo věru snadno. Nebylo tedy třeba ptáti se na cestu; ostatně byla by řeč posunková vedla k nesmyslům.

Město je mezi dvěma výšinami v nížině. Nížina je po jedné straně pokryta mocnou lávovou vrstvou, jež sklání se stupňovitě k moři; na druhé straně šíří se veliký, na severu mocným ledovcem Snaefieldu ohraničený záliv Faxe, v němž právě Walkyra a mimo ni několik jiných lodí stálo na kotvách. Obyčejně bývá tam mnoho anglických a francouzských lodic; tehdy byli rybáři právě na lovu ve vodách severně od ostrova se prostírajících.

Delší ulice rejkjavická táhne se rovnoběžně s pobřežím, a obydlena jest obchodníky a řemeslníky. Obydlím jsou dřevěné chýže, jež sroubeny jsou z červených, vodorovně položených trámů; druhá, kratší ulice, táhne se více na západ mezi sídlem biskupovým a jinými domy, jichž neobývají řemeslníci ni obchodníci, k malému jezírku.

Smutnými a pustými ulicemi rychle jsem prošel.

Někde zahlédl jsem kousek půdy porostlé bezbarvým trávnikem, jež se podobala starému, notně opotřebovanému koberci. Jinde zase místečko podobné zahrádce s troškem zeleniny, bramborů, lociky a zelí, jež by byly dojistá liliputánským hodům postačily. Jinde opět několik živořících bledulí shlíželo se ve sluneční záři.

As u prostřed „neobchodní“ ulice je hřbitov, ohrazený velmi nízkou hliněnou zdí. Po několika krocích stanul jsem před sídlem místodržitelovým, palácem mezi islandskými chýžemi, ač byl pouze tak velký jak obyčejný dům městský v Hamburku.

Mezi malým jezírkem a městem stojí kostel, jenž úplně je zbudován z kamene sopkami vyvrženého. Stavěn jest slohem protestantským. Tašková střecha byla by s něho v okamžiku prudkými severními větry smetena.

Na blízkém návrší spatřil jsem národní školu, v níž, jak mi později hostitel náš pověděl, vyučováno hebrejštině, angličtině, francčině a dánštině, ze kterých čtyř řečí jsem ke svému zahanbení nerozuměl ani slůvka.

Byl bych býval mezi čtyřiceti žáky malého toho gymnasia poslední, aniž jsem byl hoden, abych s nimi spal v „kotci“ o dvou přihrádkách, v němž snadno slabší hned prvé noci mohli se zadusiti.

Za tři hodiny prohlédl jsem město i s okolím. Většinou byl to pohled smutný. Nikde ni strůmku, ba takořka ni vegetace. Všude jen vrcholy sopek a kamení z nich vyvržené. Chýže Islandů slepeny jsou ze hlíny a rašeliny, majíce stěny do vnitř nakloněny. Podobají se střechám bezprostředně na zemi spočívajícím. Jsou střechy ty vydatnými lukami. Účinem vnitřního tepla bují na nich tráva, již v čas senoseče požnou, nebo by se na zelených střechách pásal dobytek.

Lidí potkával jsem na svojí procházce málo. Vraceje se domů „obchodní“ ulicí zastal jsem většinu obyvatelstva zaměstnanu sušením, nasolováním a nakládáním tresek, jež jsou hlavním zbožím výrazným. Lidé jsou takto silni, ale těžkopádni, jsou vzorem Germanů světlé pleti s jasným okem; považují se za vzdálenec lidské společnosti, za ubohé, do ledových krajův odkázané vyhnanec, jež určila příroda k životu v krajinách polárních. Marně hledal jsem úsměvu v jejich tváři; někdy zasmáli se bezděky pohnouce svaly, ale nikdy nedali se do radostného smíchu.

Oděni byli ve hrubý kabát z červené vlny, jež je ve skandinávských zemích známa jménem „badmel“, v klobouk se širokým okrajem, v kalhoty s červenou obrubou, a v kusy kože na způsob bot složené.

Ženy smutných lící byly obličejem příjemného, leč bezvýrazného. Oděny byly v blůzy a sukně ze tmavého „badmelu“; děvčata měla vlasy spleteny ve vrkoče pod hnědým pleteným čepečkem. Vdané měly hlavu pokrytu tmavým šatem, s bílou plátěnou ozdobou.

Když jsem se ze pěkné procházky vrátil do bytu páně Frídricksonova, zastal jsem strýce ve společnosti hostitelově.

10. PROFESSOR FRIDRICKSON

Oběd byl již připraven. Professor Lidenbrock jedl s velikou chutí; neboť ze žaludku jeho stala se účinem lodního postu pravá propast'. Oběd byl upraven spíše dánsky než islandsky. Ale hostitel náš jsa spíše Islanděanem nežli Dánem upomínal mne na starověké pohostinství, dle něhož je host takořka pánem hostitelovým.

Při rozprávce řečí islandskou prohodil strýc něco německého a pan Fridrickson opět něco latinského, bych i já poněkud rozuměl. Rozprávěli o vědeckých záhadách, jak se sluší učencům. Ale strýc byl zdržlivým až úzkostlivě, a zrak jeho prikazoval mi při každém slově naprostou mlčelivost' o jeho záměru.

Nejprve dověděl se pan Fridrickson o výsledku strýcova pátrání v knihovně.

„Vaše knihovna,“ pravil strýc, „záleží jen z několika zmrzačených knih a prázdných přihrádek.“

„Jakže?“ zvolal professor Fridrickson. „Máme 8000 svazků, mezi nimiž je mnoho cenných i vzácných spisů psaných staroskandinávskou řečí, a veškery nové spisy, jež nám každého roku posílají z Kodaně.“

„Kde pak je těch 8000 svazků? Dle mého dobrozdání...“

„Aj, pane Lidenbrocku, obíhají po zemi. Na ledovém ostrově našem čtou velmi rádi. Není prostého venkovana, není rybáře, jenž by neuměl čísti a také nečetl. Myslím, že jsou knihy určeny pro čtenáře, a nikoli, by plesnivěly ve přihrádkách. Tak jdou i naše knihy z ruky do ruky a jsou stále převraceny a pročitány, ba mnohdy obíhají po dva roky mezi lidem než se vrátí zpět.“

„Ale cizinci!...“ pravil strýc poněkud nevrle.

„Co myslíte! Cizinci mají své knihovny doma, a našemu lidu je přede vším třeba potravy duševní. Opakuji: radost z poučení má každý Island'an vrozenou. Také založili jsme roku 1816 literární spolek, jenž je nyní v rozkvětu. Cizí učenci považují za čest, jsou-li jeho členy. Vydává spisy pro vychování a poučení našeho lidu, a poskytuje zemi platných služeb. Je-li vám libo, pane Lidenbrocku, státi se dopisujícím členem, bude nám vítáno.“

Strýc, jenž byl členem asi sta vědeckých jednot, přijal nabídnutí páně Fridricksonovo ku velké jeho spokojenosti.

„Nyní mi račte, pane Lidenbrocku, laskavě pověděti o knihách, jež jste minul naléztí v naší knihovně; mohu vám snad dáti o tom zprávu.“

Pohlédl jsem na strýce; neměl se k odpovědi. To dotklo se přímo jeho záměruv. Ale přece rozhodl se, že bude mluvit.

„Pane Fridricksone, rád bych věděl, máte-li mezi svými starými knihami také spisy Arne Saknussemovy?“

„Arne Saknussem!“ zvolal rejkvavický professor. „Myslíte, učence ze 16. století, slavného přírodopytce, alchymistu a cestovatele?“

„Ano, toho myslím!“

„Ozdobu vědy a literatury islandské?“

„Ovšem.“

„Muže světoznámého?“

„Možná.“

„Muže velikého ducha, genia?“

„Vidím, že ho dobře znáte!“

Strýc naslouchal napjatě chvále svého reka; upřel zraky své na profesora Fridricksona.

„Tedy?! Jeho spisy?“

„Spisů jeho nemáme.“

„Jakže? Na Islandě?“

„Není jich na Islandě, aniž kde jinde.“

„A proč?“

„Poněvadž Arne Saknussem jako kacír byl pronásledován a spisy jeho roku 1573. v Kodani spáleny.“

„Výborně!“ zvolal strýc k pohoršení profesora rejkjavického.

„Jakže?“ ozval se tento.

„Ovšem; vše se mi nyní vysvětluje, odhaluje, všemu rozumím, vše chápu, vím nyní, proč Saknussem, když spisy jeho byly zatraceny, objevy ducha svého tajil, tajemství svá odíval nesrozumitelným, tajuplným písmem...“

„Jaké tajemství?“ zvolal profesor Fridrickson živě.

„Tajemství... jež...“ koktal strýc.

„Máte snad zvláštní listinu?“

„Nikoli, bylo to pouhé přenáhlení.“

„Dobrá,“ pravil profesor Fridrickson, jenž byl tak galantní, že na něj nedoléhal pozoruje nesnáze, v jakých uvízl.

„Doufám, že neopustíte ostrova našeho, abyste neprozkoumal mineralogických jeho pokladů.“

„Dojista že ne,“ odpověděl strýc. „Ale přicházím již téměř pozdě, neboť bylo tu již mnoho učenců.“

„Ovšem, pane Lidenbrocku; práce pánů Olaffa i Povelsena provedené na rozkaz královský, studie Trollovy, vědecká výprava pánů Gaimarda i Roberta na francouzské korvettě „La Recherche“² a v poslední době pozorování učenců na lodi „La Reine Hortense“ přispěly velmi k poznání Islandu. Ale věřte mi, že velmi mnoho ještě vám ponechali neprozkoumaného.“

„Myslíte?“ pravil strýc dobromyslně namáhaje se, by zatajil zápal ve svých očích.

„Ovšem. Kolik je zde vrchů, ledovců a sopek neprozkoumaných a neznámých! Vidíte, bych nešel dále, vrch vystupující na obzoru? Je to Snaefield.“

² Loď „La Recherche“ vyslal admirál Dupperé roku 1835. pátrat po lodi „Lilloise“, o níž nikdy již nebylo slyšáno.

„Snaefield?“ pravil strýc.

„Znamenitá sopka, jejíž krater zřídka bývá navštěvován.“

„Jest vyhaslý?“

„Po pět set let.“

„Nuže!“ odpověděl strýc, jenž přeložil jednu nohu přes druhou, by nemohl vyskočiti, „mám chuť počítati geologická studia v tomto Seffelu... Fesselu... nebo jak jste jej nazval?“

„Snaefield,“ odpověděl professor Fridrickson.

O tomto hovořeno latinsky. Rozuměl jsem všemu a stěží jsem zachoval vážnost své tváře vida, jak strýc snažil se zatajiti radostnou spokojenost, jež mu zářila z očí. Stavě se nevinným a prostým vši přetvářky podobal se starému d'áblu.

„Poslechnu vašich slov, pane Fridrickson; pokusíme se vystoupiti na Snaefield a snad také prozkoumati krater.“

„Je mi líto,“ pravil náš hostitel, „že zaměstnání mé nedovoluje mi, bych se vzdálil. Velmi rád bych vás doprovodil.“

„Ó nikoli, nikoli!“ zvolal strýc živě; „nebudeme vás vyrušovati. Srdečné díky, pane Fridrickson! Pomoc muže tak učeného byla by mi sice vítanou, ale povinnosti stavu vašeho...“

Myslím, že hostitel náš, jsa nepodjaté mysli islandské, neměl o velikém podniku strýcově ani zdání.

„Schvaluji velmi, pane Lidenbrocku, že počnete výzkumy své s touto sopkou. Budete tam míti dosti vděčné látky ku svým výzkumům. Ale rcete mi, jak miníte dostati se na půlostrov, na němž vypíná se Snaefield?“

„Přes záliv. Je to nejkratší cesta.“

„Ovšem; ale nyní je to nemožno.“

„Proč?“

„Poněvadž nyní není v celém Rejkjaviku ni jediného člunu.“

„U d'asa!“ zvolal strýc.

„Bude vám cestovati pobřežím. Zajdete si sice, ale cesta je zajímavá. Nuže, postarám se vám o průvodce. Mohu vám hned jednoho doporučiti.“

„Je rozumný, opatrný?“

„Ovšem; je to obyvatel poloostrova. Je velmi obratný lovec kajek, s nímž jistě budete spokojen. Mluví zběžně dánsky.“

„Kdy ho uvidím?“

„Zejtra, kdykoli vám libo.“

„Proč ne dnes?“

„Poněvadž přijde teprve zejtra.“

„Tedy zejtra!“ odvětil strýc oddychnuv si.

Tak skončena znamenitá zábava ta, a professor německý děkoval velmi vřele professoru islandskému.

Strýc zvěděl při obědě o důležitých věcech, mimo jiné také o Saknussemových osudech, o původu tajemné listiny, ba měl i o vůdce postaráno.

11. JAKUB BJELKE

Prošel se večer po nábřeží rejkjavickém a vrátiv se brzy domů ulehl jsem a záhy usnul.

Když jsem ráno procitl, slyšel jsem strýce ve vedlejším pokoji hlasitě hovořiti. Vstal jsem tedy a pospíšil k němu.

Rozmlouval dánsky s velkým, statným mužem. Velikán připadal mi nesmírně silným. Hlavu měl velikou, výraz tváře byl přívětivý. Modré, důmyslné oko zářilo stále. Dlouhé vlasy, jež považovali by v Anglii za rudé, splývaly mu až na silácká ramena. Pohyby jeho byly sice hbity, ale ramena a ruce při tom téměř nehybny; gestikulované řeči neznal. Ve všem zračila se povaha docela pokojná a klidná, nikoli však lhostejná. Bylo zřejmo, že od nikoho ničeho nezádal, že pracoval vždy a ve všem dle své hlavy, a nic na světě že mu v životní jeho filosofii nepřekáželo.

Tyto odstíny povahy jeho pozoroval jsem, když naslouchal proudu vášnivých slov strýcových.

Založil ruce a stál nepohnutě, ačkoli strýc stále posuňkoval. Odpíraje zavrtěl hlavou, přisvědčujíc uklonil se, ale tak nepatrně, že dlouhé vlasy jeho sotva se pohnuly. S pohyby téměř lakotil.

Pohlédna na něj byl bys ho uznal vzorem lovce; ten zvíře jistě nevyplašil; ale jak se k ní přiblížil?

Pochopil jsem to, když mi pan Fridrickson pověděl, že je lovcem kajek. A ku sbírání peří „mořských hus“, řečených kajek, největšímu to bohatství ostrova, třeba opravdu velké obratnosti.

Za prvých letních dnů staví samičky hnízda mezi skalami v zálivech a vystelou je pak jemným prachovým peřím svého těla. Když lovec nalezne hnízdo, nebo spíše obchodník v

prachovém peří, sebere hnízdo, a samička počne stavěti znova. To se opakuje dotud, pokud stačí samicím prachové peří. Když už žádného nemá, počne stavěti sameček. Poněvadž peří jeho jsou hrubo a drsno nemá ceny, nechává sběratel hnízd na pokoji, a samičky snášejí do nich vejce, jež vysedí. Příštího roku opakuje se sběrání prachu tímž způsobem.

Poněvadž kajka vyhledává pro svá hnízda mírných, skalnatých svahů, jež snadno jsou dostupny do moře vybíhají, provozuje lovec kajek živnost' svou bez veliké námahy. Je rolníkem, nesije, nežne, ale svobodně shromažďuje.

Tento vážný, flegmatický a mlčelivý muž slul Jakub Bjelke; byl přijat za vůdce doporučen byv panem Fridricksonem. Povaha jeho lišila se podstatně od strýcovy.

Ale dohodli se snadno. Žádný z nich nechtěl určití plat. Bjelke byl hotov přijati, co mu bude nabídnuto, strýc dáti tolik, kolik bude požádáno. Snazší smlouvy jsem neviděl nikdy.

Jakub se tedy uvolil, že dovede nás až ke vsi Stapům na úpatí Snaefieldově. Cesta vypočtena na dvacet dvě míle, jež chtěl strýc ve dvou dnech urazit. Ale když uvážil, že dánská míle rovna je 24.000 stop, změnil svůj úmysl a určil na cestu sedm aneb osm dní.

Bylo zjednáno čtvero koní; dva k jízdě a dva k nesení břemen. Bjelke šel dle svého zvyku pěšky. Znal krajinu podrobně, i slíbil, že povede nás cestou nejkratší.

Ve Stapech nevystoupil však z naší služby, ale sloužil po celou dobu strýcova podniku za tři dolary týdně. Výslovně jenom podotknuto a vyjednáno, by mu plat byl dáván vždy v sobotu večer.

Odchod ustanoven určitě na den 16. června. Strýc chtěl mu dáti závdavek, ale on ho nepřijal.

„Efter,“ pravil.

„Až později,“ přeložil strýc jeho odpověď.

Bjelke odešel, jakmile byla smlouva učiněna.

„Famosní člověk!“ zvolal strýc, „ale ani netuší, jak důležitý mu přidělen úkol!“

„Doprovodí nás tedy až do...“ „Až do středu zemského, milý Jindřichu,“ odpověděl professor.

Zbývaly nám tedy dva dni do odjezdu. K velkému žalu mému užito jich k cestovním přípravám. Bylo třeba veškery naší vynalézavosti, by vše co nejvhodněji bylo upraveno. Veškery potřeby cestovní rozděleny ve čtyry vaky: jeden na nástroje, druhý na zbraně, třetí na vědecké přístroje a čtvrtý na potraviny.

Přístroje vědecké měli jsme tyto:

1. Stodílný teploměr Eiglův se stupníkem do 150°, jenž mi byl jaksi příliš nízkým i vysokým zároveň; nízkým, budeme-li měřiti teplotu pramenů, nebo roztavených hmot a vysokým, dosáhne-li teplota v okolí našem takého stupně.

2. Manometr k měření vzdušného tlaku, by udával vyšší stupně, jež převyšují tlak nad hladinou mořskou. Obyčejný tlakoměr nebyl by nám dostačil, poněvadž tlaku vzdušného přibývá stejnoměrně jak sestupujeme.

3. Chronometr od Boissannasa mladšího v Ženevě, jenž byl přesně nařízen dle meridianu hamburského.

4. Dva kompasy; kolmý a vodorovný.

5. Noční dalekohled.

6. Dvě přístrojů Rhumkorfových, jež pomocí elektrického proudu poskytují světla velmi jasného a bezpečného, a vyžadují malého prostoru.³

Zbroj naše záležela ve dvou karabinách od Purdleye Morea a spol., a ve dvou revolvrech od Colta. Ale k čemu zbraň? Myslím, že netřeba báti se nám divochův ani šelem?! Ale zdálo se, že strýc lpí na své zbrojnici právě jako na přístrojích; zvláště postaral se o značnou zásobu střelné bavlny, jež netrpí vlhkem a má větší rozpínavost nežli prach.

Nástroje naše záležely ve dvou špičácích, dvou motykách, hedvábném žebříku, třech okovaných holích, sekeře, kladivu, dvanácti železných pákách a šroubech, a dlouhých provazcích, opatřených na konci zápalkami. Vak s nástroji byl velký, poněvadž byl žebřík 300 stop dlouhý.

Konečně potraviny; neveliký vak obsahoval sušené maso a suchary. Zásoby ty měly vystačiti na šest měsíců. Jalovcová kořalka byla jedinou tekutinou. Vody nedostávalo se úplně, ale měli jsme tykvové láhve na vodu podzemských pramenů; námitky mé proti jejich teplotě a spůsobilosti k pití vůbec zůstaly bez výsledku.

Abych doplnil seznam cestovních potřeb a pomůcek našich, zmiňuji se ještě o cestovní lékárně s ohnutými nůžkami, průtržními pásy, obvazky, zemničkami a kusem látky z pevné příze na úvazky, fontanellami, a noži ku pouštění žilou, vůbec odstrašujícími nástroji. Potom

³ Rhumkorfův přístroj složen je z Voltova sloupu, jenž působí pomocí dvojjchromanu draselnatého; indukční roura zavádí elektřinu sloupem vyvozenou do zvláštní svítilny, v níž je závitovitá skleněná roura. Závitnice ta chová v sobě, když vzduch byl vyčerpán jen zbytky uhlíku a dusíku. Jakmile počne přístroj pracovati, stane se plyn svítivým, a vzniká bělavé, stálé světlo. Sloupec i roura umístěny jsou v koženém vaku, jež nese chodec na řemeni. Svítilna takto sestavená poskytuje dostatku světla: nezhasíná ni ve vodě, a možno s ní vejíti do míst zápalnými plyny naplněných, aniž by se báti bylo výbuchu. Pan Rhumkorf jest učeným a obratným fysikem. Vynalezl indukční rouru, pomocí níž nabývá elektřina veliké rozpínavosti. Roku 1864. dostalo se mu odměny 50.000 franků za vynálezy strojů založených na důmyslném užití elektřiny.

lahvice s dextrimem, lihem na rány, olověným octem, étherem a salmiakem, vůbec s léky málo spokojivými; konečně látky do Rhumkorfových přístrojův.

Strýc nezapomněl ani na tabák, střelný prach, zápalky, zvláště pak kožený opasek s dostatečnou zásobou zlatých, stříbrných i papírových peněz. Šest párů pevných střevíců, jež učiněny nepromokavými dehtovým a pružcovým povlakem, uloženo mezi náčiním.

„Jsouce takto vypraveni a opatřeni,“ pravil strýc, „nemáme příčiny báti se daleké cesty.“

Dne 14. června spořádány různé záležitosti. Večer byli jsme na hostině u pana barona Trampeho ve společnosti měšťanosty Rejkjavického a doktora Hyaltalina, vrchního tamějšího lékaře. Pana Fridricksona mezi hosty nebylo.

Později dověděl jsem se, že nepohodl se s místodržitelem o jisté věci správy se týkající, a proto si nečinili návštěv. Nerozuměl jsem z toho, co při poloúřední hostině této mluveno, ni slova; pozoroval jsem jenom, že strýc stále skoro mluvil.

Druhého dne přípravy skončeny. Hostitel náš zavděčil se strýci darovav mu mapu Islandu, jež byla mnohem podrobnější než Hendersonova, zvláště pak než Olafa Mikuláše Olsena, majíc měřítko 1:480.000; vydána byla od islandského literárního spolku dle geodetických prací Scheel-Frisacových a topografických dat Bjorn-Gumlongsonnových. Pro mineraloga byla pokladem.

Poslední večer minul za důvěrné rozmluvy s panem Fridricksonem, k němuž mne pudil jakýsi přátelský cit; po zábavě následoval dosti nepokojný spánek, aspoň u mne.

O páté hodině probudil mne řehot koní, již pod okny mými nepokojně hrabali. Rychle se obléknuv sběhl jsem na ulici. Zde Bjelke nakládal mlčky naše zavazadla, jevě při tom nevšední obratnost'. Strýc dělal hluk místo by pomáhal ve práci; zdálo se, že si Jakub rozkazů jeho nevšímá.

O šesté hodině bylo vše hotovo. Pan Fridrickson tiskl nám vřele ruce. Strýc děkoval mu islandsky velmi srdečně za laskavé pohoštění. Já jsem mu děkoval latinsky jak nejlépe jsem dovedl; potom vsedli jsme na koně, a pan Fridrickson volal za námi na rozloučenou Vergiliův verš:

„Putujme spokojeně, kam nás osud vede.“

12. KE SNAEFIELDU

Když jsme odjížděli, bylo nebe sice zamračeno, ale počasí stálé, tak že se nebylo báti ni úmorného vedra, ni studeného deště.

Záliba, s jakou jsem výlet činil, ukázala mi, že se ku podniku hodím. Cítil jsem se šťastným, že žiju svobodně dle svého přání, a počal jsem pohlížeti na věc tu se stanoviska příznivého.

Ostatně, myslil jsem, čeho se odvažuji? – Cestovati památnou zemí! Slézati slavný vrch! V nejhorším případě sestoupiti do vyhaslého krateru! Saknussem neučinil jistě nic jiného! Že by odtud vedla tajná cesta do středu zemského, je smyšleno, je to domněnka, holá nemožnost! – Uznejme tedy neváhající dobro podniku!

Za takových myšlének vyjel jsem z Rejkjavíku.

Bjelke kráčel napřed bystrým, pravidelným a vytrvalým krokem. Za ním šli dva koně se zavazadly, a nebylo jich třeba poháněti. Já i strýc vyhlíželi jsme na malých ale silných konících dojistu slušně.

Island patří mezi největší evropské ostrovy. Ač je plocha jeho 1400 □ mil veliká, nicméně žije tam jenom 60.000 obyvatelův. Geografové rozdělili ostrov na čtyry čtvrti. Nám bylo se bráti čtvrtí jihovýchodní, řečenou „Sudvester Tjordunger“.

Z Rejkjavíku brali jsme se po pobřeží. Jeli jsme pastvinami, jež byly spíše žluté než zelené. Řásnaté vrcholy trachytových hor halily se na východě v mlhu; pod nimi bělelo se sněhové pásmo soustřeďujíc rozptýlené světlo a odráželo je ve mdlém odlesku na svahy vzdálenějších kopcův. Několik strmě se zvedajících vrcholů proráželo šedé mraky a jevílo se nad pohyblivými spoustami par na jasném nebi jak úskalí.

Často sbíhala pustá, skalnatá pásma k moři a zabíhala do nížin; ale zbývalo přece ještě dosti místa pro cestu. Koňové naši vyhledávali si ostatně sami pohodlných stezek, nezdržující se tím. Strýci nedostalo se ni jednou potěšení, by koně svého pohnal bičem nebo slovem; netrpělivost jeho byla neoprávněna. Nezdržel jsem se smíchu vida velikánského strýce na malém koni, tak že vlekl nohy po zemi, podobaje se tak šestinoému kentaurovi.

„Hodný, dobrý tvore!“ mumlal hladě koníka svého na šiji. „Uvidíš, Jindřichu, že žádné zvíře nepředčí koně islandského rozumem. Sníh, bouře, necesta, skály, ledovce, nic ho nezdrží; je statný, opatrný, povolný. Ni jediného chybného kroku neučiní, ni jednou se nevzpouzí. Přijde-li k řece nebo zálivu, vrhá se neváhaje jak obojživelník do vody, by přeploval na druhý břeh. Ale ubližovati mu nesmíme; urazíme denně průměrem pět mil.“

„My ovšem, ale náš vůdce?“ namítal jsem.

„O toho se nestarej,“ odvětil strýc; „lidé zdejší jdou nevědouce o tom. Bjelke se pohybuje tak málo, že o tom ani neví; tedy se neunaví. Ostatně postoupil bych mu v nejhrošším svého koně. Zkrátily by se mi žíly, kdybych se po delší dobu nepohyboval.“

Zatím brali jsme se rychle dále. Krajina byla téměř pusta. Tu a tam osamělý dvorec nebo selský domek zbudovaný ze dřeva, hlíny a lávových balvanů, podobá se žebráku na pokraji úvozu. Přicházelo mi, jakoby zapomenuté chaty dovolávaly se milosrdí mimojdoucích; – cítil jsem se vybízena, bych udělal jim almužny. V krajině té nebylo ni silnic, ni stezek, a vegetace ničila řídké stopy chodcovy, jakkoli byla nepatrna.

A přece náleží okolí hlavního města k nejobydlenějším a nejvzdělanějším částem ostrova. Jak vyhlíželo to as v ostatních krajích mnohem pustějších!

Urazili jsme půl míle a dosud nespatrii jsme ni venkovana přede chýží, ni ovčáka pasoucího krotké stádo, jen několik krav, jež samy sobě byly ponechány, a několik skopcův. Jaké jsou asi kraje, jež často postihuje zemětřesení a vulkanické výbuchy?

Byli bychom je seznali též, ale mapa Olsenova poučila mne, že jsme se jim vyhnuli jdouce po břehu mořském, prorvaném četnými zálivy.

Plutonická činnost omezila se pouze na vnitřní kraje ostrova. Tam strmí skály slohu vrstevnatého, řečené skandinávsky „*trapps*“, trachytické vývrhy basaltové, tufové a z jiných slepenců vulkanických, proudy lávy a roztaveného porfyru, jež dodávají krajině nepřirozeně děsného rázu.

Tehdy neměl jsem ještě ni zdání o pohledu, jenž se mi naskytl na poloostrově, na němž strmí Snaefield, kde tvoří „oběti divoké přírody“ pravý chaos.

Za dvě hodiny po odjezdu z Rejkjavíku přibyli jsme do vísky *Gufumsu*, řečené *Aoalkirja*, čili hlavní kostel. Není v ní nic zvláštního; několik málo domků tvořilo by jinde sotva samotou.

Prodleli jsme tam půl hodiny a posnídali; Bjelke odpovídal na strýcovy otázky o další cestě slovy ano nebo ne; když jsme se tázali, kde budeme přenocovati, pravil jen *Gardar*.

Pohlédna na mapu shledal jsem, že sluje tak místo na břehu *Hvalfjordu*, asi čtyry míle od Rejkjavíku. Když jsem je ukázal strýci, pravil:

„Jen čtyry míle! Čtyry míle ze dvaceti dvou! Pěkná procházka!“

Strýc otázal se na něco Jakuba, ten však ani neodpověděv postavil se před koně, a cesta počala znova.

Za tři hodiny bylo nám objeti Hvalfjord; jedouce po bezbarvém trávníku učinili jsme zacházku, jež byla snazší, než plavba přes záliv. Potom přišli jsme do *Pingstaöru*, (t. j. do městečka, v němž jest okresní soud) zvaného *Ejulberg*, as o polednách; kdyby měli na Islandě

tolik prostředku, by si mohli zakoupiti věžové hodiny, byli bychom tyto zaslechli právě bítí dvanáct.

Tam nakrmeno koně; potom jeli jsme úzkou stezkou mezi řadou pahorkův a mořem dále k *aoalkirkji Brantaru*, a míli dále do *Saurböeru* s filialním chrámem řečeným *annexia*, na jižním pobřeží Hvalfjordském.

Ve čtyry hodiny odpoledne měli jsme čtyry dánské míle za sebou.

Záliv byl v místech těch asi půl míle široký, a vlny narážely hučíce na ostré skály. Záliv šířil se mezi skalními stěnami, jež strměly do výše 3000 stop, a vynikaly hnědými vrstvami mezi načervenalým tufem. Ač byli koně naše rozumni, přece nezdálo se mi rozumným a bezpečným podniknouti cestu přes záliv na zádech čtvernožcových.

„Máte-li rozum,“ pravil jsem strýci, „nepokusíte se s koněm o přechod. Ostatně budu rozumným za vás.“

Ale strýci nechtělo se čekati. – Spěchal k vodě. Kůň zvětřiv vlny stanul. Ale professor měl vlastní popud a pobádal zvíře tím horlivěji. Kůň potřásl hlavou a vzpouzel se zase. Strýc počal láti a mrskal ho; zvíře vyhazovalo, by se jezdce zbavilo. Konečně sehnulo kolena a prolezlo mezi dlouhýma nohama strýcovýma, tak že stanul na dvou balvanech jako kolos na Rhodu.

„Proklaté zvíře!“ zvolal jezdec, když se byl nenadále viděl na zemi; styděl se jako jezdecký důstojník, jenž byl přesazen ku pěchotě.

„*Farja!*“ zvolal Jakub poklepávaje strýci na ramena.

„Jakže, přívoz?“

„Pohleďte!“ pravil venkovan ukazuje na velký vor.

„Ovšem, zde je přívoz,“ zvolal jsem.

„Že jsme o tom nevěděli! Nuže v před!“ velel strýc.

„*Tidvatten!*“ zvolal Bjelke.

„Co praví?“

„Myslí, že je nám vyčkati odlivu,“ vysvětloval strýc.

„*Forbida?*“ ptal se vůdce.

„Ano!“

Pochopil jsem, že bude nám ještě chvíli vyčkati, bychom se mohli přeplaviti. Když voda neklesá ni nestoupá, nepůsobí proud žádným směrem, a není nebezpečí, že bude vor zanesen. –

Příznivý okamžik nadešel o šesté hodině. Strýc, já, Bjelke, dva veslaři a čtyři koně vstoupili na křehký vor. Byl jsem uvykl parním lodicím labským, a proto byla mi vesla jaksí

špatnou pomůckou. Hodiny času bylo potřebí ku plavbě přes záliv. Konečně dostali jsme se šťastně na druhý břeh.

Za půl hodiny byli jsme v *Gardaru*.

13. NOCLEH V SELSKÉM DOMKU

Nadešla doba, kdy v jiných krajích šeřívá se, ale na 64. stupni severní šířky noční jasno mne nepřekvapovalo. Na Islandě v červnu a červenci slunce téměř ani nezapadá.

Ale teplota klesla velmi. Bylo mi zima, žaludek počal se domáhati svých práv; byl nám tedy vítán selský domek, v němž nás pohostinsky přijali.

Pohostinnosti hospodářovy vážil jsem si jako královny. Když jsme vstoupili do dveří, podal nám hospodář ruku a hned přívětivě kynul, abychom šli za ním.

Vedle něho jítí nebylo možno. – Dlouhá, úzká chodba vedla do chudého obydlí, zbudovaného prostě z otesaných klad, a byla předsíní ke čtyřem jizbám: ke kuchyni, tkalcovně, rodinné ložnici řečené *Badstoffa*, a jizbě pro hosty, jež byla ze všech nejlépe upravena.

Strýc narazil několikrát hlavou na strop, poněvadž stavitelé nevzpomněli na výšku jeho těla. –

Byli jsme zavedeni do veliké jizby o hliněné podlaze a jediném okně, v němž byla místo skla poněkud neprůhledná skopová blána. Lůžko bylo ze slámy, jež naházena byla mezi dvě prkna červeně natřená a vyzdobená pořekadly islandskými.

Takového pohodlí jsem se nenadál; jen čichu mému se tam nelíbilo; neboť pronikal celým domem zápach sušených ryb, naloženého masa a kyselého mléka.

Když jsme svlékli cestovní šat, pozval nás hospodář, abychom ho doprovodili do kuchyně, jediné vytopené jizby v celém domě.

Strýc užil ihned přátelského pozvání a ubíral se za hostitelem. – Následoval jsem jeho příkladu.

Kamna v kuchyni byla zařízena dle vzoru prastarého: Uprostřed jizby byl kámen, jenž sloužil za ohniště, a ve střeše ponechán otvor pro kouř. Kuchyně byla zároveň jídelnou.

Když jsme vstoupili do světnice, pozdravil nás hostitel jakoby nás ještě nebyl spatřil slovem „*saellvertu*“, t. j. buďte šťastni, a políbil nám líce.

Žena hostitelova učinila po příkladu manželově; potom se oba hluboce uklonili majíce ruce složeny na prsou.

Hostitelka naše byla matkou devatenácti dětí, jež všechny, velké, malé, hemžily se v kouři naplňujícím jizbu. V každém okamžiku spatřil jsem vynořiti se z mlhy té jinou rusou hlavinku. Domníval jsem se, že vidím skupinu nemytých andělíčkův.

Naše setkání s touto „rodinou v hnízdě“ bylo velmi přátelské, a brzy jsem měl několik dětí na rukou, na klíně a mezi koleny. Které již mluvily, vítaly nás slovem *saellvertu* ve všech možných tóninách; nemluvnata křičela tím více.

Koncert přerušen ohlášením obědu. V témž okamžiku vešel Bjelke, jenž byl zatím o koně se postaral, to jest, pustil je na pastvu na pláň; ubohým zvířatům bylo spokojiti se vzácným skalním mechem a málo vydatnými řasami, by příštího dne zase mohla sloužiti.

„Saellvertu!“ zvolal Jakub. Na to následoval klidně, automaticky týž výjev pozdravu od hostitele, jeho ženy a devatenácti dětí, aniž by některý polibek byl živější nebo vřelejší.

Když uvítání skončeno, zasedli jsme ke stolu v pravém smyslu slova jeden na druhého, nebo nás bylo dohromady dvacet a čtyři. Kdo měl jen dvě děti na klíně, byl šťasten.

Ale když přinesena dosti chutná mechová polévka, notný kus sušené ryby plovoucí v másle, jež za dvacet let dosti štíplavým se stalo, a proto hrdlům islandským lahodilo lépe než čerstvé, ztichl pojednou všecken nárudek. Potom podáno „*skyru*“, jakéhosi sraženého mléka se suchary a jalovcovou jíchou; konečně syrovátka smíšená s vodou, řečená *blanda*. Byla-li zvláštní jídla tato chutna čili nic, nelze mi říci. – Byl jsem hladov, a ke zákuskům snědl jsem pohankovou kaši do posledního sousta.

Po obědě děti se zase rozprchly; dospělejší obklopily ohniště, na němž topeno rašelinou, proutím, kravským lejnem a kostmi ze sušených ryb. Ohřávše se odešly jednotlivé tlupy do svých světnic. Hospodyně prosila dle tamních zvyků, bychom dovolili, by svlékla nám punčochy a kalhoty, ale upustila od toho, když jsme jí zdvořile poděkovali. Konečně bylo mi lze uložiti se na slaměném lůžku.

Ráno o páté hodině jsme se rozloučili s islandským rolníkem; s těžší donutil ho strýc, aby přijal přiměřenou náhradu za pohostění, a Bjelke dal znamení k odjezdu.

Asi po čtvrt hodině krajina počala nabývati jiného rázu; půda byla bažinatá a k cestě nepříhodná. Po pravé straně táhla se do nekonečna řada hor jako přirozená hradba; často bylo nám přebrodití potoky, a tu dbali jsme vždy co možná nejvíce toho, bychom nesmočili zavazadel.

Krajina pustla víc a více. Zdálo se mi, že mihá se v dáli před námi lidská postava. Poněvadž jsem na jedné zacházce spatřil podobné strašidlo z blízka, pojala mne ošklivost,

když jsem pohleděl na zpuchlou, bezvlasou hlavu s lesklou koží a s ohyzdnými vředy, jež zely z bídných hadrů.

Nešťastný tvor ten nepodal nám ruky ku pozdravu, ba prchal, aby mu Bjelke nemohl říci „saellvertu“.

„*Spedelsk!*“ zvolal vůdce.

„Malomocný,“ pravil strýc.

Jediné slovo toto mne tak zarazilo, že jsem se mimovolně zachvěl. Hrozný neduh, jenž na Islandě často se vyskytá, není nakažliv, ale zato dědičen. Není tedy dovoleno nešťastníkům takovým vstupovati v manželstvo.

Zjevy tyto nemohly dodati krajině veselého rázu. Poslední zeleň umírala nám pod nohama. Nikde neviděti ni strůmku mimo několik klečí, ni živého tvora mimo několik koní, již pobíhali po pusté pláni, poněvadž jich pán nemohl krmiti. Někdy zakroužil v šedých mracích sokol a letěl potom střelhbitě na jih. Melancholie prostřená nad krajinou divokou padla i do mé duše, a myšlenky mé zalétaly do vlasti.

Brzy bylo nám přebrodití několik *fjordův* a konečně dosti velký záliv; poněvadž bylo moře právě ticho, dostali jsme se na druhý břeh a za dvě hodiny potom k samotě *Alftanes*, míli vzdálené.

Když jsme přebrodivili několik říček bohatých ústřicemi a štikami, bylo nám přenocovati v opuštěné zbořenině, jež zasloužila, by ji navštěvovali všichni šotkové skandinávského bájesloví; mrazivý duch zimy sídlil tam dojista, a trápil nás po celou noc.

Příštího dne neudálo se nic zvláštního. – Půda byla stále stejně bažinatá, krajina pořád smutného rázu. Večer měli jsme půl cesty za sebou, a přenocovali jsme v annexii *Krösolbtu*.

Dne 19. června šli jsme již míli cesty po lávě. Půda taková sluje islandsky *hravn*; svraskalá láva podobala se na vrchu kotevnímu lanu, jež brzy bylo sbaleno brzy nataženo; nesmírný proud stekl se blízkých vrcholů nyní vyhaslých sopek, jichž zbytky svědčily o dávných prudkých výbuších. Tu a tam jevily se ještě výpary vřelých pramenův.

Neměli jsme času, bychom pozorovali podobné zjevy. Brzy octli jsme se zase na bažinaté půdě poseté četnými jezírky. Brali jsme se směrem východním; obešli jsme velký záliv řečený *Faxa*, a dvojitý, bílý vrchol *Snaefieldův* vypínal se již sotva pět mil před námi.

Koně šli rychlým krokem nedbajíce obtížné cesty. Mne jímala neobyčejná zemdlenost'. Strýci bylo právě tak, jako když se vydával na cestu. Divil jsem se mu, jakož i Bjelkemu, jež považoval cestu tuto jaksí za procházku.

V sobotu, dne 20. června, došli jsme *Büdiru*, malé vsi na pobřeží, a vůdce požádal za mzdu. Strýc mu ji vyplatil. Rodina Bjelkeova, totiž strýcové a ujcové, nabídli nám

pohostinství; byli jsme vlídně uvítáni, a rád bych se byl u nich zotavil po útrapách cestovních, ale nechtěl jsem zneužít dobroty statečných lidí těch. Že však strýci nebylo zotavení třeba, vydali jsme se ráno zase na cestu.

Na půdě bylo lze pozorovati, že je na blízku vrch, jehož žulové podnoží vynikalo ze země jako dubové kořeny.

Obešli jsme obrovskou patu hory. Strýc nespustil s ní oka; posuňkoval, jakoby ji volal, a konečně pravil: „Zde je cesta, jíž se dáme!“

Za čtyry hodiny stanuli koně sami od sebe před vraty fary ve *Stapech*.

14. VE FAŘE

Stapi, víska as o třiceti domcích, stojí na lávě, lesknouc se v paprscích slunečních odražených o sopku. Malý záliv, při němž leží, ovrouben jest velmi podivně vytvořenou čedičovou zdí.

Jak známo, je čedič hnědý nerost původu sopečného a překvapující pravidelnosti tvaru. Příroda počíná si při tomto nerostu geometricky, pracujíc jako člověk s úhloměrem, krokvicí nebo kružidlem v ruce. Ukázavši se všude ve velkých nespořádaných skupinách a neobvyklém spojení chtěla tímto podati vzor pravidelnosti a ukázati architektům nejprvnějších století přesně spořádaný obraz, jenž ani mohutností a krásou babylonskou, ni divy řeckými nebyl převyššen.

Slyšel jsem sice o obrovské hrázi na Islandě a o Fingalově jeskyni na jednom z Hebridských ostrovů, ale čedičové spodní stavby jsem dosud neviděl.

Ta ukázala se nám ve *Stapech* v plné nádheře a kráse. Stěna zálivu jakož i celé pobřeží složeno z řady kolmých, asi 300 stop vysokých sloupův. Nad tímto strmým sloupovým táhne se obloukovitá římsa vyčnívající do moře.

V neurčitých mezerách bylo viděti pod přirozenou touto střechou otvory podivuhodného tvaru, jimiž draly se vlny šumíce a ječíce. Balvany čedičové, odtržené zuřivými vodami, ležely rozmetány po zemi jako zříceniny antického chrámu, zříceniny věčně nové, neporušené stoletími.

Zástavka tato byla cestou naší po zemi poslední. Bjelke vedl nás rozumně, i byl jsem spokojen, že nás i dále bude provázeti.

Když jsme došli fary, nízké to chýže, jež nevynikala krásou ni pohodlností nade chaty ostatní, spatřil jsem muže majícího koženou zástěru a v ruce kladivo; právě okovával koně.

„*Paellvertu*,“ pravil Bjelke.

„*Dobry den*,“ odvětil muž správné dánsky.

„*Kyrkoherde*,“ pravil strýci Jakub.

„*Farár?!*“ pravil strýc. „Jindřichu, muž tento je nepochybně farářem.“

Zatím promluvil Bjelke s farářem. Ten ustal od práce a zvolal, jak to v obyčeji u kupců koní; ihned vyšla z chýže obrovská postava. Nebyla-li úplně šest stop vysoká, nechybělo do nich jistě mnoho.

Obával jsem se, že nás pozdraví po islandsku, ale bez příčiny, ba osvědčila se velmi málo přívětivou, když nás do světnice uvedla.

Hostinská jizba byla asi nejhorší v celém domě; byla mala, špinava i smrduta. Nicméně bylo nám spokojiti se. Farář jaksí neznal starodávného pohostinstva. Než se den ukončil, poznal jsem, že jest nám jednati s hrubým kovářem, lovcem a rybářem, nikoli však s duchovním. Knězem byl bezpochyby jen v neděli.

Nebudu ubožáka haněti. Má se asi špatně. Plat, jehož dostává se mu ode dánské vlády, jest velmi nepatrný; kromě toho beře asi 60 mark obecního desátku. Proto si přivydělávají, by se vyživili; ale konajíce práce rybářské, lovecké, tesařské a kovářské osvojují si mravy nevzdělančův. U večer poznal jsem, že hostitel náš nezná ctnosti, již zovou střídmostí.

Strýc pozoroval též, u jakých jsme lidí. Zastali jsme hrubého venkovana, nikoli ctihodného učence. Strýc si tedy umínil, že se tím dříve úkolu svému oddá, a pobude několik dní raději v horách.

I konány hned druhého dne po příchodu našem do *Stapů* přípravy na cestu. Bjelke najal tři Island'any, by místo koní nesli zavazadla, ujednáno však, že se vrátí domů jakmile dojdeme krateru.

Při této příležitosti oznámil strýc Jakubovi, že má v úmyslu prozkoumati sopku až do nejmenších podrobností. Bjelke pokývl hlavou; bylo mu lhostejno, bude-li zkoumáno nad zemí nebo pod povrchem.

Příhodami cestovními zapomněl jsem poněkud na budoucnost', ale nyní ujímala se ve mně myšlénka ta mnohem živěji. Co činiti? Byl-li nějaký odpor možný, bylo to v Hamburku, ale nikoli na patě Snaefieldově. Trápila mě jen jedna myšlénka, ale myšlénka hrozná, jež by i povahou pevnou byla otřásla.

Vystoupíme tedy na Snaefield. Dobrá. Potom sestoupíme do krateru; to vykonali již i jiní a nepřišli o život. Leč na tom není dosti. Objeví-li se cesta, bychom vniknouti mohli do

nitra zemského, pak mluvil nešťastný Saknussem pravdu, pak zmizíme v podzemních sopečných chodbách. Nemáme jistoty, že je Snaefield vyhaslý, nemáme záruky, že nenastane výbuch; a co se stane potom s námi?

Bylo by vděčnou prací přemýšlet o tom. Myšlénka ta pronásledovala mne ve dne v noci. Býti vyhozenu jako kámen, zdálo se mi přece jenom hrozným.

Umínil jsem si, že o tom se strýcem promluví jako o nějaké domněnce.

Ve příhodné chvíli zmínil jsem se mu o svých obavách.

„Již jsem sám na to pomyslel,“ odpověděl mi.

Co to znamená? Což ozval se v něm přece hlas rozumu?

Po krátké pomlčce pravil dále:

„Šest set let je již Snaefield tich, ale mluvíti ještě nezapomněl. Výbuch předcházejí však jisté zjevy. Ptal jsem se domorodců, zkoumal půdu, a pravím ti, Jindřichu, že se výbuch neudá.“

Výrokem tímto byl jsem zbaven námitek.

„Pochybuješ o tom? Tedy pojď se mnou!“

Šel jsem mechanicky za ním. Opustili jsme faru, a professor nastoupil cestu, jež vedla od moře čedičovou prorvou. Brzy jsme byli v širé krajině, lze-li tak nazvat hromady a kupy sopečného původu.

Viděl jsem tu i tam vystupovati dým; bělavá pára, zvaná islandský *rejkir*, vycházela z horkých pramenův, ukazují svou prudkostí vulkanickou činnost' půdy. Dle toho mněl jsem, že jsou obavy mé oprávněny. Byl jsem tedy překvapen, když strýc pravil:

„Vidíš dým, Jindřichu? Toť důkazem, že není se nám báti sopečného výbuchu!“

„To by bylo!“ zvolal jsem mimovolně.

„Pamatuj si,“ pravil professor, „že kdyby měl nastati výbuch, byly by výrony ty prudčí, a potom by na čas úplně zanikly. Ale jsou-li výrony ve stavu pravidelném, nemnoží-li se, a nestává-li se místo větrův a dešťův vzduch těžkým, lze určitě tvrditi, že výbuch nenastane.“

„Ale...“

„Dost! Vyslovila-li se věda, jest nám mlčeti.“

S hlavou sklopenou vracel jsem se do fary; strýc umlčel mě vědeckými důkazy. Leč zbývala mi ještě naděje, že přijdouce na dno krateru nenalezneme cesty vedoucí do nitra zemského, tak že nebude nám lze hlouběji vniknouti, třeba tak hlásali všichni Saknussemové světa.

Příští noci měl jsem úzkostné sny; zdálo se mi, že jsem ve krateru nebo ve hlubinách zemských, zdálo se mi, že jsem byl vyvržen jako kus skály do výše.

Ráno, dne 23. června, očekával nás Bjelke se svými druhy, již nesli potravu a přístroje. Dvě brašen, dvě pušek a dvě okovaných holí určeno mně a strýci. Bjelke přidal opatrně k našim zavazadlům měch vody, jenž sám, mimo lahve naše, na osm dní nápoje obsahoval.

Bylo devět hodin z rána. Farář stál s furií svou přede dveřmi, bezpochyby aby se rozloučil s cestujícími. Leč rozloučení objevilo se v podobě účtu, na němž počítán i zkažený vzduch. Ctihodní manželé natáhli nás, jako hostitel ve Švýcarech, a cenili velmi svou pohostinnost.

Strýc zaplatil nesmlouvaje. Cestou ku středu zemskému nedbáno několika dolarův.

Když bylo vše spořádáno, dal Jakub znamení k odchodu, a za několik minut vyšli jsme ze Stapů.

15. NA SOPCE

Snaefield je hora 5000 stop vysoká. Končí se svým dvojitým kuželem trachytový řetěz, jenž se liší od horního složení ostrova. Ze Stapů nebylo viděti, jak vystupují oba vrcholy Snaefieldovy na šedém podkladě nebe. Pozoroval jsem jenom, že je na čelo obrovo vtlačena sněhová čapka.

Šli jsme jeden za druhým, Bjelke napřed; stoupali jsme po uzoučké stezce, po níž dva nemohli jíti. Baviti se nebylo možno.

Nad čedičovou stěnou zálivu slapského objevila se nejprve zelinatá, vláknitá půda rašelinná, jež tvořila se ze pradávnych bylin rostoucích na třesaviskách ostrovních.

Množství neužitého dosud paliva bylo by vystačilo veškerému obyvatelstvu islandskému na celé století.

Ohromné rašeliniště toto bylo na některých místech sedmdesát stop silno, a jevilo na sobě vrstvy zuhelnatělých valounův a mezi těmi ložiska pemzového tufu.

Ačkoli zadumán, pozoroval jsem přece jako hodný synovec profesora Lidenbrocka se zvědavostí mineralogické zvláštnosti, jež v nesmírném přírododějepisném kabinetě tomto se jevily. Zároveň přemýšlel jsem o geologických dějinách Islandu.

Památný ostrov ten vynořil se v době poměrně nedávné ze hlubin mořských. Snad vyzdvihne se časem ještě výše. Je-li tomu tak, lze přičítati původ jeho jen působení ohně podzemního, a tu rozplývaly se pak theorie Davyovy, listina Saknussemova i tvrzení

strýcovo v dým. Hypothese tato přiměla mne k tomu, že zkoumal jsem povahu půdy a vzpomněl několika přírodních zjevů po sobě jdoucích, jež ku vytvoření jejímu pomáhaly.

Island, jsa úplně bez půdy vytvořené usazením, skládá se pouze z vulkanického tufu, to jest z nakupených kamenův a balvanů pórovatého složení. Nežli vznikly sopky, sestával ze trappového jádra, jež tlakem ústředních sil bylo před dávnými časy z vln vyzdviženo. Napjetí vnitřních ohňů nedospělo ještě k výbuchu.

Později vznikla trhlinka táhnoucí se směrem od jihozápadu na severovýchod přes celý ostrov, jíž se čas od času valily trachytové hmoty.

Všecko to odehrálo se bez násilných výbuchů; trachytové hmoty našly si ohromný výtok, a roztavené látky vyvržené z nitra zemského šířily se bez překážky v mohutných pružích nebo bublinatých vrstvách.

V době té povstaly živce, syenity a porfýry.

Výtoky těmito zvětšoval se ostrov měrou znamenitou, a tím přibývalo mu také síly v odporu. Lze pochopiti, jaké množství pružných tekutin bylo uzavřeno, když schladla trachytová kůra na povrchu, a ony neměly východu. I nadešla chvíle, kdy mechanická síla plynů nabyla takového napjetí, že těžkou koru pozvedla a vytvořila si průchody podobné komínům. Tak vznikly pozdvižením povrchu sopky, tak utvořily se náhle na jejich vrcholech krátery.

Po řadě výbuchů nadešly výjevy vulkanické. Otvorem nově vytvořeným vyřinuly se nejprve hmoty čedičové; z těch jevíly se nám na rovině, po níž jsme šli, tvary nejpodivnější.

Cesta naše vedla po těžkých tmavošedých balvanech, jež nabyly, vychladnuvše, podoby šestibokých hranolů. V dále viděti bylo mnoho zkomolených kuželů, z nichž se kdysi valil oheň.

Potom, když přestaly vytékati čedičové látky, vytryskly ze sopek proudy lávové, popel a hmoty struzkovité, jež přirovnával jsem k vlasům bohatě po stranách splývajícím.

Řadou takových převratů přírodních povstal Island. Příčinou jich bylo působení vnitřních ohňův, i bylo by pošetilostí, kdybychom neuznali, že nejsou vnitřní hmoty roztaveny. Ano pošetilostí by bylo, kdybychom se domýšleli, že vniknouti lze do středu zemského.

Byl jsem tedy o výsledku podniku našeho upokojen; zatím blížili jsme se ku Snaefieldu.

Cesta do vrchu byla stále obtížnější. Balvany se viklaly a bylo nám býti velmi pozornými, bychom se vystřehli nebezpečného pádu.

Bjelke stoupal, jako vždycky, napřed; často zmizel za velikým balvanem, tak že jsme ho neviděli, i udával nám pískaje směr, jímž jsme se měli za ním bráti, často stanul, sebral

několik kamenův, urovnal je znatelně, a poznamenal tak cestu k návratu. Události, jež sběhly se, učinily opatření to nepotřebným.

Po tříhodinné, namáhavé cestě byli jsme na úpatí Snaefieldu. Jakub dal znamení k zastávce; posnídali jsme. Strýc jedl za dva, bychom tím rychleji postupovali. Ale poněvadž byla zastávka určena též k odpočinku, vydali jsme se teprve za hodinu na cestu. Tři Island'ané, již byli právě tak mlčelivi jako Bjelke, po celou cestu ni nehlesli, a jedli střídmě.

Stoupali jsme po svahu Snaefieldu. Zasněžený vrchol jeho zdál se mi klamem optickým, jaké se v horách často jeví, velmi blízkým, a přece to trvalo tolik hodin, než jsme ho došli! Co zakusili jsme obtíží! Kamení smekalo se nám pod nohama a valilo se rychle jako lavina dolů.

Na mnohých místech tvořily stěny Snaefieldu s obzorem úhel asi 63°; vylézati nahoru bylo nemožno, takže nám bylo bráti se oklikami. Pomáhali jsme jeden druhému holemi.

Strýc byl mi stále na blízku; nespouštěl se mne očí, a často poskytl mi rámě jeho důkladné opory. On sám měl rovnováhu jaksi vrozenou; neboť se neklonil ani neklopýtal.

Island'ané stoupali jako horalé velmi obratně, jakkoli nesli zavazadla.

Pohlédl-li jsem na vrchol s této strany, zdálo se mi nemožným dostat se nahoru. Na štěstí došli jsme po strastiplné hodině ve sněžné vrstvě jakýchsi schodů, jež nám cestu usnadnily. Byly z kamení, jež bylo při výbuchu vyvrženo. Kdyby nebylo zadrženo stěnou, svalilo by se až do moře a vytvořilo by tam ostrovy nové.

Zde bylo nám velmi vhodno. Poněvadž příkrosti svahu neustále přibývalo, usnadněno nám kameny těmi stoupání, i postupovali jsme tak rychle, že se mi společníci moji zdáli notně menšími, jakmile jsem na chvíli stanul.

O sedmé hodině večer dostoupili jsme dvoutisícího schodu; octli jsme se na jakémsi výběžku, jenž byl podložkou vlastního kuželi.

Moře bylo 3200 stop pod námi. Překročili jsme sněžnou čáru, jež není na Islandě příliš vysoko, poněvadž počasí je tam stále vlhko. Vál ostrý vítr, i bylo mi notně zima. Byl jsem unaven. Strýc pozoroval, že mi nohy vypovídají poslušnost', i kázal od cesty ustati, jakkoli byl velmi netrpěliv. Dal vůdci znamení, ten potřásl však hlavou a pravil:

„*Ofvanför.*“

„Zdá se,“ pravil professor, „že je nám stoupati dále.“

Potom ptal se Bjelkeho na příčinu.

„*Mistour,*“ bylo odpovědí.

„Ovšem, *mistour,*“ opakoval jeden z Island'anů poněkud zaražen.

„Co to znamená?“ ptal jsem se netrpělivě.

„Pohled' jen,“ pravil strýc.

Pohlédl jsem na rovinu. Ohromný sloup pemzového prášku, písek a prach, zvedal se vířivě jako mrak; vítr srážel jej na boky Snaefieldu, kde jsme právě byli. Tmavá, před slunce rozpjatá záslona, působila černý stín, jenž se vznášel nad pohořím. Kdyby smršť sklesla níže, strhla by nás jistě do víru. Přírodní úkaz tento, jenž se často jeví, vane-li vítr z ledovců, sluje islandsky *mistour*.

„*Hastigt, hastigt!*“ volal náš vůdce.

Ačkoli jsem islandsky nerozuměl, poznal jsem, že nás pobízí, bychom si co možná pospíšili. Jal se obcházeti kužel krateru, ale ve směru šikmém.

Brzy sklesl kotouč prachový na patu vrchu, jenž se zachvěl; smrští zachvácené kameny lítaly jakoby při sopečném výbuchu a sypaly se jako krupobití. Byli jsme šťastnou náhodou právě na protilehlé straně, a tak před nebezpečím zachráněni. Bez opatrnosti vůdcovy byli bychom rozdrceni na prášek, byli bychom daleko spadli rozbiti jako meteor.

Ale přece neměl Bjelke za bezpečno zůstatí přes noc na vnější straně kužele. Vystupovali jsme klikatým směrem. Abychom urazili zbývajících 1500 stop, potřebí bylo pěti hodin. K zacházkám určeno asi tři hodiny.

Nemohl jsem dále podléhaje mrazu a hladu. Vzduch velmi seřidlý nedostačoval již mým plícím.

Konečně došli jsme o jedenácté hodině večerní za tmy Snaefieldova vrcholu. Než jsem se odebral do ochrany krateru, pozoroval jsem nízko nad obzorem „severní slunce“, jež vysílalo bledé světlo na ostrov pod mýma nohama dřímající.

16. V KRATERU

Večeře rychle odbyta, a malý hlouček uložil se jak jen mu bylo možno. Lože naše bylo tvrdo, přístřeší chatrno; byli jsme ve výši 5000 stop nad hladinou mořskou. Nicméně spal jsem po celou noc tak pokojně a libě, jako snad nikdy před tím. Nic se mi nezdálo.

Ráno procitl jsem za jasného svitu slunečního třeba se zimou. Vstal jsem se žulového lůžka, bych pokochal se rozkošným rozhledem.

Byl jsem na jižním výběžku Snaefieldu, odkud viděti bylo většinu ostrova. Jako s každé výšiny, zdálo se mi optickým klamem i se Snaefieldu pobřeží vyšším, a vnitřní krajiny ostrova nižšími.

Viděl jsem pod sebou horská údolí ve všech směrech se prorývající; propasti byly mi jako studnicemi, jezera jako rybníky, řeky jako potoky.

Po pravici mé strměl ledovec vedle ledovce, vrchol vedle vrcholu; z některých vystupovaly obláčky dýmu. Vlnitá podoba pohoří, jež připadalo mi jakoby zpěněno bylo ledovým příkrovem, upomínala na hladinu rozbouřeného moře.

Na západě šířil se velebně přede zrakem mým oceán jako pokračování opěněných vrcholů. Rozhraní moře a souše nebylo viděti.

Oddal jsem se okouzlujícímu vytržení, jež vzniká v nás na výšinách, tentokrát ovšem beze závratí, neboť uvykl jsem již rozhledu s výše. Osloněný zrak můj kochal se v průhledných paprscích zlatého slunka. Zanícen blahou rozkoší na výšině zapomněl jsem na hlubinu, do níž se brzy pohroužím. Ale příchodem strýcovým a Jakubovým byl jsem uveden zase do skutečnosti.

Strýc ukázal mi na západě lehkou páru, jakousi mlhu, odstín země oblité vlnami.

„Grónsko!“ zvolal.

„Grónsko?“ pravil jsem udiveně.

„Ovšem; jsme od něho jen asi 18 mil vzdáleni; když nadejde doba tání, přicházejí lední medvědi po ledových krách od severu plovoucích až na Island. Leč o tom dosti; nyní jsme na vrcholu Snaefieldu, a před očima našima strmí dva výběžky: severní a jižní. Jakub nám poví, jak sluje tento, na němž stojíme.“

„Scartaris,“ odvětil Island’an.

Strýc pohledl na mne vítězně, a zvolal: „Ke Krateru!“

Krater podobal se obrácenému kuželi, a svrchní otvor měl asi 5 km. v průměru. Hloubku páčil jsem asi na 2000 stop. Jak vypadalo to v krateru za rachotu hromu a blesku? Nálevkovitý jícen měl na dně sotva 1000 stop v obvodě, tak že byl svah dosti mírný. Mimovolně přirovnával jsem krater k jícnu hromového děla.

Jen blázen odvážil by se vlézt do hlavně hromové pušky, jež snad je nabita a každým okamžikem spustí.

Zpět jsem již nemohl. Bjelke slézal lhostejně napřed. Šel jsem mlčky za ním.

Abychom si usnadnili slézání, brali jsme se ellipsovítymi zacházkami. Bylo nám podlézati skály vyvržené výbuchem, jež se valily mocnými skoky do hlubiny, jakmile jsme se o ně opřeli. – Mocná ozvěna sprovázela tento jejich pád.

Na některých místech našli jsme vnitřní ledovce. Tu sestupoval Bjelke velmi opatrně, zkoušeje okovanou holí půdu, není-li rozpučána. Na místech nebezpečných spojili jsme se jeden se druhým dlouhým lanem, aby ten, jenž by snad se smekl, mohl býti ode druha

zadržen. Myšlénka i užití její bylo sice dobré, ale nebezpečí nebylo tím zabráněno, neb odvráceno.

Než podařilo se nám sestoupiti bez nehody mimo tu, že vypadl z rukou Jakubových závit provazův, a svalil se nejkratší cestou do propasti.

O polednách byli jsme dole. Pohlédl jsem do výše k otvoru kužele, jímž jsem již jenom malý kousek oblohy spatřoval.

Na dně krateru bylo tré otvorů, jimiž za sopečných výbuchů Snaefieldových centrální oheň chrlil lávu a výpary.

Každý z „komínů“, jež šklebily se u našich nohou, měl asi 100 stop v průměru. Neodvážil jsem se pohlédnouti do vnitř.

Strýc zkoumal ihned jejich polohu; sotva dechu popadaje běhal od jednoho otvoru ke druhému, posuňkoval a mumlal nesrozumitelná slova.

Bjelke seděl se svými druhy na lávovém balvaně a hleděl naň udiveně; považovali ho bezpochyby za blázna.

Náhle professor vykřikl. Myslil jsem, že smekl se do propasti, ale mýlil jsem se, bohu díky. Spatřil jsem ho státi s rukama i nohama roztaženými před žulovým balvanem, jenž strměl as uprostřed krateru jako podklad Plutonovy sochy. Počínal si jako člověk udivený, ale úžas jeho ustoupil brzy téměř dětinné radosti.

„Jindřichu, Jindřichu, pojd' sem, pojd'!“

Pospíchal jsem k němu. Jakub s ostatními Island'any ani sebou nehnul.

„Pohleď jen!“ volal professor.

Se stejným úžasem, nikoli však stejnou radostí četl jsem polozvětralý, tisíckrátě prokletý nápis:

1ΔΔ† 41PΛΔ44†X

„Arne Saknussem!“ zvolal strýc; „budeš ještě pochybovati?“

Nedav odpovědi vrátil jsem se k žulovému sedadlu všecek na mysli sklíčen, a sklesl jsem na ně nevěda téměř ani jak.

Jak dlouho jsem byl pohroužen v myšlénky, nevím; tolik jenom je mi známo, že probrav se z polosna spatřil jsem před sebou jen strýce a Bjelkeho. Island'ané odešli a sestupovali již po vnějším svahu hory ke Stapům a vraceli se domů.

Bjelke spal klidně na patě balvanu v lávové struzce, v níž si zřídil lože; strýc vrtěl se na dně krateru jako liška v lovcově lapáku.

Nemaje chuti ni síly bych povstal, následoval jsem průvodcova příkladu a usnul. Spánek můj byl nepokojný; nebo se mi zdálo, že slyším rachot a pociťuji otřesy nitra zemského.

Tak uběhla první noc v sopečném klíně.

Ráno bylo nebe šedo, zahaleno těžkými mraky. Nepozoroval jsem to tak po temnu propasti jako po zadumání strýcově.

Seznal jsem příčinu jeho nevrlosti, a poslední zbytek naděje ujímal se v srdci mém, a to z těchto důvodů: Saknussem volil ze tří cest, jež se otvíraly u našich nohou, pouze jedinou. Dle udání moudrého Islandřana bylo nám ji vyhledati po známce, již tajemným písmem naznačil, že totiž stín Scartarisu spočine na ní v posledních dnech června.

Hrotitý vrchol považoval jsem jaksi za ručku slunečních hodin, jejíž stín nám v určitý den ukáže cestu ku středu zemskému.

Nyní však, když slunce nesvítilo, nebylo ni stínu; neměli jsme tedy znamení, po němž bychom poznali cestu. Bylo 25. června. Bude-li nebe ještě šest dní zamračeno, nezbude nám než abychom odložili pozorování své na jiný rok. –

Marně líčil bych malomocný strýcův nepokoj.

Den uběhl a stín neobjevil se na dně krateru. Bjelke sebou ani nehnul; avšak bude se zajisté tázati nač čekáme, případně-li mu vůbec myšlenka taková.

Pro mne strýc neměl ani slova. Zrak jeho stále k nebi upřený ztrácel se v šedé mlze.

Dne 26. situace se nezměnila. Sníh padal po celý den spolu s deštěm.

Jakub vystavěl z lávových balvanů chýži.

Bavil jsem se poněkud pozoruje tisíceré kaskady tvořící se po stranách kužele, kdežto každý kamének množil rachot ohlušující.

Ale nebe dopřávajíc často po trudu a strasti hned zase radostí, udělilo professoru Lidenbrockovi za zoufalou rozmrzelost' radostného opojení.

Dne 27. bylo sice ještě zamračeno, ale v neděli, dne 28. června nastala nová čtvrt' a s ní i nové počasí.

Slunce sesýlalo do krateru nesčetné paprsky. Každý vrch, výšina, skála i kámen kochaly se v záři zlatého slunka líbajíce zemi svým stínem. Stín Scartarisu jevil se oživeným hrotem, jenž se pohyboval nepozorovaně zároveň se sálající ohnivou koulí.

Strýc obracel se se stínem.

O polednách byl stín nejkratší a políbil okraj prostředního otvoru.

„Tento!“ zvolal professor. „Tudy vede cesta do středu zemského,“ připojil dánsky.
Pohlédl jsem na Bjelkeho.
„Forüt,“ pravil vůdce klidně.
„Ku předu!“ zvolal strýc.
Byla 1 hodina 13 minut odpoledne.

17. DO PROPASTI

Nyní počne teprve pravá cesta. Dosud nebyly nesnáze značny, ale nyní budou nám vyrůstati zrovna pod nohama.

Ještě jsem neponožil zraků svých v propast', do níž jsem se odvažoval, a již nadešel mi rozhodný okamžik: buď se účastním, aneb účastenství odepru.

Styděl jsem se zahanbenu býti od prostého lovce.

Bjelke podnikaje odvážnou cestu byl tak pokojný, klidný i lhostejný, jakoby šlo o věc zcela všední; nebezpečí nedbal. Nechtěl jsem býti méně odvážným než on. V jeho přítomnosti upustil jsem od námitek.

Vzpomněv si na Markétku přistoupil jsem ke střednímu otvoru, jenž měl asi 100 stop v průměru čili asi 300 stop v obměru. Nahna se přes skálu pohlédl jsem do hlubiny. Vlasy se mi zježily, hlava zatočila se mi jak opilci; zdálo se mi, že těžiště ve mně se posunuje. – Propasti mají velmi nebezpečnou přitažlivost'; již již byl bych se svalil do propasti, kdyby mne nebyl Bjelke mocnou paží zadržel. Měl jsem v Kodani závratní cvičení bezpochyby vícekrát opakovat.

Ačkoli jsem jen malou chvíli do propasti pohlížel, zapamatoval jsem si přece dobře její podobu. Na stěnách, jež téměř kolmo strměly, bylo mnoho výběžků, jež nám slézání velmi usnadnily. Měli jsme sice žebřík, ale nedostávalo se nám zábradlí. Provaz nahoře upevněný byl by dostatečnou oporou, ale jak jej odvážeme sestoupíce dolů?

K tomu užil strýc jednoduchého prostředku. Vzal provaz asi palec silný a 400 stop dlouhý a spustil jej do polovice v hlubinu; ovina jej o výběžek skalní spustil polovinu druhou. Tak pomáhali jsme si při slézání držíce se obou polovin provazu; až sestoupíme do hloubi 200 stop, stáhneme jej snadno vypustíme jeden konec. Budeme to pak opakovati dle potřeby nebo libosti.

Po těchto přípravných pracích pravil strýc:

„Nyní k zavazadlům! Rozdělíme vše, co by snad pádem se rozbilo, ve tři vaky, z nichž si vezmeme každý po jednom na záda. Bjelke vezme nástroje a třetinu potravy, ty, Jindřichu, též třetinu zásob potravních a zbraně, já pak zbytek potravy a vědecké přístroje.“

„Ale kdo snese žebříky, oděv a lana?“

„To vše tam sleze samo.“

„Jak to?“

„Hned uvidíš.“

Bjelke svázal vše, co pádem nemohlo býti poškozeno, v pevný balík, a hodil jej nerozmýšleje se do propasti.

Zaslechl jsem rachot, jenž provázel padající vak. Strýc sehnul se a hleděl za ním až mu zmizel s očí.

„Dobrá!“ pravil, „nyní my.“

Táži se kohokoli rozumného, neobešla-li by ho při slovech podobných hrůza?

Strýc vzal na záda vak s přístroji, Jakub nástroje, já zbraně. Bjelke slézal napřed, za ním strýc a konečně já. Vše dále se tiše; bylo slyšeti jen rachot balvanů do propasti se valících. –

Smýkal jsem se drže pevně, ba křečovitě jednou rukou lano a druhou se opíraje o hůl. Báł jsem se, že nebudu míti opory. Lano zdálo se mi slabým, aby udrželo tři osob. Užíval jsem ho tedy co nejméně namahaje se, bych udržel se v rovnováze na balvanech lávových, jichž jsem vyhledával nohama. Když pak kámen, o nějž jsem nohou zavadil, svalil se Jakobovi na paty, zvolal Island'an lhostejně: „Gif agt!“

„Dej pozor!“ opakoval strýc.

Za půl hodiny přišli jsme na skálu, jež vězela pevně ve stěně propasti.

Bjelke táhl jeden konec provazu, a druhý smýkal se vzhůru.

Když bylo lano přetaženo přes balvan, o nějž je byl strýc ovinul, spadlo dolů strhnouc s sebou spoustu kamení a lávy.

Nahna se s úzkého našeho odpočívadla nedohlédl jsem ještě dna.

Uživše opět provazu byli jsme za půl hodiny zase o 200 stop níže. Nestaral jsem se o povahu půdy, ale strýc zaznamenával si a pozoroval pilně. Na jedné zastávce pravil:

„Čím hlouběji sestupuji, tím většího nabývám přesvědčení. Ráz vulkanické říše podzemní potvrzuje Davyovu teorii. Půda tato je vesměs prahorní, v níž odehrály se lučebné proměny kovů, jež setkavše se s vodou a vzduchem rozežhavily se a vzňaly. – Zamítám rozhodně systém centralního ohně. Však uvidíme.“

Stále stejné důkazy. Lze pochopiti, že jsem neměl chuti k rozmluvě. Mlčení mé považováno za souhlas, a slézání počalo znova.

Ani po třech hodinách nebylo lze dna dohlédnouti. Když jsem pohlédl vzhůru, shledal jsem, že otvor značně se zmenšil. Stěny jeho jakoby jevily snahu sblížit se. Tmělo se víc a více.

Zatím slézali jsme hloub a hlouběji. Zdálo se mi, že nárazy kamení dolů se valícího slábnou, že dno již nedaleko.

Poněvadž jsem počítal, kolikráte jsme stáhli provaz, určil jsem snadno hloubku, v jaké jsme byli, a čas, jenž za slézání našeho uběhl.

Čtrnáctkrát jsme provaz stáhli, a trvalo to vždy půl hodiny. Celkem minulo tedy asi 6 a půl hodiny. – Hloubku páčil jsem asi na 2800 stop.

V témž okamžiku zvolal Bjelke: „Dost!“ Stanul jsem šlapaje již téměř strýci na hlavu.

„Jsme u cíle!“ zvolal strýc.

„Kde?“ otázal jsem se sběhna k němu.

„Na dně kolmé chodby.“

„Což není odtud východu?“

„Ano, vidím po pravici jakousi chodbu; leč o tom zejtra. Nyní povečeříme a pak ulehne.“

Bylo úplně tma. Otevřen vak s potravinami a povečeřeno; potom jsme se uložili jak bylo komu možno na lůžka z kamení a lávy. Leže na zádech spatřil jsem ohromným dalekohledem, jehož rourou byla propať 3000' hluboká, zářící bod – hvězdu.

Hvězda se nekmitala. Po mém soudě byla to snad „β“ v Malém medvědu.

Potom jsem tvrdě usnul.

18. LÁVOVOU CHODBOU

O hodině osmé vnikl k nám světelný paprsek a zbudil nás ze sna. Steré vypukliny lávové zachytily jej a rozložily v jiskerný déšť. V bohatém odlesku rozeznali jsme okolí.

„Co tomu říkáš, Jindřichu?“ pravil strýc mna si ruce. „Zažili jsme v Hamburce noci pokojnější? Zde není rachotu vozův, ani křiku kupců, prodavačův a loďníkův.“

„Ovšem, jsme zde úplně v poklidu, ale okolí naše má poněkud děsný ráz.“

„Bojíš-li se již nyní?“ zvolal strýc, „jak to bude později? Vždyť jsme nevníkli dosud ani na palec do nitra země.“

„Co pravíte?“

„Myslím pouze, že jsme došli teprve povrchu ostrova; dlouhá, kolmá roura tato, jež ústí v krateru Snaefieldu, končí ve výši hladiny mořské.“

„Víte to určitě?“

„Zcela určitě. Pohleď na tlakoměr!“

Skutečně. Rtuť, jež vystupovala v témž poměru jak jsme sestupovali, stanula na 90”.

„Máme tedy teprve jednu atmosféru tlaku,“ pravil professor, „a nemohu se dočkati chvíle, kdy zaměníme tlakoměr hutnoměrem! Tlakoměr bude tedy nepotřebným, jakmile váha vzduchu tlak jeho, jak jest na hladině mořské, značněji převýší.“

„Ale není se báti, že tlak stále přibývající stane se nesnesitelným?“

„Nikoli. Sestupujeme zvolna, a plíce naše zvykají si vdychovati hustější vzduch. Větroplavcům nedostává se vzduchu, vnesou-li se do vyšších vrstev, a nám se ho dostane příliš mnoho. Kde je vak, jež jsme shodili?“

Vzpomněl jsem si, že jsme jej večer marně hledali. Strýc ptal se Jakuba, jenž se rozhlížel bystrým zrakem.

„Balík oděvu?“ ptal se.

„Tamo nahoře.“

Vak uvízl na skalnatém výběžku asi 100 stop nad hlavami našimi. Hbitý Islandan vylezl jako kočka vzhůru a vrátil se za několik minut s oděvem.

„Nyní posnídáme,“ pravil strýc, „ale jako lidé, již mají dalekou cestu před sebou!“

K sucharům a sušenému masu požili jsme několik doušků jalovcové.

Posnídav vyňal strýc z kapsy zápisník, pohlédl na různé přístroje a zaznamenal:

V pondělí dne 1. července.

8 hodin 17 minut ráno.

Tlakoměr: 29' 7"

Teploměr: 6°

Směr: V. J. V.

Udaj směru vztahoval se na tmavou chodbu.

„Nyní, Jindřichu,“ pravil strýc živě, „nyní teprve budeme vnikati do nitra země. Zde počíná naše vlastní cesta.“

Nemeškaje sňal strýc jeden z Rhumkorfových přístrojů se svých zad, spojil elektrický proud se závitem ve svítilně, a jasné světlo zazářilo temnou chodbou.

Druhého přístroje, jež nesl Jakub, užito též. Důmyslné užití elektřiny umožnilo nám cestu zápalnými plyny; vytvořili jsme si světlo umělé.

„V pochod!“ zvolal strýc.

Chopili jsme se svých vaků, Bjelke strkal mimo to před sebou svazek oděvu. Vstoupili jsme do chodby.

Naposledy pohlédl jsem průlukou na modré nebe islandské, na nebe, jež mi snad navždy zmizelo.

Při výbuchu roku 1229. prorazila si láva cestu touto dutinou. Dráhu její značil lesklý povlak, od něhož elektrické světlo stonásobně se odráželo.

Cesta znesnadněna byla hlavně tím, že smekali jsme se po půdě nakloněné pod úhlem asi 45°; na štěstí sloužila nám některá vyčnívající a jakoby rozežraná místa za schody. Zavazadla táhli jsme za sebou na dlouhém laně.

Látka, tvořící pod našima nohama stupně, byla na jiných místech krápníkem. Láva místy dirkovitá tvořila malé okrouhlé bubliny; krystaly temného křemene zdobené jasnými skelnými kapkami visely s klenby jako lustry, jež byly by teprve za příchodu našeho rozžehnuty. Myslil bys, že podzemští duchové palác svůj osvětlili na uvítanou hostí z horního světa.

„Jaká to krása!“ zvolal jsem bezděky. – „Jak úchvatný to pohled! Zvláštním odstínem přechází láva nepozorovaně z ruda v jasnou žluť, a krystaly zdají se světelnými koulemi!“

„Ach, teprve nyní to pozoruješ?“ pravil strýc. „Zdá se ti to tedy krásným, milý hochu? Doufám, že se pokocháš v krásách ještě malebnějších! Jen ku předu, ku předu!“

Kompas, na nějž jsem stále pohlížel, ukazoval týž nezměněný jichovýchodní směr. Proud lávy neuhnul se tedy s dráhy původní.

Teploty značně nepřibývalo. Potvrzovala se Davyova theorie; pohlížel jsem často na teploměr. Za dvě hodiny po odchodu našem ukazoval deset stupňů; přibylo tedy teploty pouze o čtyry stupně. To opravňovalo domněnku, že jsme šli spíše vodorovně než kolmo.

Jaké hloubky jsme dospěli, bylo snadno určití. Professor změřil úhel kolmého i vodorovného směru cesty, ale výsledek pozorování svého zatajil.

V osm hodin večer jsme stanuli. Bjelke se hned posadil. Svítilny upevněny na lávovém balvanu. Byli jsme v jakési lávové jeskyni, v níž bylo dosti vzduchu, ba zdálo se nám, že pociťujeme jakési proudění.

Co bylo příčinou atmosférického pohybu? Rozluštění té otázky jsem odložil, poněvadž jsem nebyl pro hlad a únavu schopen myšlenky. Sedmihodinné slézání vyčerpalo mé síly, i zaradoval jsem se zaslechnuv „dosti“.

Jakub vyňal něco potravy na kámen; jedli jsme s chutí. Ale jedno mě nepokojovalo: zásoba vody byla s polovicí vypita. Strýc myslel, že budeme doplňovati zásobu vody ze

pramenů podzemních, ale ještě jsme pramene nenalezli. Jednání strýcova neschvaloval jsem nikterak.

„Divíš se, že nenalzáme pramenův?“ otázal se strýc.

„Ovšem. Nepokojí mě to. Vody máme již jen na pět dní.“

„Upokoj se, Jindřichu, ručím ti za to, že vodu nalezneme, ba snad více, než nám bude milo.“

„Kdy?“

„Až projdeme tuto lávovou chodbu. Což je možno, by prameny pronikly těmito stěnami?“

„Ale snad se táhne chodba tato do nesmírné hloubky. Myslím, že jsme v kolmém směru valně sestoupili.“

„Na čem zakládá se tvůj výrok?“

„Poněvadž by byla teplota vyšší, kdybychom vnikli hluboko do země.“

„Dle tvého mínění?! Tlakoměr ukazuje?“

„Sotva 15 stupňů, tedy o devět stupňů více než při našem odchodu.“

„Z toho následuje?“

„Nuže. Dle přesných pozorování přibývá uvnitř země na 100 stop hloubky jeden stupeň tepla. Leč závisí to na jistých podmínkách místa. Tak pozorováno v Jakutsku v Sibíři, že přibývá jeden stupeň teploty již na 36 stop. Rozdíl ten záleží na voditelnosti skal. Dále připomínám, že na blízkou vyhaslých sopek přibývá jeden stupeň tepla teprve na 125 stop. Ujijme tedy k výpočtu nejpříznivějšího udaje.“

„Počítej, milý hochu, počítej!“

„Výpočet je zde snadný,“ pravil jsem počítaje v zápisníku, „9krát 125 jest 1125. Tedy jsme ve hloubce 1125 stop.“

„Zcela správně počítáno.“

„Nuže?“

„Dle mého pozorování jsme 10.000 stop pod hladinou moře.“

„Je to možno?“

„Ovšem; nebo pak neplatí již ani číslice.“

Výpočty professorovy byly správné. Sestoupili jsme o 6000 stop níže než se dosud lidem podařilo, jako na doklad ve Vitz-Bütlu v Tyrolsku a v Kutné Hoře v Čechách. Teplota byla zde místo 81° pouze 16°. Poskytnuta nám tedy vděčná látka ku přemýšlení.

19. BLUDNOU CESTOU

V úterý, dne 30. června v cestě pokračováno.

Šli jsme stále lávovou chodbou, jež se mírně skláněla jako nakloněné chodby, jež vídáme dosud v některých starých domech. Ve 12 hodin 17 minut dostihli jsme Bjelkeho, jenž stanul.

„Ach,“ zvolal strýc, „zde cesta se dělí.“

Ohlédl jsem se. Byli jsme na rozcestí; obě cesty byly hrbolaty, obě nové chodby úzky.

Po které půjdeme?

Strýc naznačil chodbu východní, nechtěje nám dáti na jevo, že je na pochybách. Ostatně bylo by velmi dlouho trvalo, než bychom se byli rozhodli pro tu neb onu cestu, poněvadž ani jedna ni druhá nebyla naznačena nějakou známkou; oddali jsme se tedy náhodě.

Nová chodba byla téměř vodorovna, a velmi nestejně široká. Uprostřed bylo klenutí, jež se podobalo poboční lodi gotického chrámu. Středověcí stavitelé mohli by zde studovati všecky druhy „posvátného slohu“, jež se vytvořily z lomeného oblouku.

O míli dále bylo nám sehnouti hlavy pod stlačenými oblouky románskými; mocné pilíře v základních zdech nesly na sobě klenutí. Pilíře nahrazovaly místy nízké podstavce podobné bobřím chýžím, i bylo nám lézti po čtyrech.

Teple bylo stále ještě snesitelné. Mimovolně přirovnával jsem nynější teplotu k nekonečně vyššímu stupni tepla, jež zde panovalo, když žhavý proud lávy ze Snaefieldu vychrlený chodbou se valil. Viděl jsem v duchu, jak na některých místech vytryskují plamenné proudy, jak hromadí se v malé prostoře této vřelé páry.

Jen aby starému vulkánovi nezachtělo se zase soptiti!

Strýci jsem nezjevil myšlének svých; nebyl by si řeči mé povšiml. Jedinou jeho myšlénkou bylo: Ku předu! Odhodlanost' a přesvědčení, jež ho neodolatelně k cestě vábilo a vzpružovalo, bylo podivuhodno.

V šest hodin večer nebyli jsme téměř ani znaveni urazivše na jih asi tři míle, do hloubi však sotva půl míle.

Strýc dal znamení k odpočinku. Pojedše téměř mlčky usnuli jsme brzy, nemajíce času ku přemýšlení.

Loží naší byla houně, jíž jsme se obalili. Nebáli jsme se, že nám bude zima, nebo že budeme vyrušeni nějakou návštěvou.

V pouštích afrických a pralesích nového světa zapalují cestovatelé strážné ohně. My byli v úplné samotě a bezpečnosti. Nebáli jsme se ni divochů, ni dravé zvěře.

Druhého dne vydali jsme se občerstveni a svěží na cestu. Půda byla pořád stejná. Útvaru, jenž nás obklopoval, nebylo lze rozeznati, ale chodba se již neskláněla, nýbrž byla úplně vodorovná, ba zdálo se mi jakoby stoupala vzhůru k povrchu zemskému. As o 10. hodině ranní objevilo se to zcela zřejmě. Chůze stávala se únavnou, i bylo nám umírniti krok.

„Nuže, Jindřichu?!“ pravil strýc.

„Nemohu rychleji,“ odvětil jsem.

„Vždyť jdeme teprve tři hodiny, a cesta snadná.“

„Snadná, toho nepopírám, ale unavující.“

„Vždyť jdeme dolů!“

„Vzhůru, prosím.“

„Vzhůru?!“ pravil strýc a pokrčil rameny.

„Před půl hodinou změnil se sklon cesty, a bude-li chodba stále takto stoupati, přijdeme zase na povrch.“

Professor potřásl hlavou nechtěje se snad přesvědčiti. Znova jsem se o tom zmínil, ale nedostalo se mi odpovědi. Uznal jsem, že rozmar jaksi nelibý je příčinou jeho mlčení.

Zatím vzal jsem opět vak na záda a pospíchal za Bjelkem, jenž krácel přede strýcem. Činil jsem tak proto, bych nezůstal pozadu, a hlavní mou starostí bylo, by mi společníci nezmizeli s očí. Hrozil jsem se myšlenky, že bych mohl zblouditi ve hlubinách tohoto labyrintu.

Ostatně, ačkoli byla cesta vzhůru se táhnoucí únavná, těšil jsem se přece myšlenkou, že vede k povrchu. Jaká to naděje!

Každým krokem rostlo mé potěšení, okřival jsem myšlenkou, že drahou svou Markétku zase spatřím.

K poledni počala se podoba stěn měniti. Za lávový povlak nastoupil kámen obyčejný, od něhož světlo elektrické slaběji se odráželo. Spodek sestával z nakloněných, místy kolmých vrstev. Byli jsme v přechodních vrstvách prahorních a silurských.

„Zřejmo,“ zvolal jsem, „že břidlice, vápenec a pískovec povstaly ve druhém období, když země se tvořila z usazenin vodních. Prahory zmizely. Počínáme si nyní jako Hamburčané, již cestují přes Hannover do Lubeku.“

Leč lépe bych byl učinil, kdybych byl pozorování svého se strýcem nesdělil. Ale mé geologické nadání převýšilo rozvahu, a strýc zaslechl mé výkřiky.

„Co chceš?“ zvolal.

„Vizte!“ pravil jsem ukazuje na střídavé vrstvy pískovcové a vápencové, a první sledy břidličnaté půdy.

„Nuže?“

„Jsme v útvaru, v němž se vyskytují první sledy živočichův a rostlin.“

„Tak? Myslíš?“

„Ale pohleďte jen, zkoumejte, pozorujte!“

Nutil jsem profesora, by posvítil na stěny. Očekával jsem, že vykřikne úžasem. Ale nepromluvil ani slova a šel svou cestou dále.

Rozuměl mi? Souhlasil se mnou z lásky strýcovské neb učenecké? Uznal, že se zmýlil zvoliv východní chodbu, či umínil si dojít konce jejího?

Vyšli jsme z lávové chodby, nelze tedy cestou touto Snaefieldova ohniska dojít.

Tázal jsem se sama sebe, nepřičítám-li změně půdy příliš velkého významu. Což se sám mýlím? Jdeme skutečně vrstvami, jež spočívají na žulovém podkladu?

Mám-li pravdu, najdu jistě zbytky prarostlin, a použiju svého nálezu. Tedy se pokusím.

Sotva jsem učinil sto krokův, objevily se zrakům mým nezvratné důkazy. Nemýlil jsem se; neboť v útvaru silurském nalezeno v mořích nad 1500 různých druhů živočichův a rostlin. Nohy mé, jež měly pod sebou dosud jen tvrdou lávu, vkročily náhle na prach ze zbytků lasturových a rostlinných. Na stěnách bylo viděti zřetelné otisky mořských chaluh a přesliček. Professor tedy se mýlil, myslil jsem si, ale zamhouřil oči, by omylu svého neviděl, a kráčel dále. –

Svéhlavost, umíněnost jeho neměly mezí. Déle jsem se neopanoval. Zvedl jsem úplně zachovalou lasturu, jež byla skrývá živoučku podobného asi nynější stonožce. Potom přistoupiv ke strýci pravil jsem:

„Pohleďte!“

„Nuže, je to vyhynulý nyní rod trilobitů,“ pravil pokojně. „Nic více!“

„Co z toho lze dokázat?“

„Co z toho dokazuješ? Ovšem. Vyšli jsme z vrstev žulových a lávových. Možná, že se mýlím; ale o bludu mém nebudu přesvědčen, dokud nedojdu konce této chodby.“

„Jednáte dobře, milý strýče, a souhlasil bych s vámi, kdyby nehrozilo nám nebezpečí stále větší a děsnější.“

„Jaké?“

„Nouze o vodu!“

„Nuže, rozdělíme se o zbytek rovným dílem!“

20. NESNÁZE A STRASTI

A opravdu bylo se nám spokojiti několika doušky. Zásoba naše nestačila téměř ani na tři dni. Poznal jsem to při večeři. A naděje, že v přechodných těchto vrstvách nalezneme pramen, bylo málo, pramálo.

Po celý příští den šli jsme nedohlednou chodbou, nekonečnou klenbou nemluvíce ni slova: nakazili jsme se od Bjelkeho.

Cesta nevedla vzhůru, ba zdálo se na některých místech, že klesá.

Břidlice, vápenitá půda i pískovcové stěny leskly se měnivě v elektrickém světle. Myslil bys, že sestoupil jsi do některého dolu Devonshirského, po němž útvar tento pojmenován. Přečísané mramorové kusy zdobily stěny protkané zde šedými, bíle proužkovanými acháty, tamo zase žlutými nebo červeně skvrnitými, tamo barvy rudé jako maso, jinde temnými nebo hnědými.

V mramoru pozorovati bylo otisky pravěkých živočichův. Od včerejška zvířena velmi se zdokonalila. Místo krabů předešlého útvaru viděl jsem zbytky tvorstva dokonalejšího, zvláště pak zbytky, v nichž by palaeontolog poznal pratyry plazů. V devonských mořích žilo přemnoho podobných živočichů, jejichž podoby nalézáme v tisícových druzích na skalách útvarů novějších.

Sledovali jsme stupnici vývoje tvorstva, na jejímž vrcholu stojí člověk.

Ale zdálo se, že toho professor Lidenbrock nedbá očekávaje jedné ze dvou možností: buď že se mu před nohama rozešklebí kolmá propast', do níž se spustíme, nebo že mu nějaká překážka zabráni další cestu touto chodbou. Ale nadešel večer, a naděje jeho se nesplnily.

V pátek v bludné cestě pokračováno. Po celou noc trápila mě již žízeň.

Po dvouhodinné chůzi pozoroval jsem, že odlesk světla bledne na stěnách.

Místo mramoru, vápence i pískovce nastoupila temná stěna bez lesku. Pojednou chodba velmi se súzila, i sáhl jsem na stěnu; pohlédna na ruku spozoroval jsem, že je všecka černá. Pohlédl jsem na stěnu z blízka. – Byli jsme v uhelném dole.

„Uhlí, uhlí!“ volal jsem.

„Uhelný důl bez uhlířů,“ pravil strýc.

„Kdo ví?“

„Jsem přesvědčen,“ pravil professor, „že chodba, jež se touto vrstvou táhne, není dílem lidským. Ale nezáleží na tom, vytvořila-li chodbu příroda nebo člověk. Nyní je čas k jídlu.“

Jakub upravil několik pokrmů. Jedl jen málo a dopíjel poslední kapky.

Zbývalo nám půl láhve vody, a tou měla býti uhašena žízeň tří lidí.

Po obědě rozložili se strýc i Jakub na svých houních zotavující se dlouhým spánkem. Já však nezamhouřil po celou noc ani oka.

V sobotu (5. července) o šesté hodině ranní vydali jsme se na další cestu. Asi za dvacet minut přišli jsme do veliké jeskyně; poznal jsem, že nebyla dílem ruky lidské, sice by bylo klenutí podepřeno; ale toto viselo jen jakýmsi divem rovnováhy.

Jeskyně byla 100 stop široká a 150 vysoká. Podzemním otřesem byla půda vyrvána a tak vznikla veliká dutina. Pevné základy pošinuly se podlehše mocnému tlaku, tak že povstala prázdná prostora, do níž snad poprvé vstupují pozemšťané.

Rozvoj útvaru uhelného byl pěkně znázorněn na tmavých stěnách; geolog mohl na nich studovati postup vývoje. Ložiska uhelná byla prorvána mocnými vrstvami pískovcovými a jílovými, a jakoby rozmačkána tíhou vrstev svrchních.

Za časů, jež předcházely druhé období, byla země působením tropického vedra a stálého vlhka pokryta neobyčejným rostlinstvem. Parnaté ovzduší obklopovalo zeměkouli, a nepropouštělo na ni slunečních paprskův.

Z toho vysvítá, že vysoká teplota nevycházela z nového tohoto ohniska. Snad nebyla ani „denní hvězda“ úkolu svého schopna. Rozdílů podnebí nebylo, a palčivá teplota panovala po celém zemském povrchu, právě tak na rovníku jako v krajích polárních. – Odkud se vzala? Z nitra zemského!

Přes theorie strýcovy byl ve hlubinách zemských mocný oheň, jenž působil na povrch. Rostliny oloupené o blahodárné paprsky sluneční nekvetly a nevoněly, ale čerpaly svými kořeny život z horké půdy prvých dní.

Stromová byla málo, za to však hojnost' zelin, nepřehledné traviny, a na tisíce druhů různých kapradin, přesliček, plavuní a podobných.

Bujnému rostlinstvu tomu děkuje uhlí za svůj původ. Elastická ještě kůra zemská povolila pohybům hmot tekutých, jimiž byla pokryta. Tak povstaly četné trhliny a sníženiny. Rostlinstvo stržené tím pod vodstvo hromadilo se ve veliké kupy.

Potom přispěla přírodní chemie; rostlinné látky proměnily se znenáhla v rašelinu, a z té vytvořily se působením plynův a kvasného tepla pevné nerosty.

Tak povstala nesmírná ložiska uhlí, jež však při ohromné spotřebě za 300 let budou vyčerpána, neučiní-li průmysl předběžných opatření. –

Takové myšlenky rodily se mi v hlavě, když jsem pozoroval nahromaděné v okolí našem vrstvy uhelné, jichž snad nebude nikdy užito. Vykopání odlehlých těchto ložisek vyžadovalo by značných obětí, a je zbytečno, dokud ještě hojnost' uhlí blízko povrchu v krajích jiných.

Zatím jsme šli dále a zapomínal jsem nesnázi a délky cesty pohroužen jsa v pozorování geologická. Teplota se téměř neměnila jsouc pořád jako byla v lávové a břidlicové chodbě. Čich můj urážel však nelibý zápach uhlovodíku; poznal jsem hned, že je ho v této chodbě velmi mnoho nahromaděno. Na štěstí byli jsme opatřeni Rhumkorfovými přístroji, i nebylo se nám báti hrozného výbuchu. Kdybychom do chodby té byli vstoupili s pochodní, byl by strašný výbuch učinil životům našim smutný konec.

Až do večera šli jsme uhelnou chodbou. Strýce nepokojil velmi vodorovný její směr. – Pro tmou nemohli jsme změřiti délky její, a již počal jsem věřiti v její nekonečnost, když jsme o 6. hodině večerní stanuli před kolmou stěnou. V pravo, v levo, nahoře ni dole, nikde nebylo východu. Octli jsme se v ulici bez východu.

„Tím lépe!“ zvolal strýc, „vím aspoň, čím jest se mi řídit. Nejsme na Saknussemově cestě a proto se vrátíme. Přes noc si odpočineme, a za tři dni budeme na rozcestí.“

„Ovšem, vystačí-li nám síly.“

„Proč by nám nevystačily?“

„Poněvadž nám dojde voda!“

„A zmužilosť též?“ otázal se strýc přísně.

Netroufal jsem si odpověděti.

21. NEDOSTATEK VODY

Příštího rána vydali jsme se záhy na cestu. Bylo na kvap, nebo jsme byli pět dní cesty od křižovatky.

O strastech zpáteční cesty krátce se zmíním. Strýc snášel je s mrzutostí, že mu bylo podlehnouti přemoci, Jakub dle své povahy lhostejně, já pak zoufale a s výčitkami; pozbýval jsem mysli.

Jak svrchu zpomenuto, došla nám voda hned prvního dne. Byli jsme odkázáni na doušek jalovcové, ale ta páčila pekelně v hrdle, tak že se mi zhnusila, jakmile jsem na ni pohlédl.

Horko bylo úmorno, k zadušení, síly mé vyčerpány, zdálo se mi, že každou chvíli bez vlády sklesnu.

Stanuli jsme; strýc i Jakub posilovali mne jak jim jen bylo možno. Ale pozoroval jsem zároveň, že strýc užívá proti únavě a žízni úmorných prostředkův.

Konečně v úterý, dne 8. července, sklesl jsem jako kus kamene na lávový balvan. Bylo deset hodin dopoledne.

Strýc i Jakub pokoušeli se, by vpravili mi do úst několik kousků sucharu. Táhle vzdechy draly se mi z opuchlých rtův. Zmocnil se mne tvrdý spánek.

Za chvíli přistoupil ke mně strýc a objímal mě.

„Ubohý hochu!“ šeptal soucitně.

Slovy těmi byl jsem pohnut. Strýcova citlivost' mě překvapila. Uchopil jsem třesoucí se jeho ruce. Pohlédl na mne, zrak mu zvlhl.

Potom vzal svou láhev od boku. Kdo vypíše můj úžas, když přiložil mi ji ke rtům.

„Pij!“ pravil.

Směl jsem mu věřit? Měl rozum? Pohlédl jsem naň tupě. Nepochopoval jsem ho.

„Pij!“ opakoval nalévaje mi obsah lahve do úst.

Ó nekonečného občerstvení! Doušek, jediný doušek vody svlačil mé vyprahlé hrdlo, ale dostačil, aby prchající život zadržel.

Děkoval jsem strýci s rukama sepjatýma.

„Poslední kapka,“ pravil, „poslední! Rozumíš dobře? Poslední kapka. Schovával jsem ji pečlivě ve své lahvi. Dvacetkrát, stokrát bylo mi opřítí se touze, žádosti své. Ale pro tebe, drahý Jindřichu, pro tebe jsem ji obětoval.“

„Drahý strýče!“ zvolal jsem, a proudy slzí kanuly mi po lících.

„Myslíl jsem si, milý hochu, že sklesneš na křižovatce polomrtev, i nešetřil jsem poslední kapky, bych tě zase vzkřísil.“

„Dík, tisícery dík!“ zvolal jsem.

Ač byla žízeň má jen poněkud uhasena, nabyl jsem přece opět něco sil. Hrdelní svaly, jež se mi žízní stáhly, zase roztáhly se, horkost' rtů mých zmírnila se. Mohl jsem zase mluvit.

„Vidíme,“ pravil jsem, „nyní nezbyvá nám než abychom se vrátili. Nemáme vody.“

Strýc stranil se mého pohledu a svěsil hlavu.

„Vrátíme se,“ zvolal jsem, „a pak zase sem sestoupíme. Jen aby nám dopřál Bůh tolik sil, abychom vyšli z krateru!“

„Vrátiti se!“ zvolal strýc jakoby odpovídal sobě a ne mně.

„Ovšem, vrátíme se nemeškajíce!“

Nastala delší přestávka.

„Nuže, Jindřichu, kapky vody nedodaly ti tedy mysli a podnikavosti? Jsi tak malomyslný jako dříve, ba nyní mluvíš mimo to zoufale!“

Jaké záměry rodily se v jeho zavedeném duchu?!

„Vy tedy nechcete?!“

„Zanechati podniku v okamžiku, kdy všechny okolnosti svědčí, že se nemíníme se zdarem! Nikdy!“

„Tedy obětujeme své životy!“

„Nikoli, Jindřichu, nikoli! Vrať se jen. – Nechci tvé smrti. Jakub tě doprovodí. Opusť mne.“

„Vás opustit?“

„Opusť mne, pravím! Podnikl jsem cestu a dokonám ji, nebo se nevrátím. Jdi jen, Jindřichu, jdi!“

Strýc byl velmi rozčilen. Hlas jeho, jenž na chvíli změkl, stal se zase drsným a hrozivým. Zápasil chladně, energicky s nemožností. Nesměl jsem ho ve hlubinách těchto opustit, ale jakási samoláska nutila mne bych se vrátil.

Jakub pochopil, co se mezi námi událo; ale zdálo se, že si nevšímá své životní otázky; byl hotov na pokyn strýcův vrátit se nebo jíti dále. –

Společně byli bychom snad strýce přiměli, donutili, aby se vrátil. Přikročiv ke Bjelkemu pojal jsem ho za ruku; ani sebou nepohnul.

Ukázal jsem na cestu ke krateru; ani si jí nevším! V obličeji mém bylo lze pozorovati všechny strasti. Island'an potřásl hlavou a ukázal na strýce pravě: „Mastre.“

„Pán!“ zvolal jsem. „Jaký nerozum! Nikoliv, on není pánem tvého života. Půjdem zpět, a vezmeme ho s sebou. – Slyšíš? Rozumíš mi?“

Uchopil jsem Jakuba za rámě a smýkal s ním. Strýc oderval mou ruku a postavil se mezi nás.

„Tiše, Jindřichu, tiše,“ pravil. „S odhodlaným sluhou tímto nepořídíš nic. Poslyš tedy, co ti dám na uvážení!“

Založiv ruce díval jsem se strýci v oči.

„Nedostatek vody překáží jediné provedení záměrů mých. – Ve východní chodbě složené z lávy, břidlice a uhlí nenalezli jsme ni kapky. Možná, že budeme v průchodě tomto šťastnější.“

Potřásl jsem nedůvěřivě hlavou.

„Vyslechni mě,“ pravil strýc s povýšeným hlasem; „když jsi ležel ve mdlobách, zkoumal jsem tuto chodbu. Vede přímo do nitra, a za několik hodin spatříme zase žulu. V té nalezneme prameny jistě; a prameny bohaté. Toť vlastností prahor. – Poslyš tedy můj návrh! Kolumbus vyžádal si na plavcích lhůty třídní, a chtěl objeviti nový svět. Já žádám na tobě

jediného pouze dne. Nenalezneme-li za 24 hodiny vody, zavazují se ti přísahou, že se vrátíme na povrch.“

Ačkoli bylo rozčilení mé velké, byl jsem přece mocně dojat silou, vážností a odhodlaností, s jakou strýc slova ta pronesl.

„Nuže budiž! Vyplním vaše přání; Bůh odmění vaši nadlidskou energii. Je to pouze několik hodin! Tedy v před!“

22. NOUZE

Šli jsme tedy novou chodbou zase dolů, Bjelke, jak obyčejně napřed. Sotva jsme ušli sto kroků, když strýc přiložil svítilnu ke stěně a zvolal:

„Prahory, prahory! Jsme na pravé cestě! V před, jen v před!“

Když v prvním období světa země vychladla, vznikly na ní, poněvadž povrch se zmenšil, trhliny, rozpukliny, rokle a propasti. Chodba tato byla trhlinou, jíž vyřinula se roztavená žula. Nesčetné záhyby tvořily v prvotní půdě labyrint.

Čím hlouběji jsme sestupovali, tím zřejmějšími byly vrstvy, z nichž jsou prahory složeny. Geologie považuje je za podklad mineralní kory, a poznala, že složeny jsou ze tří vrstev, z břidlice, ruly a slídy, jež spočívají na nehybné žule.

Tu bylo lze mineralogům pozorovati se stanoviska velmi příznivého. Co posud nořidly, mrtvými stroji, nebylo na povrch vyneseno, to viděli jsme vlastníma očima, to ohmatali jsme vlastníma rukama.

Přes vrstvy břidlice zelenavě zbarvené táhly se vrstvy rudné, měď, burel, sledy platinové, ba dokonce i zlaté. Myslil jsem si, že lakota lidská pokladů tak hluboko skrytých neužije. Při převratech pravěkých byly tak hluboko pohrouženy, že jich ani motykou ani lopatou dosíci nelze.

Na břidlici kupila se žula slohu vrstevnatého, pamětihodného pravidelnými, rovnoběžně na sebe položenými vrstvami, potom svor ve velikých kusech, v nichž se bílá slída třpytila.

Elektrické světlo malými branami skal odraženo dopadalo pode všemi úhly, tak že bys myslil, že jdeš dutým dýmánek, v němž světelné paprsky lámou se tisícerým odleskem.

Asi v šest hodin lesk značně slábl, ba mizel; stěny braly na se podobu krystalickou, ale temnější. Slída mísila se se živcem a křemenem, aby vytvořila nejtvrďší nerost, jenž nese na sobě čtvero zemských útvarův aniž by byl rozmačkán. Byli jsme ve vrstvách žulových.

Bylo osm hodin večer. Posud ani kapky vody. Trpěl jsem hrozně. Strýc kráčet stále napřed nechtěje stanouti. Naslouchal, neuslyší-li bublání vody. Marně!

Již odpíraly mi nohy služby. Snášel jsem svá muka, bych strýce nedonutil k zastávce. Byl by zoufal, neboť schyloval se den ku konci, den poslední, jenž jemu náležel.

Konečně mě síly opustily. Sklesl jsem volaje: „Pomozte! Umírám!“

Strýc byl hned u mne. Pohlížel na mne maje ruce založeny; potom mumlal: „Veta po všem!“ Hrozný, hněvivý pohyb bylo poslední, co jsem viděl.

Když jsem se probral ze mdlob, spatřil jsem společníky své schouleny na houních. – Spali? Neusnul jsem ani na okamžik. Trpěl jsem velmi; zvláště mě trápila myšlénka, že nám není pomoci. Poslední slova strýcova: „Veta po všem“, zněla mi stále v uších; byl jsem tak slab, že nebylo naděje, že bych se dostal na povrch.

Byli jsme v hloubi asi patnácti kilometrů.

Bylo mi, jako bych měl všecku tu spoustu skal a hor na sobě, bylo mi, jako bych všechny údy měl polámány, a marně jsem se snažil, abych se na žulovém loži obrátil.

Tak uběhlo několik hodin. Kolem nás bylo ticho hluboké, ticho hrobové. Ani hlásku neproniklo stěnami snad dvě míle silnými.

Tu zdálo se mi, jako bych ve snu zaslechl jakýsi šramot. V chodbě bylo temno. Pozorně se rozhlížeje zpozoroval jsem, že Island'an odchází se svítilnou.

Proč odchází? Opouští nás? Strýc spal. Chtěl jsem křičeti; hlas mi uvízl mezi vyschlými rty. Setmělo se úplně, šramot zanikl.

„Bjelke nás opouští!“ volal jsem. „Jakube! Jakube!“

Tak volal jsem, ovšem, že jen ve svém nitru. Zatím počal jsem se po prvním leknutí stydět, že jsem měl bodrého Island'ana v podezření. Nemožno! Nechtěl nás opustiti. Šel chodbou dolů, nikoli vzhůru, kam by ho snad špatný úmysl lákal. Tím jsem se poněkud upokojil, a počal jsem přemýšlet o jiných věcech. Jakub, muž rozvážný, měl asi důležitou příčinu, jež ho vylákala z lože. Šel hledat pramen? Zaslechl v nočním tichu bublání, jež ucha mého nedonikalo?

23. JAKUBŮV POTOK

Hodinu přemýšlel jsem o příčinách, jež Bjelkeho z lože vylákaly. Největší nesmysly rodily se mi v hlavě. Zdálo se mi, jakoby mne jímalo šílenství.

Konečně zaslechl jsem z hloubi chodby kroky; Jakub se vracel. Světlo počalo se míhati po stěnách, a za chvíli se objevilo. Bjelke přistoupil ke strýci a položiv mu ruku na rámě jal se ho buditi. Strýc povstal a zvolal:

„Co se děje?“

„Watten,“ odvětil lovec.

Je pravda, že každý člověk, svíraný prudkou bolestí, všem řečem rozumí. Neznal jsem ani slůvka dánského, přece však porozuměl jsem z přirozeného uhodnutí slovu průvodce našeho.

„Voda! Voda!“ zvolal jsem tleskaje rukama a počínaje si jako posedlý.

„Voda!“ opětoval strýc.

„Hvar?“ ptal se Island'ana.

„Nedat,“ odvětil Bjelke.

Kde? Dole! Všem u jsem rozuměl. Uchopil jsem ruku Jakubovu a tiskl ji; pohlížel na mne pokojně.

Nezdržující se přípravami vydali jsme se hned na cestu chodbou mající sklon dvou stop na jednu toisu.⁴

Za hodinu byli jsme as o 1000 tois dále a o 2000 stop hlouběji.

Tu zaslechl jsem zřetelně neobyčejný zvuk v postranní žulové stěně, jakýsi neobyčejný hukot podobný dálnému burácení hromu. Urazili jsme asi půl míle cesty, a posud se pramen neobjevoval; znova počala mne jímati hrůza, ale strýc poučil mne o původu hukotu dorážejícího k mému uchu.

„Jakub se nemýlil,“ pravil strýc, „hukot, jež slyšíš, je bublání potoka.“

„Potoka?“ zvolal jsem.

„Bezpochyby; podzemní řeka valí se blízko nás.“ –

Nadějí puzení jsouce zrychlili jsme kroky své. Únavy jsem již necítil. Pouhý hukot vody mne osvěžil. Dlouho slyšeli jsme bublání potoka jakoby nad hlavami svými; pojednou zpozorovali jsme jakot a proudění v levé stěně. Často dotekl jsem se rukou stěny doufaje, že naleznu známky prosakující vody, ale marně!

⁴ Toise, francouzská míra rovnající se šesti stopám pařížským.

Uběhlo zase půl hodiny. Urazili jsme ještě 500 metrů. Bylo zřejmo, že Bjelke za své nepřítomnosti zaslechla bublání déle nehledal. – Veden pudem horala poznal, že potok jest na blízku, ale drahocenného moku neviděl, žízně své neuhasil.

Brzy zdálo se nám, že jsme se od potoka vzdálili poněvadž hukot slábl.

Tedy jsme se zase vrátili. Bjelke stanul na místě, kde zdálo se mu, že je vodě nejbliže. –

Posadil jsem se ke stěně, za níž asi ve vzdálenosti dvou stop tekla voda. Ale odlučovala nás žulová stěna.

Nepřemýšleje, netáže se, lze-li nalézt prostředku k dosažení vody, oddal jsem se v prvním záchvatu zoufalosti.

Bjelke pohlédl na mne; zdálo se, že mu pohrává kolem rtův úsměv.

Vstal a vzal svítilnu. – Šel jsem za ním. Ubíral se podle stěny; hleděl jsem udiveně na něj přemýšleje, co míní podniknouti. Vida, že naslouchá, pochopil jsem, že hledá určitého místa, kde by nejlépe bylo slyšeti bublání potoka. Nalezl je v levé stěně asi tři stopy nad zemí.

Byl jsem nesmírně rozčilen nevěda, co bude činiti. Ale nezdržel jsem se, bych ho neobjal, nepřál mu zdaru, nezasypal ho důkazy lásky vida, že sáhl po špičáku.

„Zachraňte nás!“ zvolal jsem.

„Ano,“ opětoval strýc jako bez rozumu, „Bjelke má pravdu. Statný lovče! Nebyli bychom na to pomyslili.“

Rád věřím! Ač byl prostředek ten velmi jednoduchý, nebyli bychom na něj přišli. Ale bylo velmi nebezpečno zaraziti špičák do základních vrstev zemských. Snad se nárazem sřítí naše okolí, a budeme rozdrzeni! Potok nás snad zaplaví jakmile se vyřine. Nebezpečí to bylo hrozno, ale tehdy nezdržela nás obava před sřícením anebo záplavou, poněvadž žízeň naše byla nesmírna.

Bjelke počal pracovati; práce byla nesnadna. Já ni strýc nebyli bychom jí dokončili. Netrpělivost' by ruku naši byla vedla tak, že by se skála opětovanými nárazy byla sřítíla. Jakub tesal však pokojně a rozvážlivě slabými nárazy, a vyhloubil jamku asi šest palců širokou. Netrvalo dlouho a špičák vnikl na dvě stopy do žulové stěny. Práce trvala asi hodinu. Přešlapoval jsem netrpělivostí. Strýc chtěl užiti moci a síly, stěží jsem ho zdržel; již chápal se špičáku, když zaslechli jsme ze skály sykot. Proud vody vytryskl ze skály a narazil na protější stěnu.

Bjelke, jenž nárazem téměř upadl, vykřikl. Příčinu bolestného výkřiku jeho seznal jsem ponořiv ruku do vody. Vykřikl jsem také. – Voda byla vroucí.

„Voda má 100 stupňů tepla!“ zvolal jsem.

„Však ona schladne,“ pravil strýc.

Chodba plnila se parami, povstal potok, jenž hadovitě se vinul; brzy jsme se z něho napili.

Ó jaká slast! Ó nekonečného občerstvení! Odkud byla voda? Na tom nezáleželo. Nalezli jsme vodu, jež, ačkoli byla tepla, přece zadržela naše prchající životy. Pil jsem bez ustání nevěda ni co piju.

Teprve když jsem se řádně občerstvil, zvolal jsem: „Voda je železita!“

„To poslouží výborně našim žaludkům,“ pravil strýc; „mimo to obsahuje i jiné minerální látky. Netřeba nám cestovati do „Spaa“ neb „Elstru“.

„A jak je chutna!“

„To věřím! Voda čerpaná ve hloubi 20000 metrů pod zemí. Má sice inkoustovou příchuť, ale to nečiní ji nepříjemnou. Bjelke připravil nám zvláštní občerstvení! Proto navrhuji, bychom nazvali spásonosný potok po objeviteli!“

„Dobrá!“ zvolal jsem.

Jméno „Jakubův potok“ ihned přijato.

Bjelke se tím nepyšnil. Zotaviv se poněkud usedl s obvyklou klidností do koutka.

„Což necháme vodu utéci?“

„Proč to?“ pravil strýc; „zdá se mi, že je pramen nevyčerpatelný.“

„Snad. Naplníme měch i láhve a pokusme se ucpati otvor.“

Rady mé poslechnuto. Bjelke ucpával otvor kousky žuly. Nebylo to snadno, poněvadž si bez účelu popálil ruce. Pokus se nezdařil, poněvadž tlak byl příliš silný.

„Bezpochyby je pramen potoka toho velmi vysoko.“

„Ovšem,“ tvrdil strýc. „Řine-li se proud s výše 32000 stop, je potom tlak 1000 atmosfér. Ale něco mi připadá.“

„Co?“

„Proč ucpáváme otvor?“

„Poněvadž...“

Marně vyhledával jsem důvodu.

„Až láhve vyprázdníme, zdaž je budeme moci zase naplniti?“

„Bezpochyby nikoli.“

„Nuže, nechme vodu téci! Poteče po přirozeném svahu dolů, bude nás občerstvovati a ukazovati nám cestu.“

„Výborná myšlénka!“ zvolal jsem. „Povede-li nás potok, jistěji se podnik zdaří!“

„Ah! Teprve nyní ti to připadá, milý hochu?“ pravil professor usmívaje se.

„Tím lépe. Již to vím určitě.“

„Konečně! Dopřejme si několikahodinného odpočinku!“

Zapomněl jsem úplně, že byla noc. Ukázalo se to, když pohledl jsem na hodiny. Brzy upadli jsme dostatečně posilnění a občerstveni ve hluboký spánek.

24. DÁLE DOLŮ

Ráno nevěděli jsme již o strastech, jež jsme byli přestáli. Divě se, že nepocit'uji žízně, ptal jsem se strýce po příčině. Potok mimo mé nohy tekoucí mi bublaje odpověděl.

Snídajíce popíjeli jsme drahocenného moku. Cítil jsem se ku další cestě zase silným i odhodlaným. Proč nedošel by cíle sobě vytknutého muž maje takové přesvědčení jako strýc, s důmyslným průvodčím, jakým je Jakub, a s odhodlaným synovcem, jakým jsem já? Kdyby někdo mne nyní vyzval, abych se vrátil na povrch, vysmál bych se mu. Takové krásné myšlenky rodily se mi v hlavě.

Vždyť nyní budeme jenom slézati!

„Ku předu!“ zvolal jsem nadšeně, a sterá ozvěna mi odpovídala.

V pátek, v osm hodin ráno, pokračováno v cestě. Žulová chodba vinula se hadovitě s náhlými závity jako bludiště, ale ve směru jihovýchodním. Strýc pohlížel neustále na kompas, aby věděl, kolik a jakou cestu urazil.

Chodba byla téměř vodorovna, sotva dva palce sklonu na toisu. Potok plynul mimo naše nohy útulně bublaje. – Strýc proklínal vodorovnou polohu chodby. Cesta táhla se do nekonečné délky, a místo bychom šli podle poledníku, konali jsme, jak pravil professor, dráhu hypotenusy. Ale nemohli jsme jinak, a dokud blížili jsme se středu zemskému, nesměli jsme si stěžovati, byť i cesta byla zdlouhava. Ale sklonu přece čas od času přibývalo. – Potok ubíhal bublaje, a my sledovali jsme jej do hloubi.

Většinou byla naše cesta 8. a 9. července spíše vodorovna, a poměrně málo šikma.

Dne 10. července večer byli jsme dle výpočtu svého asi 300 km jihovýchodně od Rejkjavíku, ve hloubi asi 25 kilometrův.

Tu rozšklebila se před nohama našimi dosti děsná propašť. Strýc tleskal rukama vida kolmé její stěny.

„Ta povede nás daleko,“ zvolal, „a snadno, poněvadž tvoří skalní výběžky skutečný žebřík!“

Bjelke upevnil provazy tak, že nebylo se báti nehody. Počali jsme slézati. Netroufám si to nazvat nebezpečným, neboť jsem byl v podobných úkonech úplně vycvičen.

Propast ta byla úzkou trhlinou v základech zemských. Podobné trhliny zovou se „faille“.

Patrně, že vznikla stažením jádra zemského když chladlo. Braly-li se hmoty ze Snaefieldu vyvržené touto cestou, nemohl jsem pochopiti, že nezanechaly po sobě stopy. Sestupovali jsme po jakýchsi točitých schodech, jež zdály se býti dílem lidské ruky.

Po čtvrt hodině jsme vždy odpočívali, až holenní kosti naše nabyly zase pružnosti.

Tu posadili jsme se vždy na skalní výběžek, svésili nohy a rozmlouvali pojídající nebo vodu potoční pijíce.

Z „Jakubova potoka“ vytvořil se vodopád; objem jeho velmi se zmenšil, ale poskytoval nám pořád dosti vody, bychom žízeň svou uhasili. Ostatně tekl obyčejným tokem na místech méně srázných.

Příští dva dni uběhly nám cestou klikatými závity, i vnikli jsme zas o 20 km hlouběji do země; byli jsme tedy již ve hloubi 50 kilometrů pod hladinou mořskou. Ale dne 13. července k poledni nabyla chodba směru jihovýchodnějšího, za to sklonu mírnějšího, asi čtyřicetipět stupňův.

Cesta byla potom jednotvárná a pohodlná; jinak nebylo také lze. Nebylo tu krajiny, v níž by se byly udály převraty.

Konečně ve středu, dne 15. července, byli jsme ve hloubi 70 kilometrů vzdáleni jsouce od Snaefieldu asi 50 franc. mil. Ač jsme byli poněkud unaveni, bylo naše zdraví přece v pořádku; cestovní lékárny jsme ještě neužili.

Strýc zaznamenával si každou hodinu stav kompasu, manometru a termometru, což později ve spise o cestě své uveřejnil. Měl tedy o stavu svém vždy určité známosti. Když mi oznámil, že jsme 50 franc. mil od Snaefieldu vzdáleni, nezdržel jsem se úžasem výkřiku.

„Co myslíš?“ ptal se.

„Nic, učinil jsem jenom poznámku.“

„Jakou, můj milý?“

„Je-li výpočet váš správný, nejsme již pod Islandem.“

„Myslíš?“

„Snadno se o tom přesvědčíme.“

Měřil jsem na mapě kružidlem.

kde jsme. Vezmi kompas a urči směr magnetovky.“

Pozoroval jsem přístroj a seznal určitě směr pravil jsem:

„Východojihovýchod.“

„Dobře!“ pravil professor zaznamenáváje udaj a několik zběžných výpočtů. Poznal jsem z toho, že jsme ode svého odchodu urazili osmdesát a pět franc. mil.

.Tedy cestujeme pod mořem atlantským?“

„Ovšem.“

„Právě v tuto chvíli vznikne snad bouře a lodi budou nad našimi hlavami zmítány vichrem a vlnami?“

„Možná.“

„A velryby tepou ocasy svými o stěny našeho žaláře.“

„Upokoj se, Jindřichu, nepodaří se jim otřásti mocné vrstvy. Ale vraťme se ku svým výpočtům. Jsme vzdáleni asi 45 mil jihovýchodně od Snaefieldu, a dle mých výpočtů ve hloubi stošedesáti kilometrů.“

„Stošedesáte kilometrů!“ zvolal jsem.

„Ovšem.“

„Ale to je nejzazší hranice, již přičítala věda síle kůry zemské.“

„Pomlčme o tom.“

„Dle zákona o přibývání teploty mělo by zde býti 1500 stupňů tepla.“

„Mělo by zde býti, milý hochu!“

„A všecka tato žula neudržela by se ve skupenstvu pevném, roztála by.“

„Vidíš, že je to nepodstatno, a že bývají theorie stihány skutečností ze lži.“

„Nelze mi toho popřítí, ale divím se tomu.“

„Kolik stupňův ukazuje teploměr?“

„Dvacet sedm a šest desetin stupně.“

„Schází tedy do toho, co tvrdí učenci, ještě 1472 a čtyry desetiny stupně. Mylný je tedy zákon o stoupaní teploty, ale Davy se nemýlil. Lze mu tedy věřití. Co mi odpovíš?“

„Nic.“

Byl bych mohl sice odpovědětí velmi mnoho. Neuznal jsem nikterak Davyovy theorie; neustále uznával jsem existenci centrální teploty, ačkoli jsem neshledával jejího působení. Spíše uznával jsem, že do tohoto jícnu vyhaslé sopky nemůže teplo stěnami lávou potaženými proniknouti.

Ale místo bych zdržoval se vyhledávaje nových důkazů, spokojil jsem se uznávaje stav věcí takovým, jakým byl.

„Milý strýce, uznávám, že jsou výpočty správné, ale dovoluji, bych vyvodil z toho přísný následek!“

„Učiň dle libosti, milý hochu!“

„Na tomto místě jest poloměr zeměkoule asi 15830 kilometrů!“

„Ano.“

„Nuže lze počítati přibližně 16000 kilometrů. Až dosud urazili jsme 160 kilometrů.“

„Tak jest.“

„A sice ušli jsme při tom 850 kilometrů?“

„Dobře.“

„Asi za dvacet dní.“

„Ovšem.“

„Nuže! 160 kilometrů je stý díl poloměru zemského. Budeme-li takto postupovati, jest nám třeba 2000 dní, tedy asi půl šesta roku, bychom urazili 16000 kilometrů.“

Professor mlčel.

„Kromě toho, že ujdeme 160 kilometrů hloubky urazíme 800 kilometrů ve směru vodorovném, jest nám ujíti 80000 kilometrů ve směru jihovýchodním, a proto potřebí mnohem více času, bychom došli s některého místa do středu.“

„Řas vezmi tvé výpočty!“ zvolal strýc hněvivě. „Řas vezmi tvé hypotheses! Na čem se zakládají? Kdo ti praví, že cesta naše nevede přímo do středu zemského? Ostatně mám již předchůdce. Co podnikám, to jiný již vykonal, a co se jemu podařilo, podaří se také mně.“

„Doufám; ale konečně je mi dovoleno...“

„Je ti dovoleno mlčeti, chceš-li takto odsuzovati, Jindřichu.“

Pozoroval jsem, že nastává nebezpečí, že ze strýce stane se zase strašný professor, i dal jsem si říci a mlčel.

„Nyní podívej se na manometr. Co udává?“

„Tlak velmi značný.“

„Dobrá. Vidíš, Jindřichu, že sestupující hloub a hlouběji zvykáme znenáhla hustšímu vzduchu, tak že nám to zhora nevádí.“

„Ovšem že nikoli, mimo nepatrné bolesti v uších.“

„To nestojí ani za řeč, a zbavíš se nepříjemnosti té, spojíš-li rychle vzduch vnější se vzduchem ve svých plicích.“

„Pravda,“ doložil jsem umíniv si, že strýci již nebudou odmítati. „Vždyť je to rozkoš ponořiti se do hustší atmosféry; pozoroval jste, jaké síly zde nabývá zvuk?“

„Hluchý by zde slyšel,“ pravil strýc.

„Ale houšťky bude bezpochyby přibývati?“

„Ovšem; a sice dle zákona neustáleného. Jest zjištěno, že tíhy ubývá v poměru jak sestupujeme. Víš, že působení její nejzřejměji se jeví na povrchu, a že ve středu zemském jsou hmoty bez tíhy.“

„Vím to; ale povězte mi, bude-li konečně vzduch hustotou roven vodě?“

„Ovšem. Při tlaku sedmi set desíti atmosfér.“

„A nežli nabude vzduch skupenstva tekutého?“

„Bude hustoty stále přibývati.“

„A bude nám potom lze sestupovati?“

„Vskutku, strýče, máte na vše odpověď.“

„Dáme si kamení do kapes.“

Neměl jsem odvahy, abych déle pokračoval hypothesami; byl bych snad narazil na nemožnost, a strýc byl by se rozhněval.

Vždyť bylo zřejmo, že vzduch tlakem, jenž dostoupí snad několika tisíc atmosfér, přejde konečně ve skupenstvo pevné, a bude nám potom, dopustíme-li, že těla naše budou schopna takého odporu, stanouti přes všechny hypothesy a důkazy světa.

Ale důvodu toho jsem neuznal. Strýc byl by se dovolával Saknussemma. Příklad předchůdcův byl však málo závažný; neboť uznajíce cestu učeného Island'ana za pravou máme přece námitku na snadě.

V šestnáctém století nebylo ještě barometrů ni manometrů; jak dověděl se tedy Saknussem, že došel středu zemského?

Ale důkaz tento jsem si ponechal očekávaje dalších událostí.

Ostatní část dne uběhla za výpočtův a zábavy. Stále jsem s professorem Lidenbrockem souhlasil záviděje Jakobovi úplnou bezstarostnost, jíž požíval, netázal jsem se po příčinách úkazův a oddával se slepě osudu.

26. BLOUDĚNÍ

Vyznávám, že se nám vše dařilo, a věru nemám příčiny, proč bych si stěžoval. Nebude-li nesnázi přibývati poměrně s hloubkou, dojdeme jistě svého cíle. A ta sláva potom! Tak jsem se zdokonalil, že jsem o všem soudil jako Lidenbrock – vážně! Zda souviselo to s neobyčejným okolím, v němž jsem se pohyboval? Snad.

Po několik dní šli jsme cestou stále příkřejší a strmější, jež na některých místech byla hrozně srážna vedouc do hlubiny. Některého dne přiblížili jsme se středu zemskému sotva o

dvě franc. míle (20 km). Slézání bylo nebezpečno, ale obratnost' a pozoruhodná chladnokrevnost' Islandanova nám velmi prospívaly.

Jsa stále téhož smýšlení, téže nálady duševní, věnoval se s nepochopitelnou odhodlaností svému úkolu, a jemu jenom děkovali jsme, že mnohou obtíž jsme přestáli, čehož bychom bez pomoci jeho nebyli nikdy došli.

Ve čtrnácti dnech následujících po naší poslední zábavě neudálo se nic pamětihodného.

Jediná příhoda vážnějšího významu utkvěla mi hluboko v mysli. Ni nejmenší okolnosti jsem nezapomněl.

Dne 7. srpna dospěli jsme hloubky třiceti franc. mil (300 kilometrů), to jest, nad hlavami našimi byla 300 kilometrů mocná vrstva složená ze skal, moře a pevniny s městy. Byli jsme tedy asi 200 kilometrův od Islandu. Toho dne byl svah v chodbě méně patrný.

Šel jsem napřed. Strýc nesl jeden Rhumkorfův přístroj, já druhý. Pozoroval jsem žulové vrstvy.

Pojednou se ohlédnu a pozoruji, že jsem osaměl.

Dobrá, myslil jsem, šel jsem snad příliš rychle, nebo strýc a Jakub stanuli. Tedy jich vyhledám. Na štěstí není cesta příliš příkra.

Ubíral jsem se tedy asi čtvrt' hodiny zpět. Ohlížel jsem se. Nikde ani živé duše.

Volal jsem.

Žádné odpovědi; hlas vrátil se s ozvěnou, již náhle ve skalách vzbudil.

Počal mne jímati nepokoj, obešla mne hrůza.

„Jen klidně,“ pravil jsem hlasitě. „Jistě najdu zase své společníky. Vždyť jest jediná jen cesta. Poněvadž jsem byl napřed, vrátím se zase.“

Půl hodiny stoupal jsem týmž směrem. Naslouchal jsem, volají-li mne; v atmosféře tak husté bylo by volání již z daleka slyšeti. V nekonečné snad chodbě bylo ticho jako v hrobě.

Stanul jsem. Nevěřil jsem, že jsem úplně osaměl. Zblouditi jsem mohl, ale bych byl ztracen, – – – nikoli! Zblouditi, zblouditi, stále se mi myšlénka ta vracela!

Stále jsem si opakoval: Poněvadž jest jediná pouze cesta, – a po té jdou moji společníci – tedy k nim jistě přijdu. Je mi jíti ještě dále zpět. Možná, že nevidouce mne zapomněli, že jsem šel před nimi, i vrátili se by mne vyhledali. I v tomto případě, pospíším-li si jistě je naleznu. To je zcela zřejmo.

Opakoval jsem si tato slova jako člověk, jenž není dokonale přesvědčen. Ostatně bylo mi třeba mnoho času, bych myšlénky tyto mohl spojit a jako posudek je pronést.

Již počal jsem býti na pochybách. Šel jsem opravdu napřed? Zajisté; Bjelke šel za strýcem a strýc za mnou. Strýc dokonce na chvíli stanul, aby si zavazadla na zádech lépe upevnil. Na to vše jsem zapomněl. V témž okamžiku šel jsem asi dále.

Ostatně, myslil jsem si, mám bezpečný prostředek, abych nezabloudil, věrný potok, jenž mě povede bludištěm. Půjdu-li podle něho, přijdu svým společníkům jistě na stopu.

Myšlénka ta dodala mi zase myslí. Umínil jsem si, že nemeškaje vydám se na cestu.

Jak velebil jsem opatrnost' strýcovu, že nedovolil Bjelkemu, by zacpal otvor pro vodu ve skále vyhloubený. Měl mě tedy spásonosný pramen, jenž nás občerstvil, vyvéstí z podzemského bludiště. Než jsem se vydal na cestu, chtěl jsem se umyti.

Sehnul jsem se tedy, bych obličej svůj ovlažil.

Kdo vypíše můj hrůzný úžas! Nahmatal jsem jenom tvrdou a drsnou žulu!

Potok již mimo nohy mé neproudil.

27. V TEMNÉM BLUDIŠTI

Zoufalství mé bylo veliké. Byl jsem za živa pohřben; bylo mi zemřítí hladem a žízní.

Mimovolně sáhl jsem rozpálenýma rukama na zem. Jak vyprahlou zdála se mi skála!

Ale jak uchýlil jsem se od potoka? Neboť krátce, nebylo ho již zde. Pochopoval jsem příčinu nápadného ticha, když jsem posléze naslouchal, neslyším-li hlasu druhů svých.

Nezpozoroval jsem nepřítomnosti potoka, když učinil jsem první chybný krok. Bezpochyby cesta dělila se vidlicovitě; já jsem se dal jednou chodbou a potok Jakubův sleduje záhyby druhé spěchal se společníky mými do neznámých hlubin!

Jak se vrátím? Stopy nebylo. Do žuly se noha nezatlačila. Marně jsem se namáhal, abych rozluštil nerozluštitelný problém. Stav můj byl vyjádřen jediným slovem: „Ztracen!“

Ano! Ztracen ve hlubině, jež se zdála nekonečnou!

300 kilometrů silná vrstva země tížila mne nesmírnou svojí tíhou. Bylo mi jako bych byl rozdrcen.

Pokoušel jsem se, bych obrátil myšlénky své na hořejší svět. Stěží jsem toho dosáhl. Hamburk, dům v Královské ulici, má nešťastná Markétka, všechnen svět nade mnou, míjely rychle v mých vzpomínkách.

Ve snění přehlédl jsem všechny události cesty. Plavba na Island, pan Fridrickson, Snaefield! Pravil jsem sám sobě, že kdybych si byl uchoval aspoň stín naděje, ač by to bylo pošetilstvím – bylo by zoufalství lehčím.

Jakou mocí mohl jsem býti přiveden na povrch zemský? Kdo rozeštěpí ohromné oblouky, jež se klenou nad mojí hlavou? Kdo ukáže mi zpáteční cestu a přivede mne k mým druhům?

„Ó, strýče!“ zvolal jsem zoufale.

To byla jediná výčitka, jež mi splynula se rtů, neboť pochopil jsem, jaká asi muka snášší strýc hledaje mne!

Vida se tak opuštěna, beze vší pomoci lidské, neschopna podniku, jímž bych se zachránil, rozpomněl jsem se na pomoc nebeskou.

Upomínky z dětství, vzpomínka na matku, již jsem skoro nepoznal, zase mne oživily.

Jal jsem se modlit, jakkoli jsem měl velmi málo nároků na pomoc boží, by Bůh, k němuž tak pozdě jsem se obrátil, prosby mé vyslyšel.

Modlitbou jsem se poněkud upokojil a pokusil se veškery síly ducha svého soustřediti na svůj stav.

Potravy měl jsem na tři dni a k tomu láhev vody. Déle nebylo mi lze žítí. Ale jest mi jítí vzhůru či dolů?

Bezpochyby vzhůru; stále vzhůru.

Dojdu jistě místa, na němž jsem se od potoka odchýlil do nešťastné postranní chodby. Tam přijdu k potoku a bude mi lze jítí proti proudu až ku krateru Snaefieldu.

Že jsem na to nepomyslil již dříve! Mám tedy přece naději na spásu? Nejnutnějším bylo, bych našel opět Jakubův potok.

Šel jsem tedy vzhůru podpíraje se holí. Svah byl dosti strmý. Kráčel jsem doufaje a zároveň se strachuje jako člověk, jemuž nic jiného nelze.

Půl hodiny jsem již šel a dosud nenarazil na překážku.

Pokoušel jsem se, bych poznal cestu po tvaru, po skalních výběžcích a záhybech, ale neshledal jsem žádného znamení a nabyl jsem přesvědčení, že cestou tou nedojdu rozcestí. Neměla východu. Naraziv na neproniknutelnou stěnu sklesl jsem na skálu.

Nelze mi vylíčiti zoufalost' a hrůzu, jež mne pojaly. Bylo po mně veta. Poslední má naděje rozbita o žulovou stěnu.

Ztracen jsa v labyrinthu, jehož chodby ve všech možných směrech se křížily, nemohl jsem se pokusiti o nemožné vyvážnutí. Bylo mi zemřítí hroznou smrtí! Ani nevím jak mi

připadlo, že povstane vědecký spor, až bude jednou nalezeno zkamenělé mé tělo ve hloubi 300 kilometrův.

Chtěl jsem hlasitě promluvit, ale z vyschlého hrdla draly se mi nesrozumitelné zvuky. Zajikal jsem se.

V hrůze této připadl na ducha mého strach nový. Svítilna má byla pádem poškozena, a já ji nemohl spraviti! Světlo bledlo a haslo.

Viděl jsem, jak světelný proud slábne v závitnici přístroje. Na temných stěnách tvořily se skupiny pohyblivých stínů. Neodvážil jsem se již zamhouřiti oči boje se, bych neztratil ani nejmenšího atomu mizícího jasna. Každým okamžikem se mi zdálo, že hasne, že mne obklopuje čirá temnota.

Konečně zachvěl se poslední světelný zablesk. Sledoval jsem jej, zachytil jsem jej zrakem svým, sebral jsem na něj všecku sílu svého zraku, jakoby to byl poslední zákmit jasna, jehož mi přáno dříve, než sklesnu v nekonečné temno.

Děsný skřek vydral se mi ze stísněných prsou. Nahoře na zemi nepozbývá světlo ve tmě noční zúplna svého práva. Je rozptýleno, jemno; ale jakkoli málo z něho zbývá, zachytí je sítnice přece. Zde nic! Čirá temnota učinila ze mne slepce v pravém smyslu slova.

Opouštěli mne smyslové. Vstal jsem a vztáhna ruce hodlal jsem hmatati, ač mi to působilo bolestí. Dal jsem se do běhu a hnal se temným bludištěm na štěstí stále dolů, jak obyvatel podzemních jeskyní; křičel jsem, volal, hulákal, narážel na skalní výběžky, klesal jsem a vstával opět krvácej, dávaje neustále pozor, abych nenaběhl na nepozorovanou stěnu a nerozbil si hlavy.

Tak běžel jsem bez rozvahy nevěda kam. Za několik hodin sklesl jsem všecek vysílen jako mrtvá hmota podle stěny.

28. HRA AKUSTIKY

Když jsem opět nabyl vědomí, byla tvář má mokra, porosena slzami. Jak dlouho mdloba má trvala, nevím. Neměl jsem ničeho, čím by mi bylo lze čas udati. Nikdy nebyl člověk tak opuštěn jako já, nikdo neoctl se v takové samotě!

Pádem svým přišel jsem o mnoho krve. Litoval jsem, že nezhylnul jsem ještě, že na mne čeká smrt. Nechtěl jsem již ani mysliti, zapuzoval jsem každou myšlénku; zmožen bolem válel jsem se po zemi.

Opět pocíval jsem na sobě jakousi mdlobu, tedy dokonalou již záhubu. Tu zazněl mi v uších mocný rachot, podobný hromu.

Pozoroval jsem, jak se zvuk pomalu ztrácel v hlubině.

Co je to za rachot? Pochodí bezpochyby od nějakého přírodního zjevu ve hloubi země?

Naslouchal jsem, abych zvěděl, zda se rachot opakuje čili nic.

Tak ušlo asi čtvrt hodiny za hrobového ticha. Neslyšel jsem ani tluku svého srdce.

Náhle se mi zdálo, když jsem náhodou přiložil ucho na stěnu, že slyším z dálky neurčité, nesrozumitelné hlasy. Zachvěl jsem se.

„Smyslový klam!“ myslil jsem si.

Ale nikoli. Naslouchaje pozorněji zaslechl jsem skutečné hlasy. Pro slabost nebylo mi lze pochopiti, co bylo mluveno. Ale řeč to dojista byla.

Chvíli jíkala mne bázeň, že je to ozvěna mých slov. Což pak jsem křičel nevěda o tom? Stiskl jsem pevně rty a přiložil ucho ku stěně.

„Ano, opravdu, je to lidská řeč!“

Jda několik stop podle stěny slyšel jsem zřetelněji. Rozeznával jsem neurčitá, nepochopitelná slova. Zaslechl jsem je jakoby byla promluvena po tichu, jakoby pošeptána. Častěji zaslechl jsem bolestně pronesené slovo:

„Förlorad.“

Kdo to mluvil? Kdo jiný nežli strýc nebo Jakub? Ale slyším-li je já, snad zaslechnou též oni mne.

„Pomoc! Pomoc!“ volal jsem co mi hrdlo stačilo.

Naslouchal jsem pátraje po odpovědi, po křiku nebo po vzdechu.

Po několik minut nezaslechl jsem ani hlásku.

Tisíce myšlének vznikly mi v hlavě. Domníval jsem se, že hlas můj není dosti silen, aby k nim donikl.

„Jsou to dojista moji společníci!“ opakoval jsem si. „Kdož by to také byl ve hloubce 300 kilometrů pod zemí?“

Naslouchal jsem opět. Posunuje ucho po stěně našel jsem jakýsi mathematický bod, v němž se zdál zvuk nejsilnějším.

Opět zaslechl jsem slovo Förlorad; potom zase hromový rachot podobný tomu, jenž mne vytrhl ze mdloby.

„Nikoli,“ pravil jsem, „nikoli. Silnými stěnami nikterak nelze zvuku proniknouti. Žulovou stěnou nepronikl by ani nejsilnější rachot. Hlas zaznívá ze samy chodby. Je to zvláštní působení akustiky!“

Naslouchal jsem opět, a tentokrát doslechl jsem svého jména.

Strýc volal mé jméno! Rozprávěl s Jakubem, z něhož vyloudil jenom „Förlorad“.

Pochopil jsem vše. Aby mi společníci porozuměli, bylo mi promluvití těsně při stěně, jež odvedla můj hlas, jak elektrický drát.

Ale nesměl jsem plýtvati časem. Vzdálí-li se společníci moji jen o kousek, nebude mi lze užiti akustiky. Přistoupil jsem tedy těsně ku stěně a zvolal:

„Strýče Lidenbrocku!“

Očekával jsem další události s neobyčejným napjatím ducha. Zvuk ovšem nerozšiřuje se s velikou rychlostí, a hustší vzduch také nezvyšuje jeho rychlosti, ale síly. Uběhlo několik vteřin, až konečně donikla tato slova mého ucha:

„Jindřichu, Jindřichu, to jsi ty?“

„Ano, ano!“ zvolal jsem.

„Mé dítě, kde jsi?“

„Opuštěn v čiré temnotě!“

„Což svítilna?“

„Shasla.“

„A potok?“

„Zmizel.“

„Jindřichu, milý Jindřichu, vzmuž se zase!“

„Počkejte chvíli, jsem unaven! Nemohu již mluvit. Ale jen mluvte!“

„Vzmuž se!“ pravil strýc dále. „Nemluv, jen naslouchej. Hledali jsme tě chodbou vzhůru i dolů, ale marně. Již jsem tě oplakal, milý hochu! Konečně domnívájíce se, že jdeš podle potoka, vypálili jsme pušky. Nyní můžeme spolu sice pohovořiti, ale nelze nám stisknouti si na vzájem ruce! – Ale nezoufej, Jindřichu! Již slyšeti se na vzájem je potěchou!“

Zatím jsem uvažoval. Jakási neurčitá naděje vznikala ve mně, i přiložil jsem rty na stěnu a zvolal:

„Milý hochu!“ zaslechl jsem za chvíli.

„Přede vším, jak daleko jsme od sebe vzdáleni?“

„To snadno vypočítáme.“

„Máte hodinky?“

„Ano.“

„Nuže, užijeme jich. Vyslovte jméno mé a zaznamenejte určitě vteřinu. Budu je opakovati, jakmile donikne mého ucha, a vy zaznamenáte určitě vteřinu, v níž je zase zaslechnete.“

„Dobrá! A polovina času uběhlého mezi mou otázkou a tvou odpovědí nám udá, kolik času bylo potřebí, by zvuk ke mně od tebe dorazil.“

„Dobře, strýčku!“

„Jsi připraven?“

„Ano!“

„Nuže, dej pozor, vyslovuji tvé jméno.“

Přiložil jsem ucho na stěnu a zaslechnuv „Jindřich“ ihned jsem odpověděl „Jindřich“.

Čekal jsem.

„Čtyřicet vteřin,“ pravil na to strýc. – „Čtyřicet vteřin uběhlo mezi oběma slovy. Zvuk dorazil tedy ode mne k tobě za dvacet vteřin.“

„Dobře, strýče!“

„Nuže, poněvadž zvuk urazí za vteřinu 1020 stop, je to tedy 20400 stop, to jest asi 7 kilometrů.“

„Sedm kilometrů!“ mumlal jsem.

„Ty urazíš snadno, Jindřichu!“

„Ale jest mi jíti vzhůru nebo dolů?“

„Dolů, a to z těchto příčin: Přišli jsme na velikou prostoru, kde ústí mnoho chodeb. Bezpochyby vede tam také ta, v níž jsi ty, nebo se zdá, že všechny tyto trhliny tvoří paprskový kruh kolem ohromné sluje, v níž jsme se octli. Vzchop se a vydej se na další cestu. Nemáš-li dosti síly, sval se po příkrých svazích; nalezněš naše ruce, jež se tebe na konci chodby ujmou. – Vzchop se, milý hochu, na cestu!“

Slovy těmi nabyl jsem opět rozvahy a myslí. –

„Na shledanou, strýče!“ zvolal jsem. „Již jdu. Jakmile místo toto opustím, nebude nám již lze spolu promluvíti. Tedy na shledanou!“

„Na shledanou, Jindřichu, na shledanou!“

Poslední, slova, jež jsem slyšel. Památná tato rozmluva, již jsme vedli skrze skály ve vzdálenosti francouzské míle, skončena těmi slovy.

Modle se děkoval jsem Bohu, jenž mne uvedl z nesmírné tmy na místo, jež bylo snad jedino, na němž bylo lze slyšeti slova strýcova. –

Podivné působení akustiky lze snadno vysvětliti. Pocházelo ode tvaru chodby a zvukové vodivosti skal. Mnoho je příkladů podobného rozvádění zvuku, jež na prostoře slyšeti nelze.

Pamatuji se, že úkaz ten byl na mnohých místech pozorován, mimo jiná také ve vnitřní chodbě kostela svatopavelského v Londýně, a zvláště v památných jeskyních na Sicilii, v Latomii u Syrakus, z nichž nejznamenitější sluje „Uchem Dionysovým“.

Vzpomínkami těmi dokázáno, že není mezi námi překážky, poněvadž hlas strýce mého donikal až ke mně.

Jda tedy po zvuku dojdu jak on, budu-li jen míti dosti sil.

Tedy jsem vstal a vlekl se ku předu. – Svah byl dosti srázný; kulil jsem se dolů.

Brzo množila se rychlost' mého koulení úžasnou měrou, i počal jsem se již obávati pádu. Neměl jsem síly, bych se zadržel.

Náhle zmizela mi půda pod nohama. Cítil jsem, že se valím po nerovném svahu. Narazil jsem hlavou na hrotitou skalinu a pozbyl vědomí. –

29. ZACHRÁNĚNÍ

Když jsem se probral ze mdloby, ležel jsem na měkkých houních v polotemném koutě.

Strýc bděl a pátral v mém obličejí po poslední známce života. Když jsem počal dýchat, chopil mne za ruku, a když jsem otevřel oči, radostně vzkřikl:

„Žije, žije!“

„Ano!“ dodal jsem slabým hlasem.

„Mé dítě,“ pravil strýc tiskna mne k sobě, „tedy jsi zachráněn?“

Pohnutí, s jakým slova tato pronesl, velmi mne dojalo, a mnohem více starost', jaká je provázela. Ale bylo též potřebí strasti, aby byl vyvolán podobný projev citů!

V témž okamžiku přišel Jakub. Spatřil ruku mou v ruce strýcově; jsem přesvědčen, že v očích jeho zračila se úplná spokojenost'.

„God dag!“ pravil.

„Dobrý den, Jakube, dobrý den!“ mumlal jsem. „A nyní, milý strýče, rád bych věděl, kde jsme.“

„Až zejtra, Jindřichu, až zejtra; dnes jsi ještě příliš sláb. Obložil jsem ti hlavu žemničkami, a těmi nesmí se ani hnouti. Spi jen, spi, milý hochu, zejtra se o všem dovíš.“

„Aspoň mi tedy povězte, kolikátého je dnes a kolik je hodin?“

„Neděle, dne 9. srpna, 11 hodin v noci. A nyní ti přikazuji, bys se mne neptal již až desátého tohoto měsíce!“

Byl jsem opravdu velmi sláb. Oči se mi bezděčně zavřely. Bylo mi potřebí nočního odpočinku. Spokojil jsem se vědomím, že odloučenost má trvala čtyry dlouhé dny.

Ráno procitnuv rozhlédl jsem se kolem sebe. Lůžko mé, upravené z houní, bylo v půvabné jeskyni, jež vyzdobena byla překrásnými krápníky, půda posypána byla jemným pískem.

Vše stápele se v tajemném pološeru; žádná pochodeň ani svítlna nesvítila, a přece vnikala malým otvorem zvenčí nepochopitelná jasnota.

Slyšel jsem také podivný šum, podobný nárazům vln na břeh, a jemný šepot vánku.

Přemýšlel jsem, bdím-li nebo sním, anebo nebylo li mozku mému pádem ublíženo, tak že by to byl jenom přelud.

Ale v případě tomto neklamal se ani zrak, ani sluch můj.

„Je to paprsek denního světla,“ myslil jsem si, „jenž proniká touto trhlinou! – Ale šplounání vln a šepot vánku! Mýlim-li se, nebo jsme již na povrchu? Upustil-li strýc od svého zámyslu, či provedl jej šťastně?“

Přemýšlel jsem o záhadných otázkách, když přišel strýc.

„Dobré jitro, Jindřichu!“ zvolal radostně. „Založil bych se s tebou, že se ti velmi dobře vede!“

„Tak jest!“ volal jsem vstávaje.

„Nemožno jinak, nebo jsi pokojně spal. Já i Bjelke jsme střídavě u tebe bděli a pozorovali, že se ti život patrně vrací.“

Cítil jsem se zase dosti silným, a na důkaz toho vyžádal jsem si snídání.

„Má se ti jídla dostati, milý hochu; horečka tě již opustila. Jakub potřel rány tvé mastí, jejíž příprava jest u Islandčanů tajemstvím, a všecky jsou zaceleny. Náš Bjelke jest opravdu statný junák!“

Za rozmluvy připravoval mi strýc pokrm, jež jsem hltavě pojedl, ač mne varoval. Zatím zahrnoval jsem ho otázkami, na něž povinen byl mi odpověděti.

Dověděl jsem se z vypravování strýcova, že jsem spadl řízením božím právě na konec příkré chodby. Poněvadž spadl jsem zároveň se spoustou kamenů, z nichž mne nejmenší snadno mohl rozdrtit, vysvítá z toho, že se svalila se mnou jenom část balvanů. – Tímto strašným způsobem dostal jsem se do rukou strýcových bez vědomí, všecek jsa krví zbrocen.

„Opravdu naplňuje mne to úžasem, že jsi v tolikerých nebezpečích nezhybnul. Ale přísám Bůh! Nikdy již se nerozloučíme, nebo vydali bychom se tak v nebezpečí, že již nikdy se nespatriíme!“

„Tedy není cesta naše ještě skončena?“ zvolal jsem všecek udiven.

Strýc se mne otázel:

„Co chceš, Jindřichu?“

„Otáží se vás na něco. Tvrdíte, že jsem úplně zdrav?“

„Není pochyby.“

„Není ublíženo mým údům?“

„Nikoli.“

„A hlava?“

„Hlavu máš mimo několik pohmožděnin úplně v pořádku.“

„Bojím se, že bylo ublíženo mozku!“

„Mozku?“

„Ano. – Což nejsme již zase na povrchu zemském?“

„Nikoli.“

„Pak jsem blázen! Vždyť pozoruji sluneční světlo, slyším šepot vánku a šplouchání vln!“

„A ničeho více?“

„Vysvětlíte mi to?“

„Nevysvětlím ti ničeho, čeho nelze vysvětliti, ale uvidíš a uznáš, že geologie dosud nedomluvila.“

„Tedy vyjděme!“ zvolal jsem rychle vstávaje. –

„Nikoli, Jindřichu! Svěží vzduch by ti uškodil.“

„Svěží vzduch?“

„Ovšem. Vítr je dosti mocen. Nesmíš se mu svévolně vydávat.“

„Ale vždyť jsem dosti silen, abych snesl jakékoli překvapení!“

„Jen měj strpení, milý hochu! – Opětná choroba tvá by nás zdržela a nemáme času nazbyt; neboť přeprava bude snad dosti dlouho trvat!“

„Přeprava?“

„Ovšem. Dnes si ještě odpočiň, a zejtra vstoupíme na loď!“

„Na loď?“

Slovo to naplnilo mne nevýslovným úžasem.

„Vstoupíme na loď!? Což je zde řeka, jezero nebo moře? – Což máme prostředek ku plavbě zakotvený v přístavě?“

Zvědavost má dostupila vrcholu. Marně zdržoval mne strýc. Vida, že by mi netrpělivost škodila více než vyplnění mých tužeb, povolil.

Rychle jsem se oblékl. – Opatrně zahalil jsem se houní a vyšel z jeskyně.

30. MOŘE LIDENBROCKOVO

Z počátku neviděl jsem nic. Oči mé odvykše světlu bezděky se zavíraly. Když jsem je zase otevřel, nežásl jsem, ale byl jsem ohromen.

„Moře!“ zvolal jsem.

„Ovšem,“ pravil strýc, „moře Lidenbrockovo, a doufám, že žádný plavec nebude mi upírati cti, že jsem je objevil, a práva, bych nazval je jménem svým.“

Veliká vodní pláň, počátek moře nebo jezera, rozkládala se před očima našima ztrácejíc se na dalekém obzoru.

Zálivnaté pobřeží poskytovalo posledním nárazům vln jemný písek plný lastur, jež byly prvním tvorům obydlím.

Vlny odrážely se silně ječíce, a tím vznikal hukot, jaký vzniká v místech uzavřených. Kdykoli zavál vítr ostřeji, vznášela se jemná pěna a několik jejích peřejí zalétlo mi v obličej.

Na plochem břehu, asi sto sáhův od pokraje vln, bylo viděti výběžky ohromných skal, jež se zvedaly do nesmírné výšky. Některé prorývaly ostrými hranami pobřeží a tvořily předhoří, jež omývaly vlny.

Ještě dále pozorovalo oko jasně označené skaliny na mlhavém obzoru.

Bylo to skutečné moře s měnivými břehy, ale pusto a děsno.

Moře bylo lze přehlédnouti pokud stačil zrak, poněvadž je ve všech částech osvětlovalo zvláštní světlo. Nebylo to světlo sluneční se zářivým leskem, a krásnými paprskovými výrony, ani bledý a kmitavý jas hvězd, jenž jsa odražen nemá tepla. Nikoli.

Svítivost „hvězdy“ té, chvějící se rozšiřování světla jejího, jasnost' a suchost', mírný stupeň tepla, lesk, jenž převyšoval měsíčný, – vše to ukazovalo původ elektrický. Podobalo se to severní záři, stálému kosmickému zjevu, jenž vyplňoval sluj, která byla tak velika, že v ní mohlo býti moře.

Klenba nade hlavou mou, chceme-li nebe, zdálo se že sestává z velikého mraku, pohyblivých par, jež zhoustnouce za několik dní jako silný déšť' sprchnou.

Myslil jsem, že za tak silného tlaku páry ani se nezhustí, a přece bylo ve vzduchu dosti mraků z fysikalní příčiny mně dosud neznámé.

Tehdy bylo pěkné počasí. Elektřina působila na nejvyšších mracích podivuhodnou světelnou hru.

Pohyblivé stíny míhaly se po pestrých jejích vrstvách, a často donikl mezi dvěma oddělenými vrstvami paprsek podivuhodné síly až k nám. Ale sluneční světlo to nebylo; nedostávalo se mu tepla.

Účinek jeho byl trapný, ba melancholický. Místo oblohy s leskem hvězdným byla nad mraky žulová klenba, jež mne tísnila veškerou svojí tíží, a jakkoli byla prostora velika, nebyla by dostačila ku procházce ani nejskrovnější souběžnice.

Byli jsme v ohromné jeskyni, ale přece ve vězení. Šířky její nebylo lze určit, poněvadž moře bylo nepřehledno, ni délky, poněvadž rozhledu bránila poněkud neurčitá čára obzorová. Výšku bylo počítati na deset kilometrův.

Kde klenba skláněla se na žulové podklady, nebylo čeho viděti; ale v ovzduší vznášel se mnohý mrak, jehož výšku páčiti dlužno na dva tisíce sáhů, výšku to, jež převyšovala výši par na zemi, a již bezpochyby přičítati dlužno značné hustotě vzduchu.

Název „sluj nebo jeskyně“, jak zřejmo, nehodí se, by označil nesmírnou prostoru. Ale kdo se odváží do propastí podzemských, tomu nedostačí již slova a názvy lidské řeči.

Ostatně jsem nevěděl, jakou geologickou událostí bych si měl původ moře tohoto vysvětliti. Lze se domnívati, že vzniklo schladnutím země? Poznal jsem sice ze zpráv cestovatelů několik slavných jeskyní, ale žádné, jež by se vyrovnala této.

Alexandr Humboldt, ohledávaje jeskyni v Guachaře v Kolumbii, seznal, že je dlouhá více než 2500 stop; kdyby jí hloubka nezahalovala rouškou tajemnou, shledalo by se, že mnohem delší není.

Ohromná jeskyně Mamutí v „Kentucky“ jeví sice rozměry obrovské, neboť klenba její nesla se ve výši pěti set stop nad bezedným mořem, a cestovatelé pronikli do dálky sta kilometrův, aniž došli konce. Ale čím jsou ony jeskyně proti této, jíž jsem se tehdy podívoval pozoruje parnaté nebe, elektrické osvětlení a nesmírné moře v klíně jejím? Nesmírné rozsáhlosti té nedostačovala má fantazie!

Všecky tyto divy pozoroval jsem v tichu. Nedostává se mi jména pro pocit můj; neboť pro nové zjevy životní není označení. Pozoroval jsem, uvažoval, podívoval se s úžasem, k němuž se družila jakási bázeň.

Neočekávaný okamžik vyvolal mi zase zdravou barvu na tvář, i uzdravoval jsem se úžasem, a uzdravení dokonávalo se novou therapeutickou methodou; mimo to oživovala mě životní síla hustého vzduchu, přivádějícího plicím mým více kyslíku.

Snadno lze pochopiti, že bylo po věznění čtyřicet sedm dní trvajícím v úzké chodbě pochoutkou vdychovati mořský vzduch nasycený solnatým vlhkem.

I nelitoval jsem, že jsem vyšel ze tmavé sluje. Strýc uvyknuv podobným divům již nežásl.

„Cítíš se dosti silným ku procházce?“ ptal se mne.

„Ovšem,“ odpověděl jsem; „bude mi to velmi milo.“

„Nuže, zavěs se, Jindřichu, v mé rámě! Půjdeme po břehu.“

Chvatně užil jsem vyzvání strýcova, i dali jsme se v pochod po mořském břehu.

Po levici tvořily příkré, nad sebou se zvedající skály obrovskou skupinu zvláštního tvaru. Po stranách splývají nesčetné kaskady s jasnou, šumící vodou.

Lehké páry, deroucí se mezi skalami, vyzrazovaly vřelé prameny, a potoky řinuly se jemně bublající k společnému cíli.

Mezi potoky těmi poznal jsem také věrného našeho druha na cestě, Jakubův potok, jenž se ztrácel v moři tak útulně, jako by to činil od počátku světa.

„Tedy nás již nebude doprovázeti,“ pravil jsem vzdychaje.

„Aj,“ pravil strýc, „je nám lhostejno, povede-li nás tento nebo jiný.“

Odpověď tato zdála se mi poněkud nevděčnou.

Ale v témž okamžiku upoutal zvláštní úkaz mou pozornost. Ve vzdálenosti asi sta kroků na vysokém předhoří zvedal se před zrakem naším hustý les. Sestával ze stromů střední výšky, růstu podobného pravidelným slunečníkům s kraji pěkně zaokrouhlenými; zdálo se, že proud vzduchový nedotýká se jejich listí, neboť ačkoli vál vítr, zůstávalo nepohnuto, jako skupina skamenělých cedrů.

Spěchal jsem k lesu nedoveda zvláštní stromy pojmenovati. Což nenáleží ku dvěma stům tisíců známých dosud druhů rostlin? Bylo jim vykázati ve floře bažinatých rostlin zvláštní místo? Nikoli. Přišedše blíže spíše jsme žasli než se divili.

Měli jsme před sebou výplody země, a nesmírně veliké. Strýc dovedl je hned pojmenovati.

„Jenom les žampionový!“ pravil.

A nemýlil se. Nyní si představme, jakého asi rozvoje dosáhnou vzácné tyto rostliny v teple a vlhku. Věděl jsem, že Bulliard tvrdí, že dosahovalo *Lycoperdon giganteum* objemu osmi až i devíti stop, ale zde byly bílé pečárky, zvýší třiceti až i čtyřiceti stop, a klobouky jejich přiměřeného k výšce průměru.

Bylo jich na tisíce. Ni jediný paprsek světelný nepronikl jejich mocným stínem, tak že byla čirá tma pod velikány podobnými okrouhlým střechám afrického města.

Ale raději vydali jsme se dále, než abychom se podívovali. Hrobový chlad sálal ze žampionových dutin. Asi půl hodiny procházeli jsme se temnem a vlhkem, tak že nám bylo vítáno, když jsme zase přišli na břeh.

Ale rostlinstvo této podzemní krajiny neomezovalo se pouze na žampiony. V dále viděl jsem skupiny různých stromů s bezbarvým listím. Snadno bylo je rozeznati; byly to nižší keře vyskytující se na povrchu zemském, jež zde dosáhly neobyčejných rozměrů; přesličky sto

stop vysoké, obrovské sigillarie, kapradiny vysoké jako rozvětvené jedle, lepidodendra kulatých, vidličitých kmenů, jež vybíhaly v dlouhé listy a byly pokryty hrubými chloupky.

„Ku podivu!“ zvolal strýc. „Zde je všechna flora druhého období, přechodní útvar. Zde vidíme nízké zahradní rostliny, jež byly v prvních stoletích stromy. Pohleď jen, Jindřichu, div se! Jaká radost pro botanika!“

„Máte pravdu, milý strýče. Zdá se, že prozřetelnost zachovala v ohromné této rostlinárně předpotopní byliny, jež opět důvtip učenců šťastně objevil.“

„Dobře máš pravě, že je to rostlinárna; lépe bys však učinil, kdybys to nazval zvěřincem.“

„Zvěřincem!“

„Ovšem. Pohlédni jen na prach pod našima nohama, kosti rozházené po zemi!“

„Kosti?“ zvolal jsem.

„Ano, kosti předpotopních zvířat!“

Přišel jsem v tato místa prošed staletými troskami nezrušitelných nerostův a nemohl jsem nerozmýšleje se pojmenovati obrovské kosti, jež se podobaly vyschlým kmenům stromovým.

„Zde je spodní čelist mastodontova,“ pravil jsem; „zde stolička dinotheria; tato holení kost náleží snad největšímu jednotlivci svého druhu, megatheriu. Ovšem, je to zvěřinec, neboť kosti tyto nebyly sem dojista zaneseny povodní. Zvířata, jimž náležely, žila na březích tohoto podzemního moře ve stínu těchto obrovských rostlin. Viz, zde jsou celé kostry. A přece...“

„Přece?“ pravil strýc.

„Nepochopuji, jak dostali se tací čtvernožci do této žulové jeskyně.“

„Proč?“

„Poněvadž se vyskytují sledy zvířecího života teprve ve druhém útvaru, když se po povodních tvořila země z usazenin, jež nastoupily na skály prvního útvaru.“

„Na otázku tvou odpovím ti, milý hochu, zcela jednoduše, totiž, že půda tato vznikla z usazenin.“

„Jak? V takové hloubce pod povrchem?“

„Ovšem, a lze to dokázati geologicky. Za jisté doby sestávala země jenom z pružné kůry, jež podléhala dle zákona přitažlivosti střídavým pohybům dolů a nahoru. Zdá se, že utvořily se prolákliny, a že se jistá část usazené půdy sesula na dno propasti, která se náhle otevřela.“

„Tak tomu bude. Ale žila-li předpotopní zvířata v podzemní krajině, kdo nám za to ručí, že netěká ještě nyní některá z těch oblud v temnu těchto lesů nebo za příkrými skalami?“

Při této myšlence, nikoli beze strachu, rozhlížel jsem se po kraji; ale na pustém pobřeží neobjevil se nijaký živý tvor.

Jsa poněkud unaven usedl jsem na konci předhoří, na jehož patu vlny ječíce narážely.

S výšiny té přehlédl jsem záliv utvořený záhybem pobřeží. Na konci jeho byla mezi pyramidálními skalami malá zátoka.

Voda dřímala tam klidně jsouc chráněna před větrem. Bylo by tam dosti místa pro jednu brigu a snad i tři goelety. Mohu říci, že jsem skoro očekával, že odtamtud uzřím vyplouti s roztaženými plachtami loď, aby se vydala za jižního větru na dalekou cestu.

Ale klam ten rychle zmizel. Byli jsme opravdu jediní živí tvorové v podzemním světě.

Zatím zanikl i slabý vánek, a nastalo hluboké ticho jako v poušti na vyprahlých skalách a spočinulo na mořské pláni. Pokoušel jsem se, bych pronikl dalekou mlhu, protrhnouti roušku rozepjatou před tajemným pozadím obzoru. Na rty mé tlačily se různé otázky. Kde končilo moře? Kam se prostíralo? Poznáme vzdálené břehy protějščí?

Strýc o tom nepochyboval. Já jsem si toho přál a zároveň se toho strachoval.

Pozorovavše asi hodinu tyto památné zjevy vrátili jsme se na písčité břeh do jeskyně. Usnul jsem přemýšleje o podivných událostech; spal jsem dlouhý nepokojný spánek.

31. STAVBA VORU

Příštího dne procitl jsem všecek zdrav a čil. Mysle, že mi lázeň prospěje, ponořil jsem se na několik minut do vln podzemního moře.

Vrátiv se jedl jsem s výbornou chutí. Jakub uměl připravovati snídaní; měl vodu i oheň, tak že mu bylo lze učiniti v jídlech proměnu. Podal nám několik šálků kávy, a nikdy mi lépe vzácný odvar ten nechutnal jako nyní.

„Nyní,“ pravil strýc, „je čas přílivu a odlivu, i nedáme si ujíti příležitost pozorovati zjev ten.“

„Cože? Příliv a odliv?“

„Ovšem.“

„Což sahá působení slunce a měsíce tak daleko?“

„Proč ne? Což nepodléhají tělesa celá obecné přitažlivosti? Nemůže se tedy ni voda tato vyhnouti obecnému zákonu. I uvidíš, že stoupá a klesá, ač ji tísní atmosférický tlak.“

Právě vstoupili jsme na písčité břeh a pozorovali, jak vlny poněáhu postupují dál a dále.

„Počíná přítok.“

„Ovšem, Jindřichu, z nakupeniny pěny lze ti posouditi, že vystupuje moře do výše desíti stop.“

„Ku podivu!“

„Nikoli, zcela přirozeno!“

„Měl jste pravdu, milý strýče! Všecko zdá se mi zde zvláštním, nevěřím téměř ani svým očím. Kdo by si byl pomyslíl, že nalezneme v zemi moře s přílivem a odlivem, s mořskými větry a bouřemi?“

„Proč ne? Což to odpírání některému fysikálnímu zákonu?“

„Neznám žádného podobného, jakmile jest mi zavrhnouti systém ústřední teploty.“

„Tedy i zde jest ještě oprávněna Davyova theorie?“

„Ovšem. Že jsou v nitru zemském krajiny a moře, to theorii té jistě neodporuje.“

„Ovšem, krajiny zde jsou, ale neobydlené.“

„Snad jsou v moři některé ryby neznámých dosud druhův.“

„Nuže, pořídíme si udici a zkusíme, je-li vnaidlo i zde tak lákavo jako ve vodách pod měsícem, ačkoli jsme dosud nepozorovali ni jediné rybky.“

„Zkusíme to, Jindřichu, prozkoumáme a odhalíme všecka tajemstva nových těchto krajin.“

„Ale, kde jsme, milý strýče? Vždyť jsem se vás na to ještě neotázal, a vaše nástroje vám to již zajisté pověděly.“

„Ve vodorovném směru 3500 kilometrův od Islandu.“

„Tak daleko?“

„Jsem přesvědčen, že se nemýlím ani o 500 sáhův.“

„A kompas ukazuje stále na jihovýchod?“

„S odchylkou devatenácti stupňův a čtyřiceti dvou minut na západ, právě tak jako na zemi. Co se týče hloubky, udal se úkaz, jež jsem bedlivě pozoroval.“

„A jaký?“

„Magnetovka, místo by obracela se k pólu jako na polokouli severní, odvrací se.“

„Z toho tedy vysvítá, že bod magnetické přitažlivosti jest mezi povrchem zemským a místem tímto.“

„Ovšem; i jest lze domnívati se, že, kdybychom přišli do krajin polárních, na sedmdesátý stupeň, kde odkryl James Ross magnetický pól, stála by magnetovka kolmo. Není tedy tajemný střed přitažlivosti příliš hluboko.“

„Opravdu, a toho věda dojistá netušila.“

„Věda, milý hochu, je plna bludů, jichž však není se nám báti, poněvadž vedou znenáhla ku pravdě.“

„A jaké hloubky jsme dospěli?“

„Třistapadesáti kilometrův!“

„Tedy,“ pravil jsem pohlížeje na mapu, „je skotská vysočina a zasněžené vrcholy hor Grampienských dosti vysoko nad našimi hlavami!“

„Ovšem,“ pravil professor usmívaje se. „Je to značné břímě, ale klenutí je pevno; moudrý stavitel vesmíru zřídil je z dobrého staviva, a nikdy nemohl by mu člověk dodati pevnosti takové, by tolik uneslo. – Čím jsou mostné oblouky a klenby katedrál proti klenbě této, jež má průměr třiceti kilometrův, a pod níž rozpoutává se na moři bouře?“

„Ó, nebojím se, že mi nebe spadne na hlavu. Ale, co zamýšlíte podniknouti nyní, milý strýče? Nepomýšlíte na návrat?“

„Vrátiti se? Proč? Právě naopak! Budeme v cestě pokračovati, poněvadž až dosud vše se dařilo!“

„Ale nevím, jak budeme sestupovati pod touto tekutou hladinou!“

„Ó! Nemám v úmyslu vrhnouti se do vody po hlavě. Ale jsou-li jezera a moře na povrchu zemském ohraničena břehy, jest nám uznati, že i toto moře má kolem sebe břehy, a to břehy žulové.“

„Bezpochyby.“

„Nuže, na protějším břehu doufám naléztí nové východy.“

„Jak myslíte, že je tento okeán veliký?“

„Asi tři nebo čtyry sta kilometrův.“

Tvrzení toto nezdálo se mi dosti přesným a určitým.

„Tedy nebudeme mrhati času a odplujeme zrovna zejtra.“

Bezděky ohlížel jsem se po nějaké lodici, na níž se přeplavíme.

„Nuže, poplujeme. Dobrá? Kde máme však nějakou lodici, nebo něco podobného?“

„K tomu není potřebí lodice, milý hochu, ale dostačí nám dobrý, pevný vor!“

„Vor!“ zvolal jsem. „Vor je právě tak nesnadno vystaviti jako loď. Ani nevidím...“

„Nevidíš, Jindřichu, ale uslyšíš!“

„Co uslyším?“

„Po nárazech poznáš, že Jakub již pilně pracuje.“

„Staví vor?“

„Ano.“

„Což pak již pokácel k tomu účelu stromy?“

„Ó nikoli! Stromy již byly pokáceny. – Pojd', zastaneš ho právě při práci.“

Když jsme ušli asi čtvrt' míle, zpozoroval jsem, že pracuje Jakub za předhořím, kde byl malý záliv. Několika skoky byl jsem u něho. Velmi jsem se podivil vida na písčitém břehu vor z polovice již hotový; byl zhotoven z klad dříví zvláštního druhu; množství silných prken, dužin a postranic všeho druhu pokrývalo zemi. Dostačilo by to na celé loďstvo!

„Jaké je to dřevo, milý strýče?“

„Smrky, jedle, borovice a vůbec jehličnaté stromy severní, jež pohrouženy byvše ve vodě zkameněly.“

„Je to možno?“

„Zkamenělé toto dřevo sluje „*surtarbrandur*“.“

„Ale pak se náš vor potopí, poněvadž dříví, z něhož vor je udělán, ztvrdlo jako kámen.“

„Ó nikoli; mnohé dříví tohoto druhu proměnilo se v anthracit, jiné však utrpělo jenom nepatrnou proměnu. Pohled' jen,“ pravil strýc a hodil jeden vzácný kus do vody.

Kus ten se ponořil, ale brzy zase vyplul a kolísal se na vlnách.

„Jsi přesvědčen?“ pravil strýc.

„Tím více, čím podivnější jest úkaz ten!“

Příštího večera byl, díky dovednosti vůdcově, vor hotov; byl deset stop dlouhý a pět stop široký. Klády svázané pevnými provazy poskytovaly dosti velké plochy, a když byly spuštěny na vodu, pluly klidně na vlnách moře Lidenbrockova.

32. PO VODĚ

Třináctého srpna vstali jsme časně z rána. Šlo o to, bychom užili k další cestě nového přepravního prostředku.

Stěžeň zhotovený ze dvou svázaných holí, pletená ráhna, plachta, totiž jedna z našich pokrývek – to bylo lanoví naší pramice. Provazu měli jsme dosti. Vše bylo dobro a pevně.

O šesté hodině ranní dal strýc znamení, bychom vstoupili na loď. Zásoby potravní, zavazadla, nástroje, zbraně a značné množství sladké vody, jež ve skalách nahromadila se, byly pečlivě urovnány.

Jakub zřídil kormidlo, jímž stroj svůj řídil v běhu. Odvázal jsem lano, jímž byl vor ku břehu upevněn. Plachta byla rozepjata. Rychle odrazili jsme ode břehu.

V okamžiku, kdy jsme opouštěli záliv, strýc chtěl mu dát jméno, snad moje.

„Navrhl bych vám nějaké jméno.“

„Jaké?“

„Markétčino! Záliv Markétčin bude se na mapě pěkně značiti.“

„Tedy: Záliv Markétčin!“

Tak byla upomínka na moji milovanou sestřenku spojena s naší dobrodružnou cestou.

Vál severovýchodní vítr. – Hnal vor náš dosti rychle. – Hustá atmosféra měla značnou hnací sílu a působila na plachtu jako kovářský měch.

Po hodině bylo strýci lze určití přesně rychlost' naší plavby.

„Půjde-li to tak stále,“ pravil strýc, „urazíme za dvacet a čtyry hodiny nejméně tři sta kilometrův, a uvidíme brzy protější břeh.“

Neodpověděl jsem nic a usadil se na přední straně voru.

Severní břeh mizel zvolna našemu zraku. Před očima máma prostíral se nesměrný okeán, nad nímž brzy rozložily veliké mraky temný stín. –

Stříbřité paprsky elektrického světla odrážely se tu a tam od krupějí vodních a působily na vlnách vzniklých brázděním voru světlá místa.

Brzy zmizela země úplně zrakům našim, zanikla každá známka, a kdyby nebylo pěnicího se moře, myslil bych, že se mimo nás nemůže nic ani pohnouti.

Asi v poledne spatřili jsme nesmírné množství vodních rostlin plujících na vlnách.

Znal jsem životní sílu těchto řas, které plazí se i ve hlubinách dvanácti tisíc stop na dně mořském a bují pod tlakem čtyř set atmosfér, ba často tvoří značně velké skupiny, aby překážely loděm v plavbě; ale nikde, myslím, nebylo řas větších než v moři Lidenbrockově.

Vor náš plul podle řasy (Fucus) dlouhé asi tři nebo čtyry tisíce stop; byli to obrovští závitovití hadi, již se táhli do nedozírné dálky a snad i do nekonečna. Se zálibou sledoval jsem nekonečné pásy nemoha dohlédnouti konce, a trpělivost' má, ačkoli mne poutaly divy vždy nové a nové, mne již již opouštěla. –

Která přírodní síla byla to, jež vytvořila tyto byliny? Jaká byla podoba země a tvárnost' její v prvých stoletích jejího vývinu, když společným účinem tepla a vlhka vyvíjelo se a bujilo jenom rostlinstvo!?

Nastal večer, a jak pozoroval jsem dne předešlého, neubývalo jasnosti vzduchu. Byl to stálý přírodní zjev, i doufal jsem, že potrvá i na dále.

Po večeri ulehл jsem ku stěžni a snil jsem po celou noc bezstarostný sen.

Jakub stoje nepohnutě u kormidla nechával voru, ježž nebylo třeba řídit, volný běh.

Když jsme vypluli z Markétčina přístavu, nakázal mi strýc, abych zaznamenával denní události, a neopominul ani nejmenšího, co bylo by zajímavo. – I zapisoval jsem směr větru, rychlost naší plavby, počet kilometrů, jež jsme urazili, vůbec všechny události a úkazy za naší plavby.

I budu nyní jenom podávati své zápisky:

V pátek, dne 14. srpna.

Rychlost nezměněná. Vítr severovýchodní. Na obzoru neviděti ničeho. Jasnost světla stejná. Počasí pěkné, to jest, mraky vznášejí se vysoko, jsou řídky a barvy roztaveného stříbra.

Teploměr: +32° (Celsius).

V poledne přivázal Jakub na provazec udici a vrhl ji s kouskem masa jako vnařidlem do moře. Dvě hodiny uplynuly a nevylovil nic. Tedy není ve vodě obyvatelů? Nikoli. Spozorovali jsme trhnutí provazcem. Jakub vytáhl udici z vody. Třepotala se na ní ryba.

„Ryba!“ zvolal strýc.

„Je to jesetr,“ zvolal jsem, „malý jesetr!“

Professor pozoroval rybu velmi pozorně a nesouhlasil se mnou.

„Ryba tato má ploskou zakulacenou hlavu, a přední část těla pokrytu kostnatou ploškou; zubů nemá; tělo je bez ocasu, za to vyvinuty jsou však ploutve prsní. Zvíře toto náleží do třídy, do níž počítali přírodopytci jesetra, ale od ryby té liší se mnohými zvláštnostmi.“

Strýc se nemýlil a pravil po krátkém pozorování:

„Ryba tato je z čeledi na zemi již dávno vymřelé; – zbytky zkamenělé nacházíme jen v útvech přechodních.“

„Jak že?“ zvolal jsem. „Tedy vylovili jsme rybu, jež od pravěkých dob obývá toto moře?“

„Ovšem,“ pravil professor neustále ještě pozoruje podivnou rybu. „Vidíš, že ryby zkamenělé nejsou nikterak stejných vlastností s rody nynějšími. Míti tvora takového živého, je pro přírodopytce velikým štěstím.“

„Ale do kterého druhu náleží?“

„Do řádu „Skelnošupinatých“ (Ganoidei), do čeledi „Štítohlavých“ (Cephalaspida), rod...“

„Nuže?“

„Bezpochyby pterychtis! Ale na této jeví se vlastnost, již shledáváme jenom u ryb, žijících, jak říkáme, v podzemních mořích.“

„Jaká?“

„Ryba tato je slepa!“

„Slepa?“

„Nejen slepa, ale nemá ni zrakového ústrojí.“

„Pak to nemůže býti vlastností jedincovou.“

Ponořili jsme udici znova. Moře bylo rybnato, tak že jsme za dvě hodiny nachytali velmi mnoho ryb z rodu „Pterychtis“, jakož i z jiných vymřelých rodů, jako Dipteris, kterých však strýc přesně nedovedl určit.

Všecky neměly zrakového ústrojí. Neočekávaným tímto rybolovem doplněny naše potravní zásoby.

Tedy zdá se zjištěno, že v moři Lidenbrockově žijí jenom druhy a rody v mořích pozemských vyhynulé, mezi nimiž ryby a plazi tím dokonalejší jsou, čím jsou starší.

Snad spatříme i některé ještěry, jež vědě známy jsou jen dle jednotlivých kostí a zkamenělých chrupavek.

Rozhlížel jsem se dalekohledem po obzoru. Bylo pusto. Bezpochyby jsme ještě blízko břehu.

Pohledl jsem do vzduchu. Proč neporáží svými křídly tiché ovzduší někteří ptáci, které Cuvier z kostí opět sestavil? Ryby poskytly by jim dosti potravy. Pozoruji však, že je ovzduší neobydleno jako pobřeží.

Zatím zalétla má fantazie do podivných hypotéz palaeontologických. Snil jsem bdě.

Zdá se mi, že vidím plouti po hladině vodní předpotopní želvy jako pohyblivé ostrůvky. Na pustém pobřeží pohybují se obrovští ssavci pravěcí, *leptotherium*, jež našli v jeskyni Brasilii, *mericotherium*, z ledových krajín sibiřských.

Dále spatřuji tlustokožce *lofiodonta*; obrovský tento tapír ukrývá se za skalinu hotově se k boji o kořist *sanoplotherium*: toto podivné zvíře má některé vlastnosti společné s nosorožcem, koněm, hrochem a velbloudem, jakoby byl tvůrce spěchaje spojil v jedno různé druhy živočichův.

Obrovský mastodont svíjí rypák svůj a drtí svými tesáky skály; rozdupávajíc ohromnými tlapami svými půdu vyvolává *megatherium* ze skal mnohonásobnou ozvěnu.

Tamo vylézá na vrcholek stromů praopice *protopithecus*.

Ve vzduchu třepotá *pterodaktylus* okřídlenýma rukama jako veliký netopýr.

Konečně, v nejvyšších vrstvách vzduchových poletují okřídlení větší než kasuar nebo pštros. Mávající širokýma křídlyma berou se ve své skalní skrýši.

Pravěký svět tento zobrazen byl v mé fantasii. Pohroužil jsem se v bibli stvoření, když země ještě pro člověka nebyla přispůsobena, ba myšlenky mé uvedly mne v doby, kdy nebylo ještě živého tvora.

Ssavci, potom ptáci a plazi druhého období vymizeli, konečně ryby, skořepnatci a měkkýši.

Tak zoofyta přechodního období proměnila se zase v nicotu, z níž vzešla.

Není ročních časův ani podnebí; teplota země neustále vzrůstá, tak že nahradí slunce.

Vegetace se předhání.

Procházím se ve stínu stromovitého kapradí, chvějící se nohou stoupám na pestré slíny a pískovce; opírám se o kmen ohromného jehličnatého stromu a spím ve stínu přesličky vysoké sto stop.

Staletí prchají jako roky! Sleduji vývoj země. Rostlinstvo mizí; žulové skály pozbývají pevnosti; pevné skupenství přechází účinem mocnějšího tepla v tekuté; voda teče po povrchu zemském; jsouc vroucí vypařuje se; páry zahalují zemi, jež poněnáhu přechází v kouli plynnou, velikou a zářící jako slunce.

Ve středa mlhavé koule, čtrnáctesettisíckrát větší než země, jež z ní má povstati, zdá se mi, že jsem uveden v kraje hvězdné.

Jaký to sen? Kam mne zavede? Zimničně rozechvělá ruka má zaznamenává tyto úryvky! Zapomněl jsem všeho, strýce, Jakuba i voru.

„Co je ti?“ zvolal strýc.

Vytřeštěný zrak můj tkvěl na strýci, a přece jsem ho neviděl.

„Dej pozor, Jindřichu, spadneš do moře!“

Zároveň uchopil mne Jakub mocnou paží, sice bych byl v podivném snu spadl do vody.

„Což pak se zbláznil?“ křičel professor.

„Co se děje?“ ptal jsem se probrav se z podivného snu.

„Jsi nemocen?“

„Nikoli! Měl jsem okamžité, náhlé vidění, jež již zase zmizelo. Již je zase dobře. Jak se daří naše plavba?“

„Výborně! – Vítr je přízniv, moře ticho! Plujeme rychle, a nemýlím-li se ve svých výpočtech, doplujeme brzy břehu.“

Uslyšev to vstal jsem rozhlížeje se po obzoru; ale moře splývalo stále ještě v dáli s klenbou jeskyně.

33. ZÁPAS OBRŮ

V sobotu, dne 15. srpna.

Moře je stále jednotvárné. Země není viděti. – Zdálo se, že obzor byl velmi posunut v pozadí.

Bolí mne ještě po násilném spánku hlava.

Strýci se nezdálo nic, je však rozdurděn. Rozhlíží se dalekohledem na všechny strany a zakládá mrzutě ruce křížem.

Pozoruji, že za nedlouho bude professor Lidenbrock mrzoutem jako dříve, a zaznamenávám to. Bylo potřebí mých útrap a nebezpečí, by objevila se v něm aspoň jiskérka lidskosti; – ale co jsem zdrav, je již opět mrzoutem.

„Zdá se, že jste rozčilen, milý strýče?“ pravil jsem vida, že se rozhlíží dalekohledem.

„Rozčilen? Nikoli!“

„Tedy netrpěliv.“

„Není pražádné příčiny.“

„Vždyť plujeme tak rychle...“

„Ovšem. Rychlost' není malá, nýbrž moře veliké.“

Tu vzpomněl jsem si, že professor Lidenbrock před počátkem naší cesty páčil délku tohoto podzemního moře na tři sta kilometrův. Ale my urazivše cestu téměř třikrát tak dlouhou neviděli jsme ještě jižního břehu.

„Nepostupujeme v před!“ pravil professor. „Ztrácíme jenom čas, a, krátce, nepřišli jsme v takovou dálku, bychom plavili se po rybníce pro zábavu.“

Považoval tedy plavbu tuto za zábavnou projížďku, a moře toto za rybník.

„Ale,“ pravil jsem, „jdouce cestou naznačenou Saknussemem...“

„Právě o to jde. Zůstali jsme na cestě té? Přišel Saknussem k této vodní pláni? Plavil se přes ni? Nezavedl nás potok, jež jsme si zvolili za vůdce?“

„Vůbec netřeba nám litovati, že jsme přišli do takové dálky. Jak úchvatná podívaná, a...“

„O podívanou nám nejde. Vytkl jsem si cíl, a chci ho dosíci! Nemluv mi tedy o podívané!“

Dal jsem si říci a nevíšal si, že professor netrpělivostí hryzl se do rtův. O šesté hodině večerní požádal Bjelke za svou mzdu, i vyplaceno mu tré dolarů.

V neděli, dne 16. srpna.

Nic nového. Povětrnost' stejná. Vítr poněkud svěžejší. Když jsem procítl, bylo mi prvou starostí, bych určil sílu světla. Pořád se bojím, že elektrický zjev bude pozbývati svítivosti až úplně shasne. Ale bez důvodů. Stín voru byl na povrchu vodním jasně a zřetelně vyznačen.

Opravdu, moře bylo nekonečno! Jest asi tak rozsáhlo jako Středozezemské nebo dokonce Atlantské. Proč ne?

Strýc měří často hloubku. Upevňuje nejtěžší špičák na konec provazu a spouští jej až do hloubi dvou set sáhův, ale dna nedosáhne. S velikou námahou vytahujeme nořidlo ze hlubin.

Když byl špičák vytažen, upozornil mne Bjelke, že jsou na něm vyhloubená, vtlačená místa. Myslíl bys, že bylo železo dvěma tvrdými tělesy sevřeno.

Pohlédl jsem na Bjelkeho.

„Tänder!“ zvolal.

Nerozuměje mu obrátil jsem se ku strýci, jenž byl zadumán. Nechtěje ho vyrušovati obrátil jsem se zase k Island'anovi. Naznačil mi mínění své několikerým otevřením úst a zase sevřením jich.

„Zuby!“ zvolal jsem s úžasem, když jsem prohlédl bedlivěji železo.

Ovšem, v železo vtisknuty jsou stopy zubů. Čelisti, v nichž zuby ty tkvějí, jsou asi notně silny a pevný! V hloubi prohání se pod námi obluda z vyhynulých na zemi druhů, žravější nad žraloka, hroznější velryby. Nelze mi zrakův odvrátiti od železa polo rozkousaného. Což vyjeví se můj sen z poslední noci?

Podobné myšlenky týrají mne po celý den, a mou obrazotvornost' stěží spokojí několikahodinový spánek.

V pondělí, dne 17. srpna.

Pokouším se, bych rozpomenul se zase na význačné vlastnosti předpotopních zvířat, jež následující po měkkýších, korejších a rybách předcházela vývoj ssavcův.

Země náležela tehdy plazům. Obludy ty panovaly v mořích za druhého období. Příroda propůjčila jim velmi dokonalých ústrojí. Jak obrovská jsou jich těla! Jak podivuhodná jich síla! Největší a nejstrašlivější nynější ještěři, krokodilové a alligatoři jsou jen slabým odstínem svých pravěkých předkův!

Děsím se myšlenky, že jsem na blízkou těch oblud. Žádné lidské oko jich dosud nevidělo živých!

Vyskytují se tisíce let před člověkem na zemi; ale z jejich zkamenělých kostí, jež byly nalezeny ve hlinitém vápenci, jež zovou Angličané *lias*, bylo lze anatomicky je zase sestaviti a seznati jejich obrovskou podobu!

Viděl jsem v hamburském museu kostru podobného ještěra, jenž byl třicet stop dlouhý. Což usouzeno je mně, pozemšťanu, bych spatřil před sebou zástupce předpotopní čeledi? Nikoli, nemožno! Leč do železa vyryty jsou zuby, a z otisku jich poznávám, že jsou kuželovity, podobny krokodilím.

S hrůzou tkvěly oči mé na moři. – Měl jsem strach, že podobný obyvatel podzemních slují z něho se vynoří!

Pozoruji, že professor Lidenbrock sdílí se mnou myšlenky byt' nikoli obavy, neboť když přestal měřiti hloubku, rozhlížel se po moři.

„Proklatě,“ pravil jsem sám k sobě, „že strýci připadlo, by zkoumal dno! Vyrušil snad některou obludu z odpočinku; jen aby nás některé zvíře nenapadlo pokud plujeme!...“

Jediným pohledem na zbraně přesvědčil jsem se, že jsou v pořádku. – Strýc projevil svůj souhlas.

V touž dobu jeví širé vlnění povrchu vodního, že hlubší vrstvy jsou znepokojeny. Nebezpečí se blíží. Třeba bdíti.

V úterý, dne 18. srpna.

Blíží se večer, či spíše doba, kdy spánek na víčka našich očí se snáší; neboť na moři tomto není noci, a stálé světlo znavuje náš zrak, jakobychom žili pod sluncem severního ledového moře. Bjelke stojí u kormidla, a kdežto on bdí, já spím.

Po dvou hodinách vzbudil mne hrozný otřes. Vor byl nevýslovnou silou vyzdvižen a na dvacet sáhův odhozen.

„Co se děje?“ zvolal strýc. „Narazili jsme na zem?“

Bjelke ukázal prstem na černavou hmotu, asi 200 sáhů vzdálenou, jež vynořovala se a hned zase ponořovala. Pohlédl jsem tam a vykřikl:

„Je to obrovský hroch či mořský kůň!“

„Ano,“ pravil strýc, „a tamo vodní ještěrka nevídané velikosti!“

„Tamo zas ohromný krokodil! Vidíte veliké jeho čelisti se řadami zubů, jimiž jest ozbrojen? Ah, již zmizel!“

„Velryba! Velryba!“ volal professor. „Vidím její ohromné ploutve! Pohleď na paprsek vodní, jež chrlí do výše.“

Opravdu, bylo viděti dvě paprsků vytryskujících nad vodu do značné výše!

Podiv, úžas, hrůza nás pojaly při pohledu na hejno mořských oblud! Jsou nadpřirozené velikosti a nejmenší z nich by jediným nárazem náš vor rozdrtila.

Bjelke chce naříditi vesla k rychlému útěku z nebezpečného okolí, ale spatří na druhé straně neméně nebezpečné nepřátele: čtyřicet stop velická želva a třicet stop dlouhý had, jenž vynořoval se z vln.

Prchnouti nelze. Obludy se blíží, krouží kolem voru rychlostí, jíž by se let rychlovlaku nevyrovnal; pluly kolem voru soustřednými kruhy.

Chopil jsem se karabiny. Ale co by zmohla koule proti šupinám, jimiž je tělo zvířat těch pokryto?

Strachy jsme oněměli. – Již se blíží! Po jedné straně krokodil, po druhé had. Ostatní zmizeli. Chtěl jsem vypáliti. Bjelke mne pokynem zadržel. Obě obludy vyrazivše padesáte šáhův od voru vrhly se na sebe, tak že nás ve své zuřivosti nespozorovaly.

Sto šáhův od voru rozzuří se boj. Vidíme zřetelně, jak obě obludy spolu zápasí.

Ale zdá se mi, že objevují se ostatní zvířata, by účastnila se boje, hroch, velryba, ještěř, želva. Pohlížel jsem na ně chvíli ukazuje je Bjelkemu. Ten však odpíraje zavrtěl hlavou.

„Tva,“ pravil.

„Co? Dva? Praví, že jen dvě...“

„Má pravdu,“ zvolal strýc hledě neustále dalekohledem.

„To by bylo!“

„Ano! Prvá obluda má tlamu hrocha, hlavu ještěří, zuby krokodilí; to nás oklamalo. Je to nejstrašnější z předpotopních plazův, *ichthyosaurus*.“

„A druhá?“

„Druhá je had pod krycím štítem želvím, úhlavní nepřítel první, *plesiosaurus*.“

Bjelke měl pravdu. Jen dvě oblud hladinu tak rozvlnilo; měl jsem před očima dvě pravěkých plazův.

Vidím krvavé oči ichthyosauropy, veliké jako lidská hlava, jež opatřeny jsou zvláště silným optickým přístrojem, tak že odolají tlaku spousty vodní ve hlubinách.

Právem nazýván byl ichthyosaurus velrybou mezi plazy, neboť je právě tak rychlý a veliký. Dosahuje délky sta stop, a lze souditi o jeho velikosti, když vynoří ocasní ploutev kolmo nad vlny. Ohromná jeho čelist' vyzbrojena je dle údajů přírodopycův asi 182 zuby.

Plesiosaurus, had těla válcovitého s krátkým ocasem, má tlapy podobné veslům. Všecko tělo jeho pokryto je želvím štítem a ohebný jakoby labutí krk může vynořiti třicet stop nad vodu. –

Obě tato zvířata zápasila spolu s nesmírnou zuřivostí. Vlnila vodu, že se dula jako hory do výše až na náš vor, tak že často byli jsme v nebezpečí, že se překotíme.

Zaslechli jsme neobyčejně silný sykot. – Obě zvířata zapletla se do sebe, tak že jich nebylo lze rozeznati. Zuřivosti vítězovy jest se velmi báti.

Jedna, dvě hodiny uběhly, a boj stále ještě zuří. Zápasící obludy hned se voru přibližují, hned opět vzdalují. Ani se nehýbeme jsouce připraveni k obraně.

Z nenadání zmizely obludy ve vlnách. – Zdaž ukončí se boj ve hlubině?

Náhle vynořila se z vody ohromná hlava, hlava plesiosaurova. Nestvůra je smrtelně poraněna. Nevidím již ohromného jejího štítu. Viděti jest jenom dlouhý krk, jenž klesá a zase se zvedá, kroutí se, tepá do vln vlně se jak ohromný bič, svíjí se jako rozříznutý červ. – Voda daleko odstříkujíc kazí nám rozhled. Ale smrtelný zápas plazův brzy skončen, pohyby jeho slábnou, bolestné svíjení přestává, a dlouhé tělo zmrzačeného hada vyniká z vody utišené jako nehybná hmota.

Uchýlil se ichthyosaurus opět do svých skrýší ve hlubině, či objeví se zase na povrchu mořském?

34. GEYSER

Ve středu, dne 19. srpna.

Na štěstí vál silný vítr, a tím nám umožněno, bychom se rychle s bojiště vzdálili. Bjelke stojí neustále u kormidla.

Strýc, jež boj vyrušil z myšlének, v něž byl pohřížen, ponořil se zase do netrpělivého zkoumání a pozorování moře.

Cesta stala se zase nudně jednotvárnou, ale jednotvárnost' tu nebyl bych přece zaměnil za včerejší nebezpečí.

Ve čtvrtek, dne 20. srpna.

Nedosti stálý sev.-sev.-východní vítr. Teplo. Plujeme rychlostí třiceti pěti kilometrů za hodinu. V poledne slyšeti hluk z veliké dálky. Zaznamenávám to pouze ničeho nevysvětluje. Je to neustálý jekot.

„V dále,“ pravil professor, „jest asi skála neb ostrůvek, na nějž moře naráží.“

Bjelke vylezl na stěžeň, neuzřel však žádného úskalí. Moře je rovno až po rozhraní obzoru.

Uběhly tři hodiny. Zdá se, že jekot pochází od vody.

Zmínil jsem se o tom strýci. Potřásl hlavou. Ale jsem přesvědčen, že se nemýlím. Blížíme se snad vodopádu, jenž nás strhne do hlubiny nebo do propasti? Možná, že by to bylo strýci po chuti, poněvadž bychom se dostali hlouběji, ale já – – –

Na každý způsob je v dálce několika mil ve směru větru zjev, jenž působí hluk; neboť nyní je slyšeti rachot a jek velmi silný. Pochodí z nebe nebo z moře?

Pohlížím vzhůru k výparům ve vzduchu se vznášejícím snaže se poznati jejich množství.

Nebe je pokojno. – Mraky, jež se všechny stáhly ku klenbě, zdají se nehybnými ztrácejíce se v lesku světelném. – Je nám tedy příčinu úkazu toho hledati jinde.

Pátral jsem rozhlížeje se po čistém, ani mráčkem nezkaleném obzoru. Podoba jeho se změnila. – Pochodí-li však hluk od vodopádu, jestliže všechno moře toto stéká do hluboké pánve, působí-li jek tento dolů se valící voda, bude proud mocnější, a vzrůstající jeho rychlost bude mi měřítkem nebezpečí, jež nám hrozí. Zkoumal jsem proudění, není žádného.

Asi ve čtyry hodiny vylezl Bjelke na stožár a rozhlížel se po celém kruhu, jež ocean kolem voru opisuje, až utkvělo oko jeho na jediném bodu. Ve tváři jeho nejevilo se překvapení, ale oko jeho tkvělo pevně na témž bodě. –

„Něco vidí,“ pravil strýc.

„Podobá se.“

Sestoupiv dolů ukázal Bjelke rukou na jih a pravil:

„Der nere.“

„Tamo dole,“ opakoval strýc.

A chopiv se dalekohledu rozhlížel se pozorně asi minutu, jež mi přicházela velmi dlouhou.

„Ano, ano!“ zvolal.

„Co vidíte?“

„Mocný proud vodní, jenž vytryskuje z moře.“

„Zase nějaká obluda?“

„Snad.“

„Tedy uchylme se na západ vědouce, jak nebezpečno jest setkati se s takovými nestvůrami!“

„Nechme toho,“ pravil strýc.

Obrátil jsem se tedy k Jakobovi, jenž byl stále u kormidla.

Jestliže však z takové dálky – možno ji páčiti nejméně na sto dvacet kilometrů – pozorovati lze vytryskující vodní proud, je to asi zvíře velikosti nadpřirozené. Bychom se mu vyhnuli, bylo třeba opatrnosti. Ale my nedovedli jsme býti opatrnými.

Plujeme tedy dále. Čím blíže jsme přicházeli, tím větší byl paprslek vodní. Jaká jest as obluda, jež pohlcujíc takové množství vody neustále ji zase ze sebe chrlí?!

V osm hodin byli jsme od obludy již jen dvacet kilometrů vzdáleni. Její černavé, ohromné hoře podobné tělo nořilo se z vody jako nějaký ostrůvek.

Je to klam, je to hrůzná skutečnost? – Zdá se, že je přes tisíc sáhů dlouha.

Jaký je to velrybí rod, o němž se ni Cuvier (čti Kivié) ni Blumenbach nezmiňuje?

Nepohnutě, jakoby spala, zde leží; podobá se, že nemá moře síly, by ji vyzvedlo, a vlny pohrávají si kolem jejích boků. Sloup vody pět set stop vysoký rozstříkuje se a padá s ohlupujícím jekotem dolů. Nerozumno plouti k proudu vodnímu, jehož by ni sto velryb za den nevychrtilo.

Hrůza mne jímá. Nechci dále. – Dojde-li k nejhoršímu, přetnu plachtová lana. Vzbouřím se proti professorovi, jenž mi nedává odpovědi.

Bjelke náhle vstal a ukazuje prstem na nebezpečné místo pravil:

„Holme.“

„Ostrov,“ pravil professor.

„Ostrov,“ zvolal jsem krče ramenoma.

„Ovšem,“ pravil strýc a dal se do hlasitého smíchu.

„Ale vodní sloup?“

„Geyser,“ pravil Bjelke.

„Ovšem, geyser,“ odvětil strýc, „geyser, jaké vídati na Islandě.“

Z počátku vzpíral jsem se myšlénce, že bych se tak velice byl zmýlil. – Považovati ostrůvek za obludu! Ale přesvědčil jsem se o klamu vlastníma svýma očima. – Je to jenom přírodní úkaz.

Čím blíže přicházíme, tím velikolepějším jeví se nám vodní sloup. Ostrůvek podobá se mylně sice velrybě, obrovskému zvířeti, jehož hlava o deset sáhů převyšuje hladina mořskou.

Na jednom konci zvedá se majestátně geyser. Chvillemi slyšeti je temný hukot, a ohromný vodní paprslek, hnán prudkou silou, pronikaje až do nejvyšších mrakových vrstev, vynáší s sebou spousty par.

Je osamělý; nikde neviděti parních výronů, neobklopují ho vřelé prameny, všecka vulkanická síla je v něm soustředěna. Záře elektrického světla mísí se s oslňujícím svazkem paprsků vodních, každá krůpěj stkví se duhovými barvami.

„Přistaneme!“ pravil strýc.

Ale jest se nám pozorně vyhnouti vodnímu sloupu, jenž by zajisté okamžitě náš vor zaplavil.

Příčiněním Jakubovým přistáli jsme na nejkrajnějším výběžku ostrova.

Vyskočil jsem na skálu. Strýc skočil hbitě za mnou, a Bjelke zůstal u kormidla, jako člověk, v němž nic nevzbudí podivu.

Kráčeli jsme po žule smíšené s křemenitým tufem; půda pod nohama mýma otřásala se; byla žhava.

Došli jsme malé centrální pánve, z níž geysér vytryskoval. – Ponořil jsem do vroucí vody teploměr; rtuť vystupovala, až stanula na stošedesátém třetím stupni.

Voda tato pochodí tedy ze zřídla žáru. – To odporuje patrně teoriím profesora Lidenbrocka. Nezdržel jsem se, bych se o tom strýci nezmínil.

„Nuže, jak odporuje to mé teorii?“

„Nikterak,“ odvětil jsem suše vida, že jsem narazil na dokonalou tvrdošijnost’.

Nedbaje toho vyznávám, že nám až dosud štěstí přálo, a že cesta naše podléhá zvláštnímu účínu teploty, z příčin mně neznámých; ale zdá se mi zřejmě, že přijdeme dříve nebo později v místa, kde ústřední teplota dosáhne stupně nejvyššího, jež nebude lze změřiti žádným teploměrem.

„Nuže, uvidíme!“ pravil professor. Nazval vulkanický ostrůvek po svém synovci a dal znamení k opětné plavbě.

Několik minut pozoroval jsem ještě geysér. Shledal jsem, že jeden paprsek je nepravidelný, že hned slábne, hned zase se vzmáhá, což přičítám tlaku par nashromážděných v jeho zásobárně.

Konečně obepluli jsme příkrá jižní skaliska. Jakub za naší nepřítomnosti spravil vor.

Ale než jsme odpluli, učinil jsem si některé poznámky, bych vypočetl cestu, již jsme urazili, a zaznamenal jsem je ve svém denníku. –

Vypluvše z Markétčina přístavu urazili jsme po moři 270 mil (2700 kilometrův) a jsme vzdáleni od Islandu 620 mil, tedy jsme právě pod Anglií.

35. BOUŘE

V pátek, dne 21. srpna.

Příštího dne zmizel krásný, velikolepý geysér. Svěží vítr odháněl nás rychle od Jindřichova ostrova. Jekot byl stále slabší a slabší.

Počasí, může-li se zde o něm mluvit, brzy se změní. Ovzduší plní se parami, jež přijímají do sebe všecku elektřinu vyvinutou parnatěním slaných vod; mraky se značně sklánějí a nabývají jednotvárné olivové barvy; paprsky elektrického světla sotva pronikají temnou touto clonou, jež spuštěna je před jevištěm, na němž odehrávati se bude bouřlivý výjev.

Působilo to ve mne podivně, jako působí v každého tvora pozemského průtrž mračen. Mračna na jihu vystupující poskytují neobvyklého pohledu; zdají se tak nemilosrdnými, jak obyčejně na počátku bouře. Jest úmorné vedro, moře pokojno.

V dáli hromadí a kupí se mraky jako balíky bavlny v malebném nepořádku; zvolna se šíří, jest jich méně, za to však jsou větší a těžší, tak že nemohou odloučiti se od obzoru; ale silnější vítr vznáší je do výše, by zvolna splynuly, ztmavěly a brzy spojily se v jedinou strašnou vrstvu.

Patrně, že ovzduší nasyceno jest elektrickým fluidem; jest jím všecko proniknuto; – vlasy se mi ježí, jako když se přiblížíme k elektrickému stroji. Zdá se mi, že by společníci moji dostali silné jiskry, kdyby se mne jen dotkli.

O desáté hodině stávají se známky bouře zřejmějšími. Nevěřím sice dosud hrozbě nebes, ale lze mi říci: „Chystá se bouře.“

Professor mi neodpovídá. – Má špatnou chvíli, poněvadž vidí před sebou nekonečnou hladinu. Krčí jenom ramenoma.

„Blíží se bouře,“ pravil jsem ukazuje na obzor. Mračna se sklánějí k moři jakoby je chtěla rozdrtit.

Úplné ticho. I vítr se ztišil. Příroda jakoby odumřela, nevěje ni větěrku. Se stěžně, na němž jaksi pozoruji plamének, splývá dolů napjatá plachta. Vor se nehýbe; moře se neviní. Ale když neplujeme v před, proč pak máme plachtu, jež nás snad při prvému rozmachu bouře v záhubu uvede?

„Sejměme ji,“ pravil jsem, „povaľme stěžně. Opatrnosti nezbývá.“

„Nikoliv, u d'asa!“ vykřikl strýc, „stokráte nikoliv! Ať nás vítr zachvátí, bouře odnese! Já však uvidím konečně skaliny pobřežní, kdyby vor náš měl se o ně na tisíce třísek roztrít!“

Pojednou změnila se na jihu podoba obzoru. Nakupené páry mění se ve vodu, a poněvadž vzduch mocně proudí, by se vyplnil prázdný prostor, jenž povstal zhuštěním, zvedá se víchr. Přichází z nejzazších končin pekel. Tmí se; snad bude mi lze učiniti několik neúplných poznámek.

Vor vyzdvižen jest do výše a skáče po vlnách. – Strýc přehozen s jednoho konce na druhý. Plazím se k němu. Zachytil se pevně kusu lana; zdá se, že dívá se divadlu rozpoutaných živlů se zálibou.

Jakub se nehýbe. – Vichrem rozčečrané vlasy jeho halí nepohnutý jeho obličej, a to dodává mu zvláštní tvářnosti; neboť konce jeho vlasů jsou ozdobeny světelnými paprsky. Podobal se oděnému pravěkému člověku.

Plachta je napjata jako měchýř, jenž v nejbližším okamžiku praskne. – Vor letí báječně rychle.

„Plachta! Plachta!“ volal jsem kyná, by ji svinuli.

„Nikoli!“ zvolal strýc.

„Nej,“ vece Jakub potřásaje pouze mírně hlavou.

Zatím tvoří déšť na obzoru ječící vodopád, k němuž se nesmyslně ženeme. Ale dříve než jsme k němu dopluli, roztrhla se mračna, moře se vzdulo, a počaly sejeviti účinky elektřiny vyvinuté ve svrchních vrstvách chemickými proměnami.

Nesčetné blesky se křížují, hrom bije ráz na ráz; veškero ovzduší je rozežhaveno; padají zářící kroupy, a zdá se, že rozbouřené vlny soptí oheň.

Zraky mé jsou oslepeny, uši ohlušeny. – Držím se pevně stěžně, jenž prohýbá se mocnými nárazy víchru jako třtina.

(Nyní jsou zápisky mé velmi neúplny. – Shledal jsem jenom několik zběžných poznámek, jež jsouce krátké a nejasné nesou na sobě známku rozčilení mého, ale přece lepších zpráv mi poskytují než paměť.)

V neděli, dne 23. srpna.

Kde jsme? Kam nás bouře zahrnala?

Byla to hrozná noc. – Bouře zuří stále. V hukot a jek mísí se nepřetržitý rachot hromu. Uši naše jsou ohlušeny. Není nám lze promluvití spolu ani slova.

Neustálý bleskot. Vidím hadovité blesky, jež metány jsouce s hůry vracejí se zase k žulové klenbě. Kdyby se sřítla!

Jiné blesky rozštěpují se, nebo mají podobu kulí, jež pukají jako bomby.

Zdá se, že hukotu nepřibývá; dospěl nejkrajnějších mezí a výše, již ucho naše ještě snese.

Nepřetržitý je proud světla s povrchu mračen, elektřina hromadí se stále; nesčetné vlny dují se jako věže do výše, a klesají dolů silně ječíce.

Kam jsme unášeni?...

Strýc leží roztažen na jednom konci voru.

Zdvojnásobená teplota. Hledím na teploměr; ukazuje (číslíce zmizely.)

V pondělí, dne 24. srpna.

Bouře neustává! Proč by nebyl tento stav atmosféry, jednou se změniv, určitým?

Jsem unaven, vysílen námahou.

Jakub jak obyčejně.

Vor unášen je stále na jihovýchod. – Od ostrůvku Jindřichova urazili jsme více než dva tisíce kilometrův.

O polednách přibývá zuřivosti bouře. Jest nám všechno přivázati. Přivázali jsme se také. Vlny valí se nám přes hlavy.

Již po tři dny nelze nám spolu mluvit. Otvíráme ústa, hýbáme rtoma,... ni nesrozumitelný skřek nevznikne. Nedorozumíme se ni mluvíce si do uší.

Strýc se mi blíží hláskuje několik slov. Zdá se mi, že pravil: „Jste ztraceni!“

S jistotou toho však tvrditi nemohu.

Napsal jsem mu rychle tato slova: „Pryč s plachtou!“

Pokynul mi projevuje svůj souhlas.

Z nenadání spadla na vor ohnivá koule. Stěžeň byl v okamžiku uražen i s plachtou a vznáší se ve vzduchu jako pravěký pták.

Jsme leknutím zkoprněli. Koule polo bílá, polo lazurově modrá, velikosti šestipalcové bomby koulí se zvolna semo tamo, skočí na zásobu naší potravy, smýkne se pomalu zase dolů, hopkuje, blíží se zásobě prachu. Hrůza! Vyletíme do vzduchu! Nikoli. Strašlivá koule vzdaluje se, blíží se Jakobovi, jenž na ni vyvalil oči. Tvář jeho nabyla jasem a vedrem hrozné podoby; koule snuje se mimo mou nohu, již chci odtáhnouti, ale není mi možno.

Zápach po chlóru plní vzduch, vniká do hrdla, do plic – k udušení.

Proč nemohu odtáhnouti nohu?

Elektrická koule zmagnetovala všechno železo. Nástroje, náčiní i zbraně uvedeny tím v pohyb a napadají na sebe jasně zvučíce. – Cvočky bot mých utkvěly pevně na železné desce zasazené do dřeva. Proto nelze mi nohy odtáhnouti! Konečně se mi to podařilo s nejvyšším úsilím, když by mi byla koule ve svém krouživém oběhu narazila na nohu.

V tom praskla a jasně se zastkvěla; byli jsme skropeni plamenným deštěm. Spatřil jsem ještě, jak strýc na voru se obrátil, a Jakub byl přitisknut útulně ku svému kormidlu. – Sršely z něho jiskry; byl proniknut elektřinou!

Kam plujeme? Kam?

V úterý, dne 25. srpna.

Procítl jsem ze dlouhé mdloby.

Bouře zuří stále; blesky ječí a syčí rozpoutány jako hadi.

Jsme stále ještě na moři? Letíme báječnou rychlostí. Propluli jsme pod Anglií, kanálem La Manche, Francií a – snad pod celou Evropou!

Stále je slyšeti hukot! Bezpochyby naráží moře na skálu! Ale potom...

36. ZAHNÁNÍ

Zde končí můj denník, i budu pokračovati ve svém vypravování jako prve.

Jak jsem již pravil, byli jsme zachráněni, ač se nám vor rozkotal.

Co se udalo při nárazu voru na skálu, nelze mi říci.

Pocítil jsem, že padám do vody; ale že jsem unikl smrti, že nebylo tělo mé rozdrceno na ostrých výběžcích skalních, za to děkuji jenom mocné ruce Jakubově.

Statný Islandčan vynesl mne z náruče vln na žhavý písek; procitnuv shledal jsem, že ležím vedle strýce.

Potom vydal se zase do vody, po skalách do ječících vln, aby zachránil zbytky našeho majetku. Nebylo mi lze mluvíti; byl jsem zmožen únavou a rozčilením; bylo potřebí hodiny nežli jsem se zotavil.

Zatím stále přšelo jako při povodni nebo potopě. Několik vyčnívajících skal chránilo nás před deštěm.

Bjelke připravil oběd, jehož dotknouti se nebylo mi lze; potom opadli jsme všichni v bolestný spánek unaveni bděním po tři noci.

Příštího dne bylo počasí překrásné. Nebe a moře smířily a sjednotily se. Po bouři nezbylo ni památky. Professor procitnuv přál mi dobrého jitra. Byl hrozně vesel.

„Jak pak jsi se vyspal, milý hochu?“

Zda nemyslil by, že jsme v domku v Královské ulici, že jsem přišel klidně ke snídání, že bude dnes slavena má svatba s Markétkou?

Kéž by byla bouře zanesla vor na východ! Pluli bychom nyní pod Německem, pod rodným městem mým Hamburkem, pod domem, v němž dlí nejdražší můj poklad. Potom byli bychom od sebe vzdáleni sotva 400 kilometrů! Ale opravdu jsme vzdáleni více než 10.000 kilometrů od sebe.

Bolné tyto vzpomínky a myšlenky tísnily ducha mého, dříve než jsem mohl strýci odpovědět.

„Nuže, nechce se ti jaksi odpovědět, jak jsi se vyspal.“

„Velmi dobře,“ pravil jsem; „ale jsem jakoby rozdrčen; to však nevádí.“

„Úplně ne; nepatrná únava, nic jiného.“

„Zdá se, že jste velmi vesel, milý strýče.“

„Samá radost, milý hochu! Nadšen! Přistáli jsme!“

„U cíle naši cesty?“

„Nikoliv; ale na konci moře, jež se zdálo nekonečným!“

„Nyní půjdeme zase po souši, bychom pronikli hlouběji do nitra zemského.“

„Milý strýče, dovolte mi, bych se vás na něco otázel.“

„Otázka je ti dovolena, Jindřichu.“

„Návrat?“

„Návrat! Pomýšlíš na návrat dříve než jsme došli cíle?“

„Nikoli, jenom bych rád věděl, jakým způsobem návrat provedeme?“

„Nejjednodušeji, jak to jen možno. Jakmile dojdeme středu zemského, buď nalezneme novou cestu, po níž se vrátíme na povrch, anebo půjdeme klidně cestou, po níž jsme přišli. – Myslím, že bran za námi nezavřeli!“

„Jest nám tedy vor zase upravit.“

„Ovšem.“

„Ale vystačí nám potraviny, bychom mohli provést veliký podnik?“

„Dojista. Bjelke je statný chlapík, zachránil většinu zásob našich. Ostatně se přesvědčíme.“

Opustili jsme místo toto, vydané větru. Měl jsem naději, jež byla zároveň obavou; bylo mi jaksi nemožným, aby nebyly nárazem mocným voru zásoby všechny zničeny. Zmýlil jsem se.

Navrátil se zpozoroval jsem na břehu kupu různých předmětů, jež Jakub pořádal.

Strýc stiskl mu ruku projevuje vděčnost svou. –

Člověk ten obdařen byl nadlidskou oddaností, že mu není rovno, pracoval když jsme spali, a zachránil s nebezpečím života nejčennější naše zásoby.

Měli jsme sice dosti značné ztráty, na př. ztratili jsme všechny zbraně; ale konečně není nám jich nutně třeba. Zásoba prachu zůstala neporušena; málem byli bychom vyletěli do povětří.

„Nemáme pušek, nebude nám lze lovit zvěř!“ zvolal strýc.

„Dobře, ale nástroje?“

„Zde je manometr, nejužitečnější ze všech, za nějž bych všechny ostatní obětoval. Tím mohu měřiti hloubky, zvím, až dojdeme středu země, že jsme u cíle cesty své. Bez něho pronikali bychom stále v před, až bychom vyšli u svých protichůdcův.“

„Což kompas?“ ptal jsem se rozmrzen jsa na strýcovu veselost.

„Zde jest! Je v dobrém stavu jakož i hodiny a teploměr. Bjelke je statný chlapík!“

Bylo mi uznati pravdu strýcových slov. Z přístrojů nescházel ani jediný. – Z nástrojů spatřil jsem na písku rozloženy žebříky, provazy, sekery, motyky atd.

Leč bylo nám prohlédnouti ještě potraviny. –

„A potrava?“ pravil jsem.

„Prohlédneme ji,“ odvětil strýc.

Bedny s potravinami byly zachráněny na břehu; moře jich po většině ušetřilo, tak že jsme měli sucharů, masa, jalovcové a ryb na čtyry měsíce.

„Na čtyry měsíce!“ zvolal professor. „Máme dosti času, bychom došli středu zemského a zase se vrátili, a zbytkem vyčastuji potom své kollegy při Joanneu.“

Měl jsem dosti času, bych uvykl strýcově povaze, ale divil jsem se mu přece.

„Ještě doplníme zásoby vodní dešťovou vodou, jež napršela do vyhloubenin v žule; – netřeba se nám báti, že budeme trpěti žízeň. Vor ať Jakub co nejlépe spraví, ač, jak se mi zdá, již nám ho nebude třeba.“

„Jak to?“ zvolal jsem.

„Je to má domněnka. Myslím, že se nevrátíme cestou tou, po níž jsme přišli.“

Pozoroval jsem professora nedůvěřivě. – Ptal jsem se sama sebe, nezšílel-li.

„Posnídáme,“ pravil.

Dav Jakubovi rozkazy ubíral se na vysoké předhoří. Šel jsem za ním.

Tam poobědvali jsme sušeného masa, sucharův a čajového odvaru, a jest mi vyznati, že jsem si za svého života lépe nepochutnal.

Hlad, svěží vzduch a klid po rozbouření mysli, vše to nemálo přispívalo zvýšiti mou chuť. –

Při snídání ptal jsem se strýce kde jsme.

„Je velmi nesnadno vypočísti polohu tohoto místa?“

„Podrobně, určitě vypočítí je velmi nesnadno; není to vůbec možno, poněvadž mi nebylo lze po ty tři dni, kdy zuřila bouře, sledovati rychlost' a směr naší plavby; ale určíme místo toto přibližně.“

Počato s výpočtem od ostrova, na němž byl geysér.

„Neodmítej, milý hochu, té cti,“ pravil strýc, „abych první ostrov objevený v nitru zemském nazval *ostrovem Jindřichovým*.“

„Pro mne! Přistanuvše u ostrova Jindřichova urazili jsme po vodě asi 2700 kilomet., a byli jsme od Islandu vzdáleni více než 6000 kilometrů.“

„Dobrá,“ pravil strýc; „počnouce místem tím počítejme čtyry bouřlivé dny, za nichž nebyla rychlost' plavby naší menší 800 kilometrů za dvacet a čtyry hodiny.“

„Snad. Přibudou tedy 3000 kilometrů.“

„Ano, a moře Lidenbrockovo měří od jednoho konce ke druhému 6000 kilometrů. – Rovná se tedy velikostí moři Středozezemskému.“

„Ovšem, zvláště měříme-li je jenom po šířce!“

„Je to možno.“

„A zvláštní případ!“ dodal jsem; „jsou-li výpočty naše správný, máme nad hlavami Středozezemské moře!“

„Skutečně!“

„Jsme vzdáleni od Rejkjavíku 9000 kilometrů.“

„Je to pěkný kousek cesty, milý hochu; ale jsme-li pod mořem Střezozemním neb Atlantským nebo pod Tureckem, nelze nám určití, jestliže jsme se uchýlili od původního směru.“

„Nikoli, zdálo se, že vítr se neobrátí; – myslím tedy, že pobřeží toto leží jihovýchodně od zálívu Markétčina.“

„Dobrá; snadno se o tom přesvědčíme užitím kompasu. Tedy nahlédněme!“

Professor ubíral se ku skále, na níž Jakub složil přístroje. Byl vesel, čil, mnul si ruce, jako mladík! Šel jsem za ním jsa zvědav, nemýlil-li jsem se.

Když jsme přišli ku skále, chopil se strýc kompasu, položil jej vodorovně a pozoroval magnetovku, jež chvílku kolísavši stanula potom pevně dle působení síly magnetické.

Strýc se díval, potom si mnul ruce, protřel si oči a díval se znova. Konečně obrátí se ke mně všecek udiven.

„Co se děje?“

Ukázal mi, bych pohlédl na kompas. Byl jsem velmi překvapen. Magnetovka ukazovala severním pólem na jih. Obrátí se ku břehu místo by ukazovala na moře!

Třásl jsem kompasem zkoušeje jej; byl v pořádku. Ať jsem posunul magnetovku do kterékoli polohy, vždy vrátila se tvrději v týž neočekávaný směr.

Nebylo tedy pochyby. – Za bouře vítr se obrátil aniž jsme toho pozorovali, a zahnal nás zpět na břeh, o němž strýc domníval se, že je daleko za námi.

37. POLE KOSTÍ

Měnivé pocity, jež profesora Lidenbrocka trápily, úžas, nedůvěru a konečně hněv, není mi lze vylíčiti. – Nikdy neviděl jsem člověka z počátku tak nerozhodného, později pak tak rozčileného.

Nesnáze a svízele plavby, nebezpečí, jež jsme přestáli, vše to bylo nám snášeti znova. Šli jsme zpět místo ku předu.

Ale odhodlanost strýcova nabyla poznovu vrchu.

„Jak jsme byli hříčkou osudu! – Živlové spikli se proti mně! Vzduch, oheň i voda spojily síly své, by překážely plavbě naší! Nuže dobře! Uvidíme, co zmůže vůle! Nepovolím, neustoupím ani o čárku, uvidíme, kdo bude vítězem, člověk-li, či příroda!“

Stoje na skále, nadšen, hrozivě se tváře, podobal se Otto Lidenbrock zuřivému Ajantovi, vyzývajícímu bohy. Považoval jsem za svou povinnost, abych prchlivost jeho ukrotil.

„Vyslechněte mne,“ pravil jsem pevným hlasem. „I ctižádost má hranice; proto nemáme bojovati s nemožností; ku plavbě jsme špatně připraveni. Pět set mil neurazíme na několika svázaných kládách s prostěradlem místo plachty, a s holí místo stožáru proti rozpoutanému větru. – Nelze nám voru řídit, jsme hříčkou bouří; bylo by bláznovstvím, kdybychom se zase vydali na nemožnou vodní cestu!“

Deset minut uváděl jsem jeden nezvratný důkaz po druhém, neustávaje mluvit, ale strýc neslyšel jsa roztržit ani slova.

„Na vor!“

To bylo mi odpovědí. – Ať jsem činil co chtěl, prosil, zlobil se, vždy narazil jsem na jeho vůli, jež byla tvrdší než žula.

Jakub dokončil právě opravu voru. Zdálo se, že zvláštní muž ten tušil záměry strýcovy. Několika kusy surtarbranduru vor opět upevněn, nová plachta vytažena, a vítr pohrával řásnatými jejími záhyby.

Professor promluvil s Bjelkem několik slov, a Island'an přinesl ihned na vor zavazadla a připravoval vše ku plavbě. – Ovzduší bylo čisto, vítr vál od severovýchodu.

Co jsem měl počítí? Měl jsem se postaviti oběma na odpor? Nemožno. Kdyby Bjelke byl při mně! Ale nikoli! Zdálo se, že zanechal vůdce náš všech osobních choutek, aby si připravil rozkoš sebezapírání. – Od sluhy pánu svému tak oddaného nebylo lze čeho očekávati. Bylo mi jeti s nima.

Chtěl jsem se tedy právě na obvyklém místě usaditi, když mě strýc zadržel právě:

„Odplujeme až zítra.“

Obrátil jsem se jako člověk, jemuž je vše lhostejno.

„Nesmím čeho zameškati,“ pravil dále, „a poněvadž mě náhoda na toto pobřeží zahнала, prozkoumám je nežli odpluji.“

Poznámece této každý porozumí, jakmile se doví, že jsme byli sice zase zahnáni zpět na severní pobřeží, nikoli však na též místo, z něhož jsme byli prve odpluli. – Markétčin záliv leží snad západněji. Tedy, jak přirozeno, chtěl strýc prozkoumati okolí, kamž jsme byli zahnáni.

„Tedy učiníme výzkumnou vycházku!“ pravil jsem.

Zanechavše Jakuba na voru odešli jsme. Prostranství mezi mořem a předhořím bylo velmi veliké; bylo nám jíti půl hodiny, než jsme přišli ku skále.

Šlapali jsme po nesčíslných lasturách všech tvarův a velikostí, v nichž žili živočichové prvního období.

Sporoval jsem také obrovské želví štíty průměru asi patnácti stop. Žili v nich obrovští glytodontové.

Mimo to byla půda pokryta velikým množstvím rozdrčeného kamení, – jakéhosi druhu oblázků, – jež vlny ohlazovaly a na břehu vrstvily.

Připadlo mi, že snad moře před časy pokrývalo všechno toto prostranství. Na roztroušených skalách, jichž se moře nyní nedotýká, zůstavily vlny zřejmé známky.

To mohlo až na určitou okolnost' skutečnost' moře čtyřicet mil pod povrchem zemským vysvětliti. Ale, dle mého mínění, ztratily se snad hmoty tyto kdysi v nitru zemském, a objevily se z vod okeánu, jež touto trhlinou vytryskly. Leč jest nám uznati, že trhlina ta je právě zacpána, sice by tato sluj, či lépe ohromná nádržka, v době dosti krátké byla naplněna.

Snad proměnila se tato voda částečně v páry bojujíc s podzemským mořem. Odtud vznikly mraky vznášející se nad hlavami našimi a elektřina, jež působí v nitru zemském bouře.

Theorie zjevů, jež jsme viděli, zdála se mi uspokojivou; neboť jakkoli byly divy přírody veliké, bylo je lze vysvětliti fysickými zákony.

Šli jsme tedy po půdě usazené, která jako všechny druhy půdy útvaru tohoto, jež tak četně nalézáme na povrchu zemském, vznikla z vody.

Professor zkoumal bedlivě každou skalní trhlinu. Objevil-li se nějaký otvor, zdála se mu hloubka jeho velmi důležitou.

Když jsme ušli podle břehu moře Lidenbrockova míli cesty, změnila se zcela podoba krajiny.

Půda zdála se násilným pozvednutím spodních vrstev převrácenou a proházenou.

Na mnohých místech dokazovaly prolákliny nebo vyvýšeniny převraty základů zemských.

Stěží dostali jsme se přes žulové balvany smíšené s oblázky, křemenem a usazeninami z neplavu na pole, nebo spíše na rovinu pokrytou kostmi.

Nazval bys ji nesmírným pohřebišťem, kde mísila generace dvacítí století svůj nikdy nemizící popel a prach.

V dáli bylo viděti kupy kostí, jež se táhly až na rozhraní obzoru, kde v rozplývavé mlze se ztrácely. Zde, na rovině asi tří čtverečných mílí, spočívaly děje zvířecího života, jež na nové půdě obydlené země se neudály, aniž byly zaznamenány.

Ale netrpělivá zvědavost' pudila nás dále. Naše nohy rozšlapávaly s praskotem zbytky předhistorických tvorů, a zkameněliny, jichž vzácné a zajímavé trosky zdobí musea velkoměstská.

Tisíc Cuvierů nebylo by spojilo v příslušné celky kosti organických bytostí, jež na velikolepém pohřebišti tomto ležely.

Žásl jsem. Strýc pozvedl dlouhé ruce své k hustým mrakům, jež nám byly oblohou.

Otevřená ústa, oči zářící pod okuláry, potřásání hlavou na všechny strany, vůbec celá postava jevila jeho úžas.

Pohlížel na vzácné, neocenitelné sbírky leptotherií, mericotherií, mastodontů, megatherií, lofodií a jak všechny ty pravěké obludy slují, jež nahromaděny zde byly pro osobní jeho choutku.

Ale jaký byl jeho úžas, když našel mezi kupou zbytkův organických holou lebku!

„Jindřichu, Jindřichu, lidská lebka!“ volal hlasem chvějícím se.

„Lidská lebka, strýče?“ zvolal jsem rovněž žásna.

„Ovšem, synovče! Ó! Milne-Edwarde! Ó Quatrefagesi (čti: Katřfáži)! Kéz jste zde, kde já, Otto Lidenbrock!“

38. ZKAMENĚLÝ ČLOVĚK

Aby ozřejměla zmínka o proslavených francouzských učencích, je mi připomenouti, že krátce před naším odchodem udála se věc pro palaeontologii nesmírně důležitá.

Dne 28. března roku 1863. byla od dělníků, kteří vedením H. Bouchera de Perches v kamenných lomech v Moulin Quignonu a Abeville pracovali, čtrnácte stop pod zemí nalezena lidská čelist', první zkamenělina toho druhu, jež byla kdy objevena. Zároveň nalezeny byly kamenné sekery a ohlazené oblázky, omalované a účinem času potažené jednotvárnou patinou.

Nález tento vzbudil obdiv nesmírný nejen ve Francii, ale i v Anglii a Německu. Několik učenců z Institut Français, mimo jiné též pánové Milne-Edwards a de Quatrefages (čti: Katrfáž) ujali se živě této události, a dokázali nepopíratelnou pravost' křehké kosti, a vystoupili v „čelistní při“, jak se o tom Angličané vyjádřili, jako nejhrošlivější obhájcové.

K těmto geologům spojeného království, již událost' tu považovali za věrohodnou, jako Falconer, Busk, Carpenter atd., přidružili se učencové němečtí, a mezi těmi přede všemi nadšený můj strýc, professor Lidenbrock.

Existence fossilního člověka v době čtvrtohorní zdála se nepopíratelně uznanou a dokázanou.

Soustava tato měla sice rozhodného odpůrce v panu Elieovi de Beaumont. Znameníť tento učenec tvrdil, že kraj Moulinsko-Quignonský není diluvialní, nýbrž útvaru mladšího, a souhlase ve příčině té s Cuvierem nechtěl uznati, že by pokolení lidské pocházelo z téže doby jako čtvrtohorní živočichové.

Strýc Lidenbrock souhlase s velikou většinou geologů statně si vedl pojednávaje a dokazuje, a pan Elie de Beaumont tvořil skoro sám svou stranu.

Znali jsme všecky podrobnosti této události, ale nebylo nám známo, že od odchodu našeho záležitost' ta znova pokročila.

Jiné čelisti téhož druhu, jakkoli jedinci různých rodův i čeledí, byly nalezeny v sypké půdě některých francouzských, belgických a švýcarských jeskyní zároveň se zbraněmi, nástroji a kostmi dětí, jinochů, mužův a starcův. Existence čtvrtohorního člověka potvrzovala se každým dnem určitěji a jistěji.

Ale na tom není dosti. Další, ve třetihorním útvaru vykopané zbytky oprávnily statečné učence, že přisoudili lidem stáří ještě mnohem větší.

Zbytky ty nebyly sice kosti lidské, ale výrobky člověka, holenní a kyčelní kosti fossilních zvířat pravidelně, jakoby od soustružníka proužkované, nesouce na sobě zřejmé stopy lidské práce.

Tedy žil člověk o mnoho století dříve, než se domníváno; žil před mastodontem, byl souvěkovcem jižního slona. Doba jsoucnosti jeho páčí se na 100.000 let.

Za takového stavu palaeontologie lze snadno pochopiti radost' a úžas strýcův, když našel as o dvacet kroků dále člověka čtvrtohorního. –

Bylo to úplně zřejmé tělo lidské. – Což byla půda tak působila jako na hřbitově St. Michaele v Bordeauxu (Bordó), že tělo po tolik století zachovala?

Nemohl jsem toho říci. Ale mrtvola s koží jakoby pergamenovou, údy, na pohled ještě plny morku, zachovalé zuby, bohatý vlas, hrozně dlouhé nehty na rukou i nohou, to vše jevílo se nám jako za živa.

Žásl jsem vida člověka z jiného věku. – Strýc jinak hovorný úžasem jakoby oněměl.

Zvedli jsme tělo, ohmatali jeho trup; pohlížel na nás očnima důlkama.

Po malé přestávce probudil se ve strýci zase professor. Zapomněl na stav, v němž jsme byli, myslil bezpochyby, že stojí před posluchači svými v Joanneu.

Mluvil jako docent před posluchačstvem:

„Mám čest', pánové, představití vám čtvrtohorního člověka. – Velcí učenci popírali jeho jsoucnost'; nyní může se každý nevěřící Tomáš přesvědčiti. Dotkne-li se ho prsty svými, uzná svůj blud. Jsem přesvědčen, že třeba jest, aby byla věda při odhalení tomto opatrná! Dobře vím, co tropili Barnumové a jiní švindléri s fossilním člověkem.

Znám všechny podobné příběhy, vím také, že Cuvier a Blumenbach vyhlašovali podobné kosti za mamutovy. Ale zde nelze býti na pochybách. Mrtvola je zde! Vidíte ji, lze ji ohmatati; je to tělo neporušené, kostra.

Jak pozorujete, není docela šest stop vysoký; náleží bez odporu plemeni kavkazskému, ba tvrdím, že je z čeledi Jafetovců, jež rozšířila se od hranic indických až po západní pobřeží evropské.

Jistě, je to člověk, současník mastodontův. Ale jak dostal se do této jeskyně, toho neodvážím se ni domýšleti. Pravím toliko, co vím: člověk je zde obklopen výrobky rukou svých, i nelze mi pochybovati, že pochází z doby pravěké.“ –

Když professor domluvil, zatleskal jsem projevuje svůj souhlas. – Ostatně bylo by i lidem mnohem učenějším než jeho synovec velmi obtížno, by se s ním přeli.

Zkamenělé tělo toto nebylo jediným na veliké „Kostní pláni“; každým krokem zavadili jsme o nové, tak že si strýc mohl vybrati, a nevěřícím přinéstí vzory na ukázkou a ku přesvědčení.

Tu vyskytla se vážná záhada, již nedůvěřovali jsme si rozluštití. Svalila se těla tato, když už byla setlela, násilnými otřesy půdy na břehy moře Lidenbrockova, či žila v

podzemním světě pod umělým nebem, narodila se a zemřela jako našinci? Až dosud nacházeli jsme jen nestvůry mořské a ryby. – Žil snad na tomto pustém pobřeží podzemního moře také člověk?

39. PROTEUS PRASVĚTA

Asi půl hodiny procházeli jsme se ložiskem kostí. Vášnivá téměř zvědavost pudila nás dále. Jaké ještě divy, jaké poklady pro vědu skrývala tato jeskyně? – Byl jsem připraven na všecko překvapení.

Přešli jsme „Kostní planinu“.

Nerozvážný strýc málo toho dbal, zabloudíme-li; následoval jsem ho slepě. Kráčeli jsme mlčíce.

Elektrické světlo osvětlovalo všecky předměty stejně, tak že nebylo ohniska, jež bylo by vytvořilo stín.

Všecky výpary zmizely.

Skály, vzdálená řada hor, několik mlhavě vynikajících lesních skupin nabývalo rovným rozdělením svítivého fluida neobyčejného vzezření. –

Urazivše míli cesty došli jsme velikého lesa. Nebyly to však žampiony jako při zálivu Markétčině; – zde objevilo se nám třetihorní rostlinstvo ve své veškeré kráse a nádheře.

Vysoké palmovité stromy rodů nyní vyhynulých, smrky, tisy, cypřiše i tuje byly síťovitě propleteny liany. – Koberec z mechův a jatrovek pokrýval půdu.

Několik potoků vinulo se mezi houštinami, jež neposkytovaly stínu. Na březích jejich rostlo stromovité kapradí jako v našich sklenících. Ale všecky tyto stromy, křoviny i byliny byly bezbarvé, poněvadž se jim nedostávalo oživujícího slunečního tepla.

Všecko rozplývalo se v jednotvárném zbarvení vybledle nahnědlém. Listí bez zeleni, ba i květiny, jež bujely za doby třetihorní, jsouce bez barvy i vůně, podobaly se papírovým, jež účinem vzduchu vybledly.

Strýc odvážil se do obrovského lesa. Šel jsem za ním, nikoli beze strachu. – Poněvadž bují zde rostlinná potrava, zda žijí zde také strašní ssavci?

Spatřil jsem na osvětlených místech rostliny mařinovité, luštěniny a mnoho jiných, jež přeživavcům všech dob jsou vítanou pochoutkou.

Potom objevovaly se stromy různých krajů pozemských pomíchány: dub vedle palmy, austrálský blahovičník (eucalyptus) po boku norské jedle, severní bříza se seelandskou kaurií proplétaly své větve.

Náhle jsem stanul a zadržel strýce.

Rozptýleným světlem bylo lze pozorovati i nejmenší předměty ve hloubi lesa. Zdálo se mi, že vidím... Nikoli, vskutku, viděl jsem na vlastní oči pohybovati se ohromná zvířata mezi stromy!

Ovšem, byla to obrovská zvířata, stáda mastodontů, nikoli zkamenělých, ale živých, podobných oněm, jichž zbytky roku 1801. v bahně řeky Ohia byly nalezeny.

Pozoroval jsem veliké slony tyto, jejichž rypáky ryly pod stromy, jako hemžící se hadi.

Slyšel jsem, jak svými dlouhými tesáky zraňovali staré kmeny. Větve praskaly a kupy strhaného listí mizely v širokých tlamách těchto nestvůr.

Byli jsme tedy vydáni těmto divým obyvatelům opuštěni jsouce v klínu zemském!

Strýc si je bedlivě prohlížel.

„Nuže,“ zvolal po chvíli, „ku předu, ku předu!“

„Nikoliv,“ ozval jsem se, „nikoli! – Jsme bezbranni. Co počneme mezi stádem obrovských oblud? Pojd'te, strýče, pojd'te! Nikdo neujde zdrav jejich divokosti!“

„Nikdo!“ pravil strýc tichým hlasem. – „Mýlíš se, Jindřichu. Pohled' jen, pohled' tamo dole! Zdá se mi, že vidím tam živého tvora! Nám podobného! Muže!“

Pohleděl jsem tam i pokrčil ramenama odhodlán jsa hájiti nevěry své až do nejkrajnějších mezí. – Ale bylo mi popírati, co jsem opravdu viděl.

Vskutku, ani čtvrt' míle od nás, byla lidská bytost', opřená o kmen obrovské kaurie, Proteus oněch podzemních krajů, nový syn Neptunův, jenž pásal nespočetná stáda mastodontův.

Nebyl zkamenělý jako mrtvola na „Kostní planině“, nýbrž obr, jenž, jak se zdálo, vládl těmto nestvůrám.

Výška těla jeho byla asi dvanácte stop. Hlava jeho, veliká jako buvolí, mizela v houšti divého vlasu. Mával ohromným pněm, vhodnou holí pastveckou ovčáka pravěkého.

Stanuli jsme nepohnutě všickni užaslí. – Leč bylo zřejmo, že máme prchnouti.

„Pojd'te, pojd'te!“ volal jsem táhna za sebou strýce, jenž poprvé tehdy mi povolil.

Za čtvrt' hodiny byli jsme z dohledu tohoto strašného nepřítele.

A nyní, když klidně o tom přemýšlím, – nyní, kdy duch můj opět nabyl rozvahy, když už několik měsícův uplynulo od nadpřirozené té příhody, co si mám mysliti? – Čemu mám věřiti?

Nikoli! Holá nemožnost'! – Byl to klam smyslový, co zrak náš viděl, nestalo se to vskutku? V podzemních krajích není živého tvora! Rod lidí, kteří žili ve klínu zemském nevědouce o svrchním světě, je báhorkou, nesmyslem!

Spíše uznal bych jsoucnost zvířete, jehož soustava je podobna lidské, pravěkého opa, snad pravěký orang-utang. Ale tento předčil vzrůstem nade všechny dosud známé údaje! – Ovšem! Opice, třeba by se to zdálo podivným, opice to snad byla, nikoli však živý člověk!

Zatím opustili jsme jasný les, oněměvše úžasem, ohromeni hrůzou. Prchali jsme proti vůli své. Pud náš vedl nás opět k moři Lidenbrockovu; jal jsem se zase pozorovati – prakticky.

Ačkoli jsem byl přesvědčen, že jsme na půdě, na niž nikdo dosud nevkročil, pozoroval jsem přece skupiny skalní dokonale podobné těm, jež viděl jsem u Markétčina zálivu.

Ostatně potvrzoval to kompas a náš bezděčný návrat na severní pobřeží moře Lidenbrockova. Četné potoky i vodopády řinuly se ze skalních trhlin.

Zdálo se mi, že poznávám ložisko surtarbranduru, věrný náš „Jakubův potok“ i jeskyni, v niž jsem se probral ze mdlob. Potom zdálo se mi zase, že se klamu; neboť jsem uzřel vrchy podoby zvláštní, potok a neobyčejný útvar jedné skály.

Pověděl jsem strýci své pochyby. – Byl rovněž na pochybách. – Nevyznal se v krajině té.

„Bezpochyby,“ pravil jsem, „nepřistáli jsme tam, odkud jsme vypluli, ale byli jsme bouří zaneseni poněkud výše, a jdouce po břehu jistě dojdeme Markétčina zálivu.“

„Pak,“ pravil strýc, „je zbytečno naše zkoumání, a bude nejlépe, jestliže se vrátíme na vor. Ale, Jindřichu, nemýlíš se?“

„Je velmi nesnadno vysloviti úsudek svůj, milý strýče, poněvadž všechny tyto skály jsou stejny. Ba nyní se mi zdá, že poznávám dokonce předhoří, na jehož úpatí Jakub stavěl vor. Budeme asi blízko malého zálivu, není-li již zde.“

„Nikoli, Jindřichu, našli bychom aspoň vlastní své stopy, a já nevidím ničeho...“

„Ale já něco vidím!“ vzkřikl jsem vrhaje se na předmět lesknoucí se v písku.

„Co je to?“

„Toto,“ odpověděl jsem ukazuje strýci zrezavělou dýku, již jsem zvedl.

„Ah, tedy jsi zbraň tuto přece s sebou vzal?“

„Já? Nikoliv! Ale vy...“

„Pokud vím, nikoli,“ pravil professor. – „Dýka tato nebyla nikdy mým majetkem.“

„To je zvláštní!“

„Nikoli, zcela prosté, Jindřichu. Islandané mívají často takové zbraně, a Bjelke, jemuž náležela, ji bezpochyby ztratil.“

Potřásl jsem hlavou. U Jakuba jsem dýky této nikdy neviděl.

„Či je to zbraň podzemního válečníka, živoucího člověka, současníka obrovského pasáka? Ale nikoli! Vždyť to není nástroj z doby kamenné, ni bronzové! – Dýka tato jest ocelová...“

Při této myšlénce vskočil mi strýc do řeči a dodal chladně:

„Upokoj se, Jindřichu, nabuď rozumu! – Dýka tato je zbraň ze šestnáctého století, dýka, jaké nosili šlechticové za pasem, aby jimi zasazovali „rány z milosti“. – Je původu španělského. – Není tvá, ni má, ni Jakubova, ni některé z lidských bytostí, jež snad žijí v klínu zemském.“

„Tvrdíte to?!“

„Pohleď! Dýka nebyla otupena vraždou člověka; je pokryta rzí, jež starší je než den, nežli rok, nežli století.“

Professor byl jak obyčejně rozohněn, i dal se unést svou fantasií.

„Jindřichu,“ pravil, „jsme na stopě velikého objevu. – Dýka tato leží zde na písku, jedno, dvě, tři století, a byla otupena na břehu podzemního moře.“

„Ale nepřišla sem sama!“ zvolal jsem, „byl zde tedy někdo před námi.“

„Ovšem.“

„A muž ten?“

„Muž ten vyryl dýkou touto své jméno! Muž ten ukázal nám opět cestu ku středu zemskému. Hledejme tedy!“

S podivuhodnou horlivostí šli jsme podle vysoké skalní stěny pátrající po sebe menší trhlíně, jež mohla býti chodbou.

Tak došli jsme místa, kde břeh značně se súžil. Moře sahalo téměř až na patu předhoří, tak že cesta nebyla širší dvou sáhů. – Mezi dvěma skalními výběžky spozorovali jsme otvor, vchod do úzké, tmavé chodby.

Tam objevila se na žulové ploše dvě tajuplná, polozvětralá písmena, začáteční písmena statečného, dobrodružného cestovatele:

• A • S •

„A. S.“ zvolal strýc. „Arne Saknussem! Stále Arne Saknussem!“

40. MYS SAKNUSSEMMŮV

Od počátku cesty své zažil jsem tolik překvapení, tak že jsem věřil, že jsem před novým překvapením jist a proti podivu otupělým. Ale když jsem pohlédl na obě písmena snad po tři sta let zde vrytá, byl úžas můj nesmírný.

Nejen písmo učeného alchymisty stálo na skále, ale měli jsme v rukou i nástroj, jímž písmena vryl. Nepopíral-li jsem existenci víry vůbec, nebylo mi lze popřítí ni existence cestovatelovy ni skutečnosti jeho cesty.

Kdežto jsem o tom přemýšlel, oddal se professor Lidenbrock nadšení, a nazval předhoří, s něhož spatřil moře, „Mysem Saknussemmovým“.

Strýcovo nadšení rozjařilo i mne. Zapomněl jsem všech nebezpečí; co vykonali jiní, to chtěl jsem také já vykonati, a nic lidského nezdálo se mi nemožným.

„Vpřed, vpřed!“ zvolal jsem.

Vrazil jsem do temné chodby, ale professor mě zadržel, a přenáhlený muž ten radil mi k trpělivosti a klidnosti.

Nejdříve půjdeme pro Jakuba a připlavíme sem vor.

Uposlechl jsem ač nerad, a bral se mezi skalami po břehu k voru.

„Vidíte, strýče, že jsme byli až dosud miláčky Štěstěny?“

„Myslíš, Jindřichu?“

„Ovšem; vždyť nás i bouře přivedla na pravou cestu; příhodné počasí bylo by nás zavedlo. Pak nebyli bychom uzřeli jména Saknussemmova a bloudili bychom nyní.“

„Ano, Jindřichu, je to řízení boží, že jsme plující k jihu byli zahnáni na sever k mysu Saknussemmova. Věc tu si opravdu nedovedu vysvětliti.“

„Ale nechme toho; nejde nám o to, bychom úkaz tento vysvětlili, nýbrž abychom ho použili.“

„Ovšem, milý hochu, ale...“

„Ale nyní obrátíme se na sever, nastoupíme cestu pod Švédskem, Ruskem, Sibiří, a kolik je vůbec severních zemí, místo bychom cestovali pod pouštěmi africkými nebo pod okeánem.“

„Ano, Jindřichu, dobře máš, vše je nyní v pořádku, poněvadž opustíme vodorovné moře, jež nás mohlo snadno zavést. Půjdeme nyní stále jenom dolů, jenom dolů. Víš-li, že máme ku středu zemskému již jen 15000 kilometrů?“

„To nestojí ni za řeč! Nuže vpřed, na cestu!“

Takto nerozumně jsme ještě mluvili, když jsme přišli k Jakubovi.

Vše bylo připraveno k okamžitému odplutí, vstoupili jsme na vor, plachta byla rozepjata, a Jakub řídil kormidlem vor podle břehu k mysu Saknussemmovu.

Vítr nebyl nám přízniv.

Bylo nám často pomáhati holemi, bychom se hnuli vpřed.

Činili jsme také dlouhé okliky, poněvadž na mnohých místech vyčnívaly skály nad hladinu.

Konečně za tři hodiny, as o šesté hodině večerní, našli jsme příhodné místo a tu přistáli.

Vyskočil jsem na břeh, za mnou strýc a Jakub. Plavba mne neupokojila, ba navrhl jsem, abychom „lodi své spálili“, by návrat na moře byl nemožný.

Strýc toho nedopustil; považoval jsem ho za zbabělce.

„Tedy se aspoň připravme výborně na cestu.“

„Ano, milý hochu; ale dříve jest nám ohledati chodbu, nebude-li nám potřebí žebříků.“

Strýc uvedl v činnost Rhumkorfův přístroj; temná chodba byla vyhlazena hmotami, jež se z ní vyřinuly.

Otvor do ní byl při samé zemi, tak že nám bylo lze bez obtíží do ní vkročiti.

Šli jsme z počátku vodorovně, když nám asi po šesti krocích cesta byla nesmírným balvanem zatarasena.

„Proklatý balvan!“ zvolal jsem zlostně vida, že nám cesta zatarasena nepřekročitelnou překážkou.

Ať jsme hledali jak chtěli, v pravo i v levo, nahoře i dole, nenalezli jsme nikde východu ni trhliny.

Byl jsem rozčilen, že zdála se mi skutečnost překážky nemožnou. Sehnuv se pohlížel jsem podle balvanu vzhůru. Žádné mezery, všady jen tvrdá, drsná žula.

Bjelke zkoumal chodbu na všech stranách, ale trhliny nenalezl. Bylo nám odepřítí si další cesty.

Posadil jsem se na zem; strýc přecházel dělaje velmi dlouhé kroky.

„Ale co počal Saknussem?“ zvolal jsem.

„Byla mu tímto balvanem cesta také zatarasena?“ rozumoval strýc.

„Nikoli, nikoli!“ zvolal jsem živě. „Balvan tento buď zemětřesením aneb účinem magnetické síly zatarasil chodbu. Bezpochyby poskytla tato chodba cestu lávě a vyvrženým hmotám. Vizte, čerstvé štěrbiny na žule; vytvořily je ohromné kameny, jež se chodbou protlačily, jakoby je obří vydlabali; jednoho dne byl tento balvan silnějším tlakem stlačen

dolů, a tak cesta jako příklopem zatarasena. Překážky této za Saknussemma ještě nebylo. Odklidíme balvan tento nebo nedojdeme svého cíle – středu zemského!“

Domluvil jsem. Oči strýcovy byly ve mně zakotveny.

Touha po objevu mě oživovala, zapomněl jsem na minulost, pohrdal jsem budoucností.

Nebylo pro mne na povrchu zemském ničeho: místa, země, ni Hamburk a Královská ulice mne již nevábily, a Markétka ubohá snad myslila, že jsem ve klínu zemském na vždy pohřben!

„Tedy!“ pravil strýc, „prorazíme špičáky a pákami balvan a otevřeme si další cestu!“

„Žula je příliš tvrdá a silná.“

„Ale...“

„Vždyť máme prach! Roztrhneme balvan!“

„Ano!“

„Třeba učiniti ve skále díru.“

„Jakube, k dílu!“ zvolal strýc.

Bjelke přinesl ihned s voru špičák, jímž chtěl vyhloubiti díru pro prach.

Nebyla to snadná práce. Bylo potřebí díry, jež by pojala padesáte liber střelné bavlny, jejíž rozpínavost je čtyřikrát taková jako prachu.

Byl jsem velmi rozčilen.

Bjelke pracoval a já pomáhal jsem strýci, jenž hotovil dlouhou zápalku.

„Rozbijeme balvan a budeme pak postupovati,“ pravil jsem.

„Ovšem, postupovati,“ opakoval strýc.

Asi o půlnoci byla práce skončena, díra naplněna střelnou bavlnou, a chodbou vedena zápalka, jež končila u vchodu.

Jiskrou bylo lze uvéstí strašné přípravy v činnost.

„Až zejtra,“ pravil strýc.

Bylo mi tedy čekati ještě pět hodin.

41. VÝBUCH

Příští den, 27. srpen, stal se pro naši podzemní cestu velmi důležitým.

Kdykoli si na tento den vzpomenu, zachvěje se mi vždy srdce.

Od toho dne nezmohl již ničeho náš rozum, naše soudnost ani vynalézavost, stali jsme se hříčkou přírodních sil působících v zemi.

O šesté hodině byli jsme pohotově. Nadešel okamžik, v němž jsme si měli prorazití prachem cestu balvanem ze tvrdé žuly.

Vyprosil jsem si, by mně bylo dovoleno zapáliti. Potom jsem pospíšil na vor, abychom se uchýlili v dálku. Tak hleděli jsme ujíti výbuchu, jehož síla snad daleko se rozestře po žule.

Dle našeho výpočtu měla zápalka hořeti po deset minut, nežli dospěl oheň střelné bavlny. Měl jsem tedy dosti času, bych se vrátil na vor.

Hotovil jsem se k výkonu; srdce se mi chvělo.

Rychle jsem pojedl; strýc a Jakub odebrali se na vor; já zůstal na břehu. K zapálení vzal jsem si svítilnu.

„Jdi, milý hochu,“ pravil strýc, „a brzy se vrať.“

Ihned přistoupil jsem k otvoru chodby, otevřel svítilnu a chopil konec zápalky.

Professor hleděl na hodinky.

„Hotovo?“ zvolal.

„Vykonáno!“ odpověděl jsem.

„Nuže, zapal, milý hochu!“

Rychle zapálil jsem zápalku a ubíhal rychle k voru.

„Na vor,“ zvolal strýc, „a odplujeme.“

Jakub odrazil mocným odstrkem od břehu; vor octl se v dáli dvaceti sáhův.

Byly to hrozné chvíle. Professor sledoval ručičku hodinek.

„Za pět minut!“ zvolal. „Za čtyry! Za tři!“

Tepna mi bila horečně rychle.

„Za dvě, za jednu!... Sřít se, žulo!“

Co se dalo potom?

Hromového rachotu jsem neslyšel. Ale viděl jsem, jak se před mýma očima mění skály; vystupovaly jako ze záclony.

Spozoroval jsem na břehu zející propast. Moře víříc dulo se u vysoké vlny, na jejichž hřbetech byl náš vor.

Sklesli jsme všichni tři. Jasno proměnilo se v čirou temnotu.

Pozoroval jsem, že se nám nedostává podkladu, ne sice našim nohám, ale našemu voru.

Myslil jsem, že utoneme. Ale nestalo se tak.

Byl bych rád promluvil se strýcem, ale nebylo mi možno pro jekot vody.

Ačkoli bylo tma, voda hučela, jakkoli jsme byli velmi překvapeni a rozčileni, pochopuji přece, co se dalo.

Za skalou, jež byla právě roztříštěna, byla propašť.

Výbuchem povstalo v rozpukané půdě jakési zemětřesení, rozšklebila se propašť, a moře proměněné v dravý proud unášelo nás do hlubiny.

Měl jsem se za ztracena.

Několik hodin uběhlo. Zavěsili jsme si na vzájem paže, podali ruce, bychom nespádli s voru.

Bylo nám přestáti nejprudší nárazy, kdykoli vor narazil na skálu. Ale nárazu těch bylo po řídku, a proto jsem myslel, že byla chodba velmi dlouha.

Jistě byla to cesta Saknussemova; ale neprozřetelní jsouce vzali jsme si průvodčího – moře – místo bychom šli sami.

Tyto myšlenky vznikaly mi nejasně v duši. Nebylo mi lze spojití je za této závratné plavby, jež se podobala pádu s výše.

Dle proudění větru, jenž mi vrážel do tváře, soudil jsem, že plujeme rychleji než jezdí rychlovlaky.

Pochodeň zapáliti nebylo možno, a poslední elektrický přístroj náš byl při výbuchu zničen.

Byl jsem tedy překvapen, když se nedaleko nás zablesklo světlo, jež osvítilo nepokojnou tvář Jakubovu.

Obratnému Island'anu podařilo se rozžítí svítlnu, a jakkoli se plamének mihal, osvěcoval přece poněkud naše tmavé okolí.

Chodba byla široka. Při slabém osvětlení nebylo obou stěn viděti. Spád vody, po níž jsme pluli, podobal se nejdravějším proudům americkým.

Vor byl často uchvácen vírem, plul otáčeje se.

Když jsme se přiblížili k jedné stěně, posvítil jsem si na ni svítlnou, i páčil jsem rychlost' plavby naší z toho, že výběžky skalní splývaly v jedinou přímku.

Páčil jsem rychlost' na tři sta kilometrů za hodinu.

Drželi jsme se spodku stěžně, jenž byl při výbuchu přeražen, a obraceli se zády proti proudu vzduchovému, bychom mohli dýchatí.

Zatím mýjely hodiny.

Stav náš byl stejný, ale okolnosti se měnily.

Většinu potřeb a nástrojů při výbuchu jsme ztratili.

Maje svítilnu v ruce prohlížel jsem zásoby. Z přístrojů zbyl nám jenom kompas a hodiny. Provazův a žebříků jsme neměli mimo lano ovinuté kolem stěžně. Nástroje zmizely všechny, a potravy zbylo nám jenom na jediný den, kus sušeného masa a několik sucharů!

Rozhlížel jsem se tupě nemoha čeho pochopiti.

Kdyby nám vystačily zásoby na několik měsíců, jak dostaneme se ze propasti, do níž nás unášel proud?

Zatím zapomínal jsem přítomného nebezpečí strachuje se budoucnosti.

Jak mu ujdeme? Hlad hrozil nám však brzkou záhubou.

Neměl jsem tolik odvahy, bych o tom se strýcem promluvil; bylo mi šetřiti jeho chladnokrevnosti.

Zatím světlo ve svítilně stále víc a více sláblo, poněvadž dohořival knot, až konečně shaslo.

Bylo zase tma jako v pytli, tak že nebylo lze na to pomýšleti, bychom neproniknutelnou temnotu zaplašili.

Měli jsme sice ještě jednu pochodeň, ale té neudrželi jsme v ruce. I učinil jsem to jako dítě: zavřel jsem oči, bych temnoty neviděl.

Za nějakou chvíli byla rychlost' našeho voru zdvojnásobena; poznali jsme to mocným proudem vzduchu, jenž nám vrážel do tváře.

Spád vody byl nesmírný; již jsme se nesmýkali dolů, nýbrž padali. Zdálo se mi, že řítíme se kolmo do hlubiny. Strýc a Jakub zavěsivše se mi v paže pevně mě drželi.

Náhle pocítil jsem náraz; nenarazili jsme na hmotu tvrdou, ale vor ustal padati, a nesmírná spousta vodní stékala prudce na povrch jeho. Ztrácel jsem dech, byl jsem zaplaven...

Ale záplava ta netrvala dlouho. Za několik vteřin byl jsem na čerstvém vzduchu, i bylo mi lze volně dýchat. Strýc a Bjelke se mne pevně drželi, a vor unášel nás ještě všechny tři.

42. PLAVBA DO VÝŠE

Bylo asi deset hodin večer. První, co jsem spozoroval po posledním nárazu, bylo, že nastalo v chodbě ticho, zanikl jekot a hukot, jenž mě po mnoho hodin ohlušoval. Konečně donikla ucha mého slova strýcova:

„Nuže, stoupáme?“

„Co tím myslíte?“ zvolal jsem.

„Ovšem, stoupáme! Plujeme vzhůru!“

Sáhl jsem rukou na stěnu – byla krvava. – Stoupali jsme velmi rychle.

„Pochodeň, pochodeň!“ volal strýc.

Nikoli bez obtíží zapálil Jakub pochodeň. Plamen plál rovně a osvětloval okolí naše, ačkoli se vor dosti zmítal.

„Zdá se mi,“ pravil strýc, „že jsme v úzké propasti sotva čtyry sáhy široké. Když voda dotekla dna, snaží se nabytí zase své rovnováhy a zvedá nás s sebou do výše.“

„Kam?“

„Nevím, ale buďme na vše připraveni. Rychlost našeho stoupaní páčím na dva sáhy za vteřinu, tedy sto dvacet za minutu, to jest asi 305 kilometrů za hodinu. Stoupáme výborně.“

„Ovšem, poněvadž nám nic nebrání a propast jest otevřena. Kdyby však propast byla zavřena, byl by vzduch tlakem vody velmi zhuštěn, byli bychom rozdrceni.“

„Jindřichu,“ pravil professor velmi klidně, „stav náš je skoro zoufalý, ale máme přece naději na záchranu, a ta mi teprve nyní připadá. Můžeme každým okamžikem zahynouti, můžeme však také každou chvíli býti zachráněni. Ale buďme hotovi užiti nejmenší příležitosti.“

„Ale co nyní počneme?“

„Posilněme se obědem.“

Pohlédl jsem na strýce tupě. Bylo mi vyznati, čeho jsem se tak obával:

„Jísti?“ ptal jsem se.

„Ovšem, bez odkladu.“

Professor promluvil několik dánských slov. Jakub potřásl hlavou.

„Jak,“ zvolal strýc, „potravin naše že jsou ztraceny?“

„Ano; jenom toto nám zbylo! Kus sušeného masa pro tři hladové žaludky!“

Strýc pohlížel na mne jakoby nechtěl uvěřiti.

„Nuže, máte ještě naději, že vyvážneme?“

Nedostalo se mi odpovědi.

Uběhla hodina. Pociťoval jsem notný hlad; rovněž moji společníci, ale nikdo neodvážil se doteknouti skrovného zbytku.

Zatím stoupali jsme rychleji. Často nedostávalo se nám dechu, jako větroplavcům, vznářejí-li se příliš rychle do výše.

Ale jako větroplavci přicházejí-li do vyšších vrstev, trpí stále větší zimu, pociťovali jsme my právě opak.

Tepla přibývalo měrou, jež nás nepokojila; nyní právě je dojistá čtyřicet stupňův.

Co znamená tato změna?

Až dosud potvrzovala skutečnost' theorie Davyovy a Lidenbrockovy; až dosud přispůsobovaly se zvláštní podmínky jako elektřina a magnetismus obecným zjevům přírodním, a poskytovaly nám přiměřeného tepla; neboť považoval jsem theorii centrální teploty za jediné pravou, za jediné vysvětlitelnou.

Což přišli jsme v místa, kde úkazy ty jevily se dokonale, a skály teplem roztavovaly?

Obával jsem se toho, a proto vypověděl jsem obavy své profesorovi:

„Neutoneme-li, nebudeme-li rozdraceni, nezemřeme-li hladem, zbývá nám naděje, že za živa uhoříme.“

Pokrčil jenom ramenoma a ponořil se zase ve přemýšlení.

Uběhla opět hodina, a mimo zvýšení tepla nijaká příhoda nezměnila stavu našeho. Konečně přerušil strýc mlčení:

„Třeba se nám rozhodnouti!“

„Rozhodnouti?“ zvolal jsem.

„Ovšem; jest nám nasaditi veškerých sil. Pokusíme-li se ušetřením tohoto zbytku zachovati si života, budeme slabi až do konce.“

„Do konce, jenž brzy nadejde!“ zvolal jsem.

„Naskytne-li se příležitost' k zachráněni se, bude třeba činu okamžitě; kde vezmeme sílu k činu rozhodnému jsouce hladem zeslabeni?“

„Ale, strýče, co počneme, až strávíme poslední zbytek?“

„Nic, Jindřichu, nic. Soudíš jako člověk malomocný duchem, jako tvor bez odhodlanosti.“

„Neztrácíte ještě naděje?“

„Nikoli,“ pravil professor pevným hlasem.

„Myslíte tedy, že možno, bychom byli zachráněni?“

„Ovšem, dojistá! Neuznávám za pravdu, že bylo by zoufati tvoru obdařenému vůlí, dokud srdce jeho bije, dokud mu krev proudí žilami!“

Ó! muž, jenž za takovýchto okolností takto smýšlí, má jistě povahu velmi pevnou!

„Konečně,“ pravil jsem, „co míníte učiniti?“

„Snísti zbytek tento do posledního sousta, a tak nabyti sil. Bude-li jídlo toto naším posledním, dobře, aspoň budeme potom opět lidmi, místo bychom byli živořícími, vysílenými tvory.“

„Nuže, pojezme!“ zvolal jsem.

Strýc rozdělil kus masa a suchary, jež nám zbyly po bouři a výbuchu; každému dostalo se asi libry potravy.

Professor jedl s chutí, se zimničním chvatem; já s nechutí, a jakkoli jsem byl hladov, skoro proti vůli.

Jakub pojídal klidně, zvolna, tiše malá sousta, požívaje klidu jako člověk, jehož netrápí starosti o budoucnost'.

Nalezl ještě půl lahve jalovcové, i nabídl nám ji. Občerstvující doušek mě zase poněkud oživil.

„*Fortraefflig*,“ liboval si Jakub.

„Výborná,“ souhlasil strýc.

Nabyl jsem zase něco naděje. Ale poslední potrava naše byla ta tam. Bylo pět hodin z rána.

Když jsme pojedli, oddal se každý svým myšlénkám; Bjelke, muž z nejzazšího západu, oddal se fatalistické resignaci Orientalů.

Myšlénkami mými byly vzpomínky, a ty zalétaly na povrch zemský, jehož snad nikdy již jsem neměl spatřiti: dům v Královské ulici, má ubohá Markétka, dobrá Marta, vznášely se mi před očima jako preludy.

Strýc, jenž jako vždy, počal-li něco, s celou duší podniku svému se oddával, zkoumal pozorně povahu různých vrstev světě si pochodní.

Slyšel jsem ho mumlati geologická slova; rozuměl jsem jim a proti vůli své jsem o nich přemýšlel.

„Vyvržená žula,“ pravil. „Jsme ještě v prahorách; ale stoupáme! Kdo ví?“

„Kdo ví?“ slova ta vzbuzovala stále naději. Sahal na kolmé stěny a za několik okamžiků pravil:

„Zde je svor! Zde rula! Dobrá! Brzy objeví se přechodní vrstvy, a pak...“

Co tím chtěl professor říci? Mohl změřiti vrstvy zemské nad hlavami našimi? Měl nějaké pomůcky, by mohl podniknouti výpočet?

Nikoli. Neměl tlakoměru, jehož nemohlo nic nahraditi.

Zatím přibývalo teploty, i byli jsme všickni zpoceni ve žhavém ovzduší.

Jakub, strýc i já, svlékli jsme vesty a kalhoty; nejlehčí oděv působil nelibé pocity, ne-li bolesti.

„Což plujeme nad výhni?“ zvolal jsem, když tepla stále přibývalo.

„Nikoli,“ pravil strýc, „totě nemožno!“

„A přece,“ pravil jsem sahaje na stěnu, „stěna je žhavá.“

V témž okamžiku dotekl jsem se vody, ale vykřikl jsem s úžasem:

„Voda je vroucí!“

Tentokráte byl mi odpovědí jenom nevrlý strýcův posuněk.

Napadla mne nezmožitelná hrůza, jež mne již neopustila.

Tušil jsem, že blíží se katastrofa, tak jako nejohavnivější obraznost' nebyla s to, by ji pochopila.

Jedna myšlénka, zprvu neurčitá, nejistá, stala se duchu mému skutečností. Zapuzoval jsem ji, ale vracela se tvrdošijně. Neměl jsem odvahy, bych ji uvážil.

Některá bezděčná pozorování utvrdila mé přesvědčení.

Při nejisté záři pochodně pozoroval jsem na žulových vrstvách zvláštní pohyby; přírodní úkaz, podmíněný sílami elektrickými, byl na tom, aby se dokona vyjevil; potom nepřiměřené teplo, vroucí voda!... Pohlédl jsem na kompas.

Byl pomaten.

43. VYVRŽENÍ Z KRATERU

Ovšem, pomaten! Magnetovka poskakovala od jednoho pólu ke druhému prudkými pohyby, proběhla celý kruh a zase zpět, jakoby ji napadla závrať.

Věděl jsem, že dle nejrozšířenějších teorií kůra zemská není nikdy ve klidu dokonalém; proměny způsobené rozkladem vnitřních hmot, otřesy pochodící od silného proudění, účín magnetismu, pokoušejí se neustále o to, by ji otřásly, ba i tehdy, kdy tvorové žijící na povrchu nemají o tom ani tušení.

Úkaz tento by mne nebyl polekal, aniž dovolil, aby se v duchu mém ujala bázeň.

Ale jiné věci, jistého způsobu, mne neklamaly.

S úžasnou silou opětovalo se časté dunění.

Porovnával jsem to s hlukem, jež působí veliký počet vozíků jedoucích s velikou rychlostí po kamenech. Bylo to nepřetržité burácení hromové.

Také magnetovka, vyrušená z pořádku elektrickými účiny, potvrzovala mou domněnku, že povrch zemský praskne, žula se sřítí, trhlíny se spojí v pevný celek, prázný prostor se vyplní a my ubozí „atomové“ budeme pak bídne rozdrceni.

„Strýče, milý strýče, jsme ztraceni!“ volal jsem.

„Co se zase stalo?“ pravil strýc neobyčejně klidně.

„Pohled'te jenom, stěny kolísají, základové žuloví se boří; nesmírné vedro, vroucí voda, zhušťující se páry, zmatená magnetovka, zřejmé důkazy zemětřesení.“

Strýc potřásl mírně hlavou.

„Zemětřesení?“ pravil.

„Ovšem!“

„Zdá se mi, že se mýlíš, milý hochu!“

„Což neznáte těchto předcházejících známek?“

„Zemětřesení? Nikoli! Očekávám něco lepšího!“

„Co myslíte?“

„Sopečný výbuch, Jindřichu!“

„Výbuch!“ pravil jsem. Byli jsme v klínu činné sopky?

„Myslím, že je to největší štěstí, jakého nám bylo lze dojíti,“ pravil strýc.

Největší štěstí! Což se strýc zbláznil? Co znamenala jeho slova? Co jeho klid a úsměv?

„Tedy,“ zvolal jsem, „zahnal nás osud do klínu sopky naplněné žhavou lávou; stěny jsou rozežhaveny, voda vroucí, jsme mezi hmotami, jež budou vyvrženy! Budeme vyvrženi, vyhozeni, vymrštěni do vzduchu s balvany, popelem, stružkami, plamenem, a to je největší štěstí, jehož nám bylo lze dojíti?“

„Ovšem,“ pravil strýc, „neboť v tom spočívá jediné naděje, že dojdeme zase povrchu.“

Tisíce různých myšlének křížovalo mi mozkiem.

Strýc měl pravdu, a nikdy se mi nezdál statečnějším, přesvědčenějším, nežli v tu chvíli, kdy očekával sopečný výbuch pomýšleje na budoucnost' s neobyčejným klidem duševním.

Zatím jsme stále stoupali; noc uběhla za stálého stoupání; rachot stále se množil; myslil jsem, že se zadusím, že nadešla poslední chvíle mého života, a přece, – fantazie je tak podivná, – oddal jsem se dětinským úvahám.

Nebyl jsem pánem svých myšlének; zmocnily se mne divné předtuchy, jež unášely mou rozvahu.

Bezpochyby hnal nás k jícnu tlak; pod vorem byla vroucí voda, a pod vodou láva, hromady balvanů, jež budou na všechny strany ze krateru rozmetány.

Byli jsme v lůně sopečném; o tom nelze pochybovati.

Ale nyní nebyl to vyhaslý Saaefield, nýbrž sopka činná.

Tázal jsem se tedy sama sebe, co je to za sopku, na kterém místě světa budeme vyvrženi?

V krajích severních, o tom není pochyby.

Od mysu Sakkussemova byli jsme strženi několik set mil na sever.

Jsme pod Islandem? Budeme vyvrženi kraterem Hekly nebo některé ze sedmi islandských sopek?

V obvodu pěti set mil věděl jsem na západě jen o několika sopkách na severozápadním pobřeží americkém.

Na východě jest jenom jedna, totiž Esk, na ostrově Mayenu nedaleko Špicberků.

Kraterů bylo dosti, a byly tak prostranné, že by vyvrhly celou armádu. Étery však nám poslouží, to bych rád byl věděl!

K ránu stávalo se stoupání naše rychlejší. Přibývalo tepla, místo by ho ubývalo, poněvadž jsme se blížili povrchu zemskému – byla tedy příčinou tepla sopka.

O způsobu stoupání neměl jsem pochyby. Ohromná síla, tlak několika set atmosfér, jež vytvořily v klínu země nahromaděné páry, nás tlačil neodolatelně vzhůru. Ale nebezpečí, nesčetná nebezpečí, jimž budeme vydáni!

Brzy vniklo do chodby žluté, odražené světlo, jež přicházelo z daleka; v pravo v levo viděl jsem hluboké chodby podobné ohromným průkopům, z nichž vystupovaly husté páry; plamenné jazyky šlehající lízaly steny.

„Vizte, strýče, vizte!“

„Jsou to sirné plameny. Při sopečném výbuchu je to zcela přirozeno.“

„Ale obklopí-li nás?“

„Neobklopí nás.“

„Ale zadusíme-li se?“

„Nezadusíme se. Chodba jest asi dlouhá, a bude-li potřebí, opustíme vor, a utečeme se do propasti.“

„A voda, stále stoupající voda?“

„Není to již voda, Jindřichu, nýbrž láva, jež nás unáší k ústí krateru.“

Na místo vody nastoupily skutečně dosti husté, ačkoli vroucí hmoty, jež budou vyvrženy.

Teplo stávalo se nesnesitelným, a teploměr byl by ukazoval více než sedmdesát stupňů!

Pot se mi řinul po všem těle. Jenom rychlé stoupání nás uchránilo zadušení.

Přece neučinil strýc návrh, abychom opustili vor, pod nímž byly žhavé hmoty, jež budou vyvrženy.

Jakkoli byla břevna ta špatně spojena, poskytovala přece pevné plochy, opory, již by se nám jinde nedostávalo.

As o ranní osmé hodině udal se zase zvláštní případ. Stoupání náhle přestalo. Vor uvízl nepohnutě.

„Co to?“ tázal jsem se náhlým zastavením překvapen jako nárazem.

„Zastávka,“ pravil strýc.

„Což nenastane výbuch?“

„Doufám, že ano.“

Vstal jsem chtěje se rozhlédnouti. Snad působí vor, jsa zadržen skalním výběžkem, odpor vystupujícím roztaveným hmotám. Je-li tomu tak, pak třeba nám co nejrychleji vor uvolniti.

Nebylo tomu tak. Popel, škvára i rozdrčené kamení, vše přestalo stoupati.

„Nenastane výbuch?“ ptal jsem se znova.

„Ah, milý hochu, obáváš se ho? Ale buď kliden, přestávka tato dlouho nepotrvá. Za pět minut budeme jistě zase stoupati k ústí krateru.“

Strýc pohlížel stále na hodinky a nemýlil se ve svém předpovědění.

Brzy byl vor opět uchvácen a kolísal asi dvě minuty.

„Dobrá!“ pravil strýc a pohlížel na hodinky; „za deset minut stoupání zase přestane.“

„Deset minut!“

„Ovšem; jsme v sopce, jež soptí v přestávkách; dává nám odpočinouti.“

To bylo zcela správně. V udanou minutu byli jsme neobyčejnou rychlostí vyzvednuti. Bylo nám pevně přidržeti se voru, bychom nebyli shozeni. Potom ustalo nepravdělné kolísání.

Zatím přemýšlel jsem o podivném zjevu, ale nenalezl jsem uspokojivého vysvětlení.

Zdálo se mi, že nejsme v hlavním jícnu sopečném, nýbrž v dutině vedlejší, v níž se jevily odrazy zřejměji.

Jak často se otřesy opakovaly, není mi lze říci. Jenom to vím, že jsme při každém obnovení pohybu s větší silou, a jakoby vírem vyzvednuti a vznášení.

Teplo bylo k udusení; když jsme byli vznášení do výše, nebylo nám pro rychlost možno dýchat.

Konečně jsa unaven a jakoby ohromen opětujícími se nárazy ztratil jsem vědomí. Bez pomoci Jakubovy byl bych si nejednou rozrazil hlavu o žulovou stěnu.

Nevím, co se dalo v následujících hodinách. Zdálo se mi jenom, že slyším nepřetržitý hromový rachot, působený četnými otřesy půdy; byli jsme unášeni krouživými pohyby lávových vln za popelného deště mezi syčícími plameny.

Vítr, jakoby vycházel z ohromného měchu, rozdmýchoval plameny.

Posléze spatřil jsem obličej Jakubův ozářený plameny, i bylo mi jako bídnému nešťastníku, jenž byl uvázán před jícen děla; v okamžiku vyjde rána a údy mé budou rozmeteny do vzduchu.

44. STROMBOLI

Když jsem opět otevřel oči, pocítil jsem, že mne uchopila mocná ruka Jakubova za pás; druhou držel strýce.

Nebyl jsem těžce poraněn, ale spíše po všem těle potlučen a jakoby ochromen. Ležel jsem na svahu kopce dva kroky od propasti, do níž bych byl spadl, kdybych se byl jen poněkud pohnul. Jakub mě zachránil, když jsem se valil po svahu krateru.

„Kde jsme?“ ptal se strýc, jenž byl jaksi rozzlobený, že je zase na zemi.

Bjelke pokrčil ramenoma, by naznačil, že neví.

„Na Islandě,“ pravil jsem.

„Nej,“ odvětil Jakub.

„Nikoli?“ ptal se strýc.

„Bjelke se mýlí,“ pravil jsem vstávaje.

Po nesčetných překvapeních, jichž na cestě své jsme se dočkali, bylo nám zůstaveno nevýslovně podivné překvapení na konec cesty.

Očekával jsem, že spatřím kužel pokrytý věčným sněhem v pusté severní krajině, a zatím leželi jsme na svahu hory vyprahlé palčivými paprsky žhavého slunka.

Nechtěl jsem uvěřiti svému zraku, ale vedro sluneční, jež mi bylo snášeti, zaplašilo pochyby.

Vyšli jsme z krateru polonazí, a zářící hvězda, již jsme po dva měsíce neviděli, přála nám štědře světla svého i tepla.

Uvyknuv opět jasu slunečnímu hodlal jsem se přesvědčiti o bludu našem.

Professor ujal se slova a pravil:

„Opravdu, krajiny podobné jsem na Islandě neviděl.“

„Snad jsme na ostrově Mayenu?“ pravil jsem.

„Ani tam ne, milý hochu; není zde severní sopky s osněženou hlavou.“

„Ale...“

„Pohled, Jindřichu, pohled!“

Sotva pět set stop nad námi otevřel se jícen sopečný, z něhož, vytryskoval vždy po čtvrtodinných přestávkách plamenný sloup a s ním pemza, popel i láva. Dolů, po příkrém svahu vylévaly se vyvržené hmoty v pruzích zdělí sedmi neb osmi set stop, a tím utvořila se kolem sopky výšina asi tři set sáhů.

Pata hory byla pokryta zelenými stromy, v nichž poznal jsem olivy, fiky a révu, na níž visely červené hrozny.

Každý uzná, že severní krajiny takto nevypadají.

Rozhlédl-li se zrak tvůj po zeleném okolí, spatřil jsi zároveň vody moře nebo jezera, jež oblévalo zemi tuto jak ostrůvek.

Na východě bylo viděti několik domkův a za nimi malý záliv, v němž se kolébaly na blankytných vlnách lodě zvláštní podoby.

V dáli bylo zřítí skupiny ostrovní, jež vynikaly z hladiny mořské v tak hojném počtu, že se hemžily jako mraveniště.

Na západě končilo obzor vzdálené pobřeží. Tam viděti bylo v obrysech harmonicky vytvořených modravé pohoří, a dále ještě velmi vysoký vrch, kuželovité podoby, z jehož vrcholu vystupovaly oblaky dýmu.

Na severu leskla se ve sluneční záři nesmírná vodní pláň, z níž vyčníval tu a tam stěžeň, anebo zaskvělo se nořivé veslo.

Překvapení naše dovršoval rozhled po čarokrásném okolí.

„Kde jsme? Kde jsme?“ ptal jsem se po tichu sama sebe.

Jakub přimhouřil lhostejně oči, a strýc pohlížel na čarovný obrázek nepochopuje ho.

„Jak asi sluje tento vrch?“ pravil konečně, „je zde poněkud teplo; výbuchy dály se neustále, a nestálo věru za námahu, s jakou jsme výbuchu stěží unikli, bychom balvanem byli zasaženi do hlavy. Sestoupíme dolů; tam se dovíme, kde jsme. Ostatně mám hlad a žízeň nesnesitelnou.“

Strýc byl přece jen těkavé povahy. Já zapomněl útrap a potřeb, a byl bych se stále kochal rozkošnou vyhlídkou, ale bylo mi jíti za společníky.

Svah sopky byl srázný. Sklouzli jsme často do trhlin naplněných popelem vyhýbajíce se proudům lávy, jež stékaly s vrchu vinouce se jak ohniví hadi.

Slézaje byl jsem velmi hovorný; překypující fantazie nedala mi mlčeti.

„Jsme v Asii,“ zvolal jsem, „na pobřeží indickém, na Malajských ostrovech, v okeánu. Prošli jsme půl země, bychom vyšli na povrch u svých protichůdců.“

„Ale magnetovka?“ pravil strýc.

„Ale věřili-li jsme kompasu,“ pravil jsem, „pluli jsme stále na sever.“

„Tedy lhal!“

„Ó geologové!“

„Jako že zde není severní točna!“

„Točna nikoli; ale...“

Stáli jsme před nevysvětlitelnou záhadou.

Zatím blížili jsme se zelené planině, jež skýtala přátelského pohledu.

Hlad a žízeň mě trápily.

Na štěstí došli jsme urazivše míli cesty dosti velkého pole, porostlého olivami, marhaníky a révou, jež se zdály majetkem každého.

Ostatně jsme ve smutném stavu svém ničeho nedbali.

Jak občerstvily nás šťavnaté plody a rudé hrozny, jimiž jsme zahnali hlad a ukojili žízeň!

Nedaleko našel jsem ve trávě pod krásnými stromy chladný pramen, jehož vodou jsme si umyli ruce i obličej.

Zotavující se takto spatřili jsme v olivovém houští chlapce.

„Ah!“ zvolal jsem; „obyvatel šťastné země!“

Byl to chudý, bídně oděný hoch, jež pohled na nás bezpochyby poděsil.

A vskutku, jsouce jen na polo oděni, majíce rozčuchaný vous i vlas vypadali jsme velmi hrozně, a není-li země tato vlastní lupičů, naženeme obyvatelům zdejším jistě strachu.

Když se dal chlapec na útěk, rozběhl se strýc za ním a přivedl ho zpět, ačkoli velmi křičel a se bránil.

Aby ho upokojil, oslovil ho nejprve německy:

„Jak sluje tato hora, milý hochu?“

Chlapec neodpovídal.

„Dobrá, v Němcích nejsme.“

Strýc opakoval otázku svou anglicky.

Chlapec opět neodpovídal. Počínal jsem se zlobiti.

„Což pak je němý?“ zvolal professor, a zakládaje si poněkud na znalosti řečí otázel se ho francouzsky.

Chlapec opět neodpovídal.

„Tedy zkusíme štěstí svého italštinou,“ pravil strýc dále:

„Kde jsme?“

Opět mlčení. Tu se již strýc rozhorlil a tahaje chlapce za uši zvolal: „Budeš-li mluvití či nic? Jak sluje tento ostrov?“

„Stromboli,“ pravil chlapec a vytrhna se Jakobovi vyběhl do zahrady olivové a odtud do pole.

Nemyslili jsme již na něj.

Stromboli! Jak účinkovalo neočekávané toto slovo na mou fantasii!

Byli jsme uprostřed Středozemního moře na ostrově, na němž kdysi Aeolus měl spoutány větry a bouře.

Vrchy modrající se na východě byly hory Kalaberské. A sopka vypínající se v jihu na obzoru byla strašná Etna!

„Stromboli, Stromboli!“ opakoval jsem a zapěl píseň na pochvalu; strýc mi přizvukoval.

Ó, podivné cesty! Sestoupivše sopkou do lůna zemského vystoupili jsme jinou na povrch, ale ta byla vzdálena více než 12000 kilometrův od Snaefieldu, od pustého Islandu na rozhraní světů!

Různé příhody naší cesty zavedly nás do nejkrásnější krajiny na povrchu zemském.

Z kraje věčným sněhem pokrytého přišli jsme do krajiny věčně zelených, opustivše šedé mlhy ledového pásma spatřili jsme zde nad hlavami svými blankytné nebe sicilské!

Po vzácném obědě, jež činilo ovoce a čerstvá voda, vydali jsme se na cestu k zálivu strombolskému.

Nezdálo se mi příliš rozumným – abych pravdu pověděl – že jsme přišli na tento ostrov; pověřivá mysl jistě nás bude považovati za čerty, jež peklo vyvrhlo; umluvili jsme se tedy, že budeme vydávati se za lidi, jimž utonul koráb.

Po cestě mumlal strýc:

„Ale magnetovka! Magnetovka, jež ukazovala přece na sever! Jak to lze vysvětliti?“

„Opravdu!“ pravil jsem opovržlivě, „není třeba vysvětlení, je to snadno!“

„To by bylo! Professor při Joanneu neznal by příčiny kosmického přírodního zjevu! To byla by hanba!“

Při těchto slovech stal se strýc, jsa napolo oděn, maje kožený pás na bocích a okuláry na nose, zase strašlivým professorem mineralogie.

Za hodinu, prošedše olivovým lesíkem, došli jsme zálivu sv. Vincence, kde požádal Jakob o mzdu za třináctý týden, jež mu bez odkladu vyplacena byla. Strýc tiskl mu vřele ruku.

Bjelke pocítil zvláštní pohnutí, tiskl nám prsty svými jemně ruce a usmíval se.

45. ZÁVĚREK

Končím zprávu svou, jíž mnozí, kteří uvykli nediviti se ničemu, odeprou víry. Jsem však na lidskou nevěru připraven.

Rybáři strombolští přijali nás jako lidi, jimž utonula loď.

Podarovali nás oděvem i potravou. Čekavše po dva dni byli jsme pak malou bárkou převezeni do Messiny, kde jsme si za několik dní dokonale odpočali a se zotavili.

V pátek, dne čtvrtého září, plavili jsme se na Volturnu, císařské dopravní lodi, a přistáli po třech dnech v Marseillu nestarajíce se o nic, mimo prožluktou magnetovku; nevysvětlitelný úkaz mě velmi trápil.

Dne devátého září večer byli jsme v Hamburce. Nevýslovný byl úžas Martin a radost Markétčina.

„Nuže, poněvadž jsi takým hrdinou,“ pravila milá má nevěsta, „nyní mne již neopustíš, Jindřichu!“

Zahleděl jsem se jí v oči. Plakala radostí.

Že návrat profesora Lidenbrocka způsobil v Hamburce úžas, samo sebou se rozumí! Výmluvností Martinou rozšířila se zpráva o naší cestě do středu zemského. Nebylo tomu věřeno, a když jsme se vrátili, věřeno tím méně.

Ale přítomností Jakubovou, a několika zprávami z Islandu zaslanými, změnilo se pojednou veřejné mínění.

Strýc stal se velikým mužem a já synovcem muže proslaveného, to přece znamenito.

Hamburk pořádal nám na počest' slavnost'.

V Joanneu bylo sedění, v němž podal professor zprávu o svém podniku.

Téhož dne uložil listinu Saknussemovu v městském archivě, a vyslovil své politování, že mu nebylo lze sledovati stopu islandského cestovatele až do středu zemského.

Tolik pocty vzbudilo závistníky. Vyskytlo se jich hojně, a poněvadž strýcovy theorie opíraly se jenom případnými věcmi a popíraly existenci centrálního ohně, bylo mu podstoupiti tuhé boje vědecké s učenci všech zemí.

Já sám neuznávám theorie jeho o chladnutí; ačkoli jsem všechny věci viděl, věřím v centrální teplotu a nepřestanu v ni věřiti; ale dopouštím, že jisté, ještě nedosti dokázané okolnosti zákon ten účinem přírodních zjevů přemáhají.

Když bylo o věcech těch nejpilněji rokováno, stihla strýce nemilá událost'.

Bjelkeho pojala touha po vlasti, i opustil Hamburk, ačkoli jsme ho všichni prosili, by neodcházel. Muž, jemuž jsme za vše děkovali, nedopustil, aby chom se mu odvděčili.

„Farvel,“ pravil jednoho dne, a po jednoduchém tomto rozloučení odcestoval do Rejkjavíku, kam šťastně přibyl.

Ku statnému lovcí kajek jsme velmi přilnuli. Děkovali jsme mu za život svůj, budeme mu stále vděční, a já ho za svého života jistě navštívím.

Ku konci připojuji, že cesta do středu zemského vyvolala ve všem světě úžas.

Byla vytištěna a překládána do všech řečí; časopisy, jež nejhojněji jsou čteny, přinesly nejdůležitější články její, jež potom byly vykládány, vysvětlovány, zatracovány, i hájeny se stejným přesvědčením v táboře věřících i nevěřících.

Osud popřál mému strýci toho štěstí, že za života svého dosáhl vši slávy, tak že mu Barnum za velikou cenu nabízel, aby se ve Spojených státech veřejně dal ukazovati.

Ale při vši své slávě nebyl úplně spokojen, trápil ho nevysvětlitelný úkaz na magnetovce.

Pro učence je podobný, nevysvětlitelný úkaz trýzní rozumového života. Ale nebe dopřálo strýci štěstí úplného.

Jednoho dne pořádaje v jeho pracovně sbírku nerostů spatřil jsem podivný kompas a pozoroval jsem jej.

Po šest měsíců ležel v koutku netuše, že je příčinou takového nepokoje.

Tu pojednou, jaký úžas! Vzkřikl jsem hlasitě. Professor přiskočil ke mně.

„Co se děje?“

„Kompas...“

„Nuže!?“

„Ukazuje místo severu jih.“

„Co pravíš?“

„Vizte! Póly jsou obráceny.“

„Obráceny!“

Strýc prohlédl si kompas a vyskočil, až se dům zachvěl v základech.

Jaké světlo proniklo náhle jeho ducha?!

„Tedy,“ pravil strýc, jakmile mu bylo lze promluvití, „od příchodu našeho ku mysu Saknussemmovu ukazuje prožluklá magnetovka na jih, místo na sever.“

„Ovšem.“

„Tím vysvětlena naše bludná plavba. Ale který úkaz způsobil změnu pólů?“

„Velmi jednoduchý.“

„Vyslov se, milý hochu!“

„Za bouře, jež na moři Lidenbrockově zuřila, omagnetovala svítivá koule všecko železo, jež bylo na voru, a pomátla naši magnetovku.“

„Tak jest,“ zvolal professor směje se radostí, „tedy si elektřina zahrála.“

Od toho dne byl strýc nejšťastnějším učencem a já nejšťastnějším člověkem, neboť spanilá Markétka – proč bych toho tajil – zaujala v domě v Královské ulici dvojí postavení, jako neť a snoubenka.

Strýc stal se proslaveným professorem a dopisujícím členem všech vědeckých, zeměpisných a přírodopisných jednot všeho světa.